

ŠIAULIŲ UNIVERSITETAS
SOCIALINIŲ MOKSLŲ FAKULTETAS
EKONOMIKOS KATEDRA

Gintaras POCIUS

Ekonomikos studijų programos studentas

MASTRICHTO KRITERIJŲ POVEIKIS ES ŠALIŲ
EKONOMIKOS AUGIMUI

Bakalauro baigiamasis darbas

Šiauliai, 2013

ŠIAULIŲ UNIVERSITETAS
SOCIALINIŲ MOKSLŲ FAKULTETAS
EKONOMIKOS KATEDRA

Gintaras POCIUS

Ekonomikos studijų programos studentas

MASTRICHTO KRITERIJŲ POVEIKIS ES ŠALIŲ
EKONOMIKOS AUGIMUI

Bakalauro baigiamasis darbas
Socialiniai mokslai, Ekonomika (04S)

Darbo vadovė

Lekt. dr. Roberta KAREIVAITĖ

Teigiu, kad bakalauro studijų baigiamasis darbas, kurį teikiu Ekonomikos studijų programos bakalauro kvalifikaciniam laipsniui įgyti yra originalus autorinis darbas.

(Studento parašas)

SANTRAUKA

Pocius, G. (2013). Maastrichto kriterijų poveikis ES šalių ekonomikos augimui: universitetinių pagrindinių studijų Ekonomikos programos baigiamasis darbas/ baigiamojo darbo vadovė lekt. dr. R. Kareivaitė. Šiaulių universitetas, ekonomikos katedra, 58p . (96 p.).

Bakalauro baigiamajame darbe nagrinėjamas Maastrichto kriterijų poveikis ES šalių ekonomikos augimui. Teorinėje dalyje analizuojamas Maastrichto kriterijų poveikis ES šalių ekonomikai ir jos augimui teoriniu aspektu: Maastrichto kriterijų samprata, kriterijų nesilaikymo priežastys, kriterijų nesilaikymo pasekmės, teorinis Maastrichto kriterijų poveikis ekonomikai.

Empirinėje dalyje tiriamas Maastrichto kriterijų poveikis ES šalių ekonomikos augimui. Lyginamos kriterijų laikytis linkusios ir nelinkusios šalys, jų skirtumai ekonomikos augimo ir kitais aspektais, tiriamas kriterijų laikymosi ir didelio ekonomikos augimo (veiksnių skatinančio kriterijų laikymąsi) ryšys, valstybės skolos poveikis ekonomikos augimui bei kriterijų laikymosi euro įsivedimo metais ekonomikos augimas.

SUMMARY

Pocius, G. (2013). Maastricht criteria's impact for EU countries economy growth: the final Economics programmer work of main academic studies/ Research advisor: Roberta Kareivaitė. Šiauliai University, Department of Economics, 58 p. (96 p.).

Bachelor's work examined the impact of Maastricht criteria for EU countries economy growth. In the theoretical part of the work, the impact of Maastricht criteria for EU countries economy and economy growth has been analysed from theoretical point of view: the concept of Maastricht criteria, reasons for not fulfillment of Maastricht criteria, consequences of not fulfillment Maastricht criteria, theoretical impact of Maastricht criteria for economy.

The empirical part examined impact of Maastricht criteria for economy growth. The comparison of countries which tend to fulfill and not tend to fulfill criteria by economy growth and other aspects was made. Study of relationship between high economy growth and fulfilment of criteria was made. Empirical part also examined relationship between debt growth and economy growth and the impact of euro for economy growth in euro adoption years.

TURINYS

IVADAS.....	7
1. MASTRICHTO KRITERIJAI IR TEORINIAI JŲ POVEIKIO EKONOMIKAI ASPEKTAI.....	9
1.1. Mastrichto sutartis ir Mastrichto kriterijai.....	9
1.2. Mastrichto kriterijų nesilaikymo priežastys.....	12
1.3. Kriterijų nesilaikymo pasekmės.....	16
1.4. Mastrichto kriterijų poveikis ekonomikai.....	19
2. MASTRICHTO KRITERIJŲ POVEIKIO ES ŠALIŲ EKONOMIKAI TYRIMAS	23
2.1. Metodologija	23
2.2. Geriausiai ir blogiausiai kriterijų besilaikančių šalių tyrimas	26
2.2.1. Šalių skirstymo pagrindimas	26
2.2.2. Lyginamoji analizė	29
2.2.3. Didelio ekonomikos augimo ir kriterijų laikymosi ryšys	37
2.3. Valstybės skolos poveikio ekonomikos augimui tyrimas.....	40
2.4. Mastrichto kriterijų poveikis naujosios eurą įsivedusioms šalims.....	44
IŠVADOS.....	51
LITERATŪRA	55
PRIEDAI	59
1 Priedas. Valstybės skolos Mastrichto kriterijus ES šalys (procentai nuo BVP).....	60
2 Priedas. Biudžeto deficito Mastrichto kriterijus ES šalyse (procentai nuo BVP).....	61
3 Priedas. Infliacijos Mastrichto kriterijus ES šalyse	62
4 Priedas. Ilgalaikės palūkanų normos Mastrichto kriterijus ES šalyse.....	63
5 Priedas. ES valstybių skolos milijonais eurų.....	64
6 Priedas. ES šalių gyventojų skaičius ir plotas (kv. km)	66
7 Priedas. ES šalių prekių ir paslaugų eksportas milijonais eurų	67
8 Priedas. ES šalių prekių ir paslaugų importas milijonais eurų	69
9 Priedas. Nedarbo lygis ES šalyse.....	71
10 Priedas. Realusis BVP ES šalyse milijonais eurų.....	72
11 Priedas. Grandininiai RBVP augimo tempai.....	74
12 Priedas. Baziniai RBVP augimo tempai.....	76
13 Priedas. Grandininiai valstybės skolos augimo tempai	78
14 Priedas. Baziniai valstybės skolos augimo tempai.....	80
15 Priedas. BVP pokyčiai (nuo 1995 metų) milijonais eurų.....	82

16 Priedas. Valstybės skolos pokyčiai (nuo 1995 metų) milijonais eurų.....	85
17 Priedas. Belgijos, Čekijos ir Danijos regresinės analizės rezultatai.....	88
18 Priedas. Airijos, Graikijos ir Ispanijos regresinės analizės rezultatai	89
19 Priedas. Prancūzijos, Italijos ir Kipro regresinės analizės rezultatai	90
20 Priedas. Latvijos, Lietuvos ir Liuksemburgo regresinės analizės rezultatai.....	91
21 Priedas. Vengrijos, Maltos ir Olandijos regresinės analizės rezultatai	92
22 Priedas. Airijos, Lenkijos ir Portugalijos regresinės analizės rezultatai	93
23 Priedas. Rumunijos, Slovėnijos ir Suomijos regresinės analizės rezultatai	94
24 Priedas. Švedijos, Didžiosios Britanijos ir Slovakijos regresinės analizės rezultatai	95
25 Priedas. Bulgarijos, Vokietijos ir Estijos regresinės analizės rezultatai.....	96

LENTELĖS

1.1 lentelė. Maastrichto kriterijų nesilaikymo priežastys	15
1.2 lentelė. Maastrichto kriterijų poveikis ekonomikai	21
2.1 lentelė. Kriterijų nesilaikymo mastai 2000 – 2012m. laikotarpiu.....	27
2.2 lentelė. Šalių laikymosi kriterijų statistika	28
2.3 lentelė. Septynios blogiausiai kriterijų besilaikančios šalys ir jų duomenys (13 metų vidurkiai)	30
2.4 lentelė. Septynios geriausiai kriterijų besilaikančios šalys ir jų duomenys (13 metų vidurkiai)	32
2.5 lentelė. Ekonomikos augimo ir kriterijų laikymosi koeficiento ryšys	38
2.6 lentelė. Apibendrinti regresinės analizės duomenys (ryšys pasireiškia)	41
2.7 lentelė. Apibendrinti regresinės analizės duomenys (ryšys nepasireiškia)	42
2.8 lentelė. Vokietijos, Ispanijos, Prancūzijos, Kipro ir Slovakijos pozicijos tarp ES šalių....	43
2.9 lentelė. Kipro Maastrichto kriterijai ir BVP augimo tempai.....	45
2.10 lentelė. Maltos Maastrichto kriterijai ir BVP augimo tempai	46
2.11 lentelė. Slovėnijos Maastrichto kriterijai ir BVP augimo tempai.....	47
2.12 lentelė. Slovakijos Maastrichto kriterijai ir BVP augimo tempai.....	48
2.13 lentelė. Estijos Maastrichto kriterijai ir BVP augimo tempai.....	49

IVADAS

Maastrichto kriterijai 1992 metais pristatyti Maastrichto sutartyje – Europos Sąjungos (toliau – ES) steigimo sutartyje, apibūdino darnios ir sistemingai augančios ekonomikos rodiklius. Tai pavyzdiniai rodikliai, kurių turi siekti kiekviena ES šalis. Rodiklių laikymasis tiesiogiai nulemia ES kaip vienos organizacijos ekonominę būklę. Šiandien ES šalys skiriasi ne tik dydžiu ir ekonominiu pajėgumu, tačiau ir savo požiūriu (daugiausiai į fiskalinę politiką). **Temos naujumas** – Euro zonos krizė tęsiasi ketvirtus metus – labiausiai kriterijų nesilaikančios, prasiskolinusios šalys prašo finansinės pagalbos iš tarptautinių finansuotojų. Šios šalys linkusios skolintis, nes skolinimasis skatina ekonomikos augimą, tačiau tai nuvedė į nepavydėtiną padėtį, todėl tikslinga ištirti, ar kriterijų nesilaikymo prielaidos visada yra teisingai interpretuojamos.

Temos aktualumas ir problema – Didžiosios ES ekonomikos nesilaiko Maastrichto kriterijų, todėl atsiranda dideli skirtumai tarp šalių. Šalys, kurioms vienodai turėtų galioti reikalavimai išlaikyti gerus ekonomiką indikuojančius rodiklius, labai skiriasi šiuo požiūriu – vienos griežtai laikosi Maastrichto kriterijų siekdamos įsivesti Eurą ar pagerinti tarptautinį įvaizdį, kitos leidžia sau laisviau valdyti ekonomiką ir finansus. Tokie skirtumai veda prie situacijos, kai vienos šalys turi gelbėti kitas šalis ir pagrindinis Maastrichto kriterijų tikslas – išlaikyti stabilų ekonomikos augimą ES – nėra pasiekiamas. Daugelis ES šalių nesilaiko Maastrichto kriterijų motyvuodamos ekonomikos augimą slopinančiu kriterijų poveikiu, neaišku ar Maastrichto kriterijai tikrai lėtina ekonomikos augimą.

Tyrimo objektas – ES šalių ekonomika ir Maastrichto kriterijų poveikis jai.

Tyrimo tikslas – Nustatyti Maastrichto kriterijų poveikį ES šalių ekonomikos augimui.

Darbo uždaviniai:

- Susipažinti su Maastrichto sutartimi ir kriterijais, nustatyti, kodėl ES šalims nenaudinga laikytis Maastrichto kriterijų;
- Nustatyti, ar dabartinės Europos nestabilumo priežastys tiesiogiai susijusios su Maastrichto kriterijų nesilaikymu ir yra kriterijų nesilaikymo pasekmės;
- Aptarti mokslinėje literatūroje pateikiamą Maastrichto kriterijų poveikį ekonomikai;
- Ištirti Maastrichto kriterijų laikymosi lygį ES, kriterijų nesilaikančių ir besilaikančių šalių skirtumus įvertinant ir ekonomikos augimą bei ištirti ar didelis ekonomikos augimas yra svarbus veiksnys lemiantis tai ar šalis laikosi kriterijų;
- Ištirti ar valstybės skolos augimas skatina ekonomikos augimą ES šalyse;

- Ištirti naujųjų euro zonos valstybių (eurą įsivedusių po 2001 metų) kriterijų atitikimo ir ekonomikos augimo ryšį.

Tyrimo metodai – Teorinėje dalyje naudojami Lietuvos ir užsienio autorių mokslinės, mokslinės publicistinės literatūros ir kitų šaltinių analizė ir apibendrinimas. Praktinėje dalyje naudojami duomenų, lyginamosios, kaitos, regresinės ir koreliacinės analizių metodai.

Tyrimo rezultatai – Atlikus mokslinės literatūros analizę paaiškėjo, kad Maastrichto kriterijai skirti šalių ekonomikos suvienodinimui užtikrinti. Kriterijų reikšmės pasirinktos atsižvelgiant į realius šalių duomenis (Vokietijos). Didžiosios Europos ekonomikos nėra linkusios laikytis Maastrichto kriterijų, nes tai kenkia ekonomikos augimui ir lėtina plėtrą, kuri spartesnė yra besivystančiose šalyse. Dabartinis ekonomikos nestabilumas ES yra tiesiogiai susijęs su šalimis nesilaikančiomis valstybės skolos rodiklio reikalavimų bei kitų rodiklių. Pasaulio ekonomistai mato Maastrichto kriterijų teikiamą naudą, tačiau realiai ji skaičiuose neatsispindi dėl didelio šių kriterijų nesilaikančių šalių skaičiaus. Atlikus tyrimą paaiškėjo, kad 53,56 proc. tiriamojo laikotarpio ES šalys valstybės neatitiko infliacijos kriterijaus, 42,7 proc. biudžeto deficito, 36,5 proc. valstybės skolos, 22,05 proc. palūkanų normos kriterijų. Šalys ES yra linkusios nesilaikyti kriterijų. Kriterijų nesilaikančios šalys turi dideles skolas, prašo finansinės pagalbos, yra išsivysčiusios, didelės ir stiprių ekonomikų šalys su 3 kartus didesniu BVP nei kriterijus gerai atitinkančių šalių. Valstybių gerai atitinkančių kriterijų normas BVP metinis augimas yra 1,18proc. didesnis. Šias šalis sudaro ekonomiškai stiprios šalys su aiškia politika euro atžvilgiu, kriterijų jos laikosi dėl pasirinktos politikos, o ne dėl euro įsivedimo siekio, tačiau šios šalys yra silpnesnės ekonominiu išsivystymu. Didelis ekonomikos augimą fiksuojančioms šalims yra lengviau atitikti kriterijus, tačiau užfiksuotas ryšys yra silpnas ir didžiausią ekonomikos augimą fiksuojančios šalys nėra geriausiai kriterijų besilaikančios šalys. Valstybės skolos rodiklis daro poveikį ekonomikos augimui tik 5 šalyse, kitose valstybėse šis ryšys nepasireiškė. Naujosiose eurą įsivedusiose šalyse kriterijų atitikimo laikotarpiu nenustatyta ekonomikos sulėtėjimo požymių.

1. MASTRICHTO KRITERIJAI IR TEORINIAI JŲ POVEIKIO EKONOMIKAI ASPEKTAI

Šioje bakalauro baigiamojo darbo dalyje pateikiama Mastrichto kriterijų atsiradimo istorija, jų atsiradimo priežastis ir tikslai, nagrinėjama kodėl šalims yra nenaudinga laikytis kriterijų bei teoriniu požiūriu įvertinamas šio nesilaikymo poveikis šalims ir ekonomikos augimui. Taip pat bandoma atsakyti į klausimą, ar Mastrichto kriterijai buvo naudingi Europos Sąjungos šalims ir ar įvykdė jiems keliamus tikslus – užtikrino stabilų ekonomikos augimą.

1.1. Mastrichto sutartis ir Mastrichto kriterijai

Olandijos mieste – Mastrichte 1992m. vasario 7d. buvo pasirašyta Mastrichto sutartis. Sutartį pasirašė 12 Europos Bendrijos valstybių užsienio ir finansų ministrai (Europa. ES... 2012). Šioje sutartyje numatyta Europos Bendrijų transformacija į ekonominę, monetarinę ir politinę sąjungą, todėl Mastrichto sutartis savo reikšme yra viena iš stambiausių politinių ir teisės aktų Europos integracijos istorijoje. Sutarties įgyvendinimas reikštų Europos susivienijimą į vieną super valstybę, ši sutartis politiniu atžvilgiu realizuos Jungtinių Europos Valstybių idėją R. Grižas (2005, p. 22).

Mastrichto sutarčiai paspartį suteikė komunistinio bloko griuvimas rytų Europoje bei Vokietijos suvienijimas. Atsirado poreikis sustiprinti Europos Bendrijos tarptautines pozicijas. Šalys norėjo pratęsti progresą pasiektą suvestinio Europos akto bei kitų reformų. Tai lėmė dviejų tarpvyriausybinių konferencijų sušaukimą. Pirmoji buvo skirta Europos pinigų sąjungai, antroji politinės sąjungos klausimams spręsti. Ir 1988 metais Hanoveryje Europos Komisija iškėlė užduotį paruošti raportą, kuriame siūlomi konkretūs žingsniai siekiant įkurti ekonominę sąjungą. Ši užduotis buvo pavesta ekspertų grupei vadovaujamai J. Deloro. Dubline 1990 metais Europos Komisija nusprendė ištirti poreikį pakeisti Europos Bendrijos sutartį siekiant gilesnės Europos integracijos. Gruodžio 14-15 dienomis Romoje Europos Komisija sušaukė dar dvi tarpvalstybines konferencijas. Galop po metų 1991 metų gruodžio 9-10 dienomis įvyko Mastrichto susitikimas (Treaty of... 2010).

Pasirašius Mastrichto sutartį Bendrija viršijo savo pradinį tikslą – bendros rinkos sukūrimą. Mastrichto sutarties tikslas - pasirengti Europos pinigų sąjungai ir įtraukti politinės sąjungos elementus (pilietybė, bendra užsienio ir vidaus reikalų politika). To siekiant buvo įsteigta Europos Sąjunga ir įvesta bendro sprendimo procedūra, kuria Parlamentui suteikta

daugiau svarumo priimant sprendimus. Įvestos naujos ES vyriausybių bendradarbiavimo formos, pavyzdžiui, gynybos, teisingumo ir vidaus reikalų srityse. Maastrichto sutartis dar vadinama Europos Sąjungos sutartimi (Treaty of... 2010). J. Delors, tuometinis Europos Komisijos prezidentas, 1989 metais pristatė trijų etapų Europos ekonominės ir pinigų sąjungos sukūrimo planą. Maastrichto sutartyje šis planas buvo kiek pakeistas, tačiau esminiai principai liko. Vienas iš jų – susitarimas kelti griežtus reikalavimus šalims siekiančioms įsivesti bendrą Europos valiutą (P. Arestis et al., 1999). Tokiu būdu Maastrichto sutartyje be kitų straipsnių buvo pristatyti ir Maastrichto kriterijai (dar vadinami konvergencijos kriterijais). Šių kriterijų paskirtis buvo užtikrinti kainų stabilumą naujoms šalims įsivedant eurą – bendrą Europos valiutą, tuo pačiu užtikrinti stabilų šalių vystymąsi.

Europos Sąjungos siekis įsivesti bendrą valiutą visose šalyse narėse privalėjo turėti aiškiai apibrėžtus reikalavimus šalims siekiančioms įsivesti bendrą Europos valiutą. Priešingu atveju Euro kaip stabilios sąjungos valiutos statusas nebūtų pasiektas, nes nevaržomai leidus skirtingoms ES šalims įsivesti šią valiutą privestu prie valiutos nestabilumo (W. Buiter et al., 1993). Maastrichto kriterijai apima makroekonominius rodiklius, kurie rodo šalies finansinę būklę (biudžeto deficitas ir valstybės skola) bei šalies valiutos stabilumą (Infliacija, valiutos kursas ir ilgalaikių paskolų norma). Buvęs Europos Komisijos vadovas J. Delors teigia, kad Maastrichto kriterijai buvo skirti atviros ir vieningos Europos rinkos sukūrimui, o ne eurui (Ch. Bremner (2004) cit. J. Delors (2004)). V. A. Boglea ir M. I. Iacob (2010), teigia, kad konvergencijos kriterijai pirmiausia reikalingi tam, kad šalys esančios Europos Sąjungoje, ir šalys, norinčios į ją įstoti, būtų kaip įmanoma panašesnės. Maastrichto kriterijai yra šie (Introducing the Euro... 2006):

- **Vyriausybės finansai:**
 - **Metinis biudžeto deficitas:** šalies biudžeto deficitas negali viršyti 3 % bendrojo vidaus produkto (BVP) praėjusiųjų fiskalinių metų pabaigoje. Arba bent jau reikalaujama pasiekti lygį, artimą 3 %. Išskirtinės ir laikinos išimtys yra leidžiamos tik tam tikrais atvejais.
 - **Valstybės skola** neturi viršyti 60 % bendrojo vidaus produkto (BVP) praėjusiųjų fiskalinių metų pabaigoje. Jei šis tikslas negali būti pasiektas dėl tam tikrų sąlygų, šis rodiklis turi būti pakankamai aiškiai mažėjantis ir rodyti, kad tinkamas lygis bus pasiektas patenkinamu tempu.
- **Valiutos kursas:** valstybė turi būti dalyvavusi Valiutų keitimo kursų mechanizme (ERM II) Europos pinigų sistemoje dvejus paskutiniuosius metus ir per šį laikotarpį nedevalvavusi savo valiutos.

- **Ilgalaikių paskolų palūkanų norma.** Nominali ilgalaikių paskolų palūkanų norma turi būti ne daugiau kaip 2 procentiniais punktais didesnė nei trijose geriausius rodiklius turinčiose valstybėse narėse (atsižvelgiant į infliaciją).
- **Infliacija.** Infliacija neturi būti daugiau kaip 1,5 procentiniais punktais didesnė nei trijų mažiausių infliaciją turinčių ES šalių rodiklių vidurkis.

Pirmosioms 11 šalių Eurą įsivedė 1999 metais. Vėliau dar šešios naujos šalys narės prisijungė prie Euro zonos. Paskutinė tai padariusi šalis yra Estija, kuri įstojo 2011 metais. Tai reiškia, kad dar 10 Europos Sąjungos šalių nėra įsivedusios Euro. Iš šių šalių Danija ir Jungtinė karalystė (dėl piliečių nepritarimo) nesiruošia įsivesti Euro. Švedija sąmoningai neatitinka valiutų kurso keitimo mechanizmo kriterijaus, todėl neįsiveda euro. V.A. Boglea ir M. I. Iacob (2010), išskiria, ką iš tikro parodo Maastrichto kriterijai:

1) Ekonomikos atvirumo laipsnį. Tai matoma grynojo eksporto dalyje visame šalies BVP.

2) Dvišalės prekybos svarbą tarp ES šalių ir šių šalių prekybą su sąjungai nepriklausančiomis šalimis.

3) Ekonomikos struktūrą, suskirstomi sektoriai (pramonė, žemės ūkis, paslaugos) pagal jų indėlį į šalies BVP.

4) BVP dalį, tenkanti vienam gyventojui.

Tikslinga išsiaiškinti, kodėl nustatytos būtent tokios kriterijų reikšmės. Infliacijos kriterijaus reikšmę lėmė rizika, kad į pinigų sąjungą besijungiant daugiau valstybių visos sąjungos infliacijos rodiklis pradės augti, jei naujosios narės neturės stabilų rodiklį. Todėl iš šalių, siekiančių įstoti į sąjungą, reikalaujama įrodymų, kad šios stengiasi valdyti infliaciją. Pagal Filipso kreivę mažėjanti infliacija didina nedarbo lygį. Taigi šalių pasiryžimas mažinti infliaciją rodo jos rimtus ketinimus sąjungoje. Pats rodiklis buvo nustatytas daugiausiai pagal Vokietijos pavyzdį, mat ši šalis darė spaudimą tradiciškai aukštus infliacijos rodiklius turinčioms šalims, siekiančioms įsijungti į pinigų sąjungą. Biudžeto rodiklių kontrolė nekelia klausimo dėl savo būtinumo, tačiau nustatyti rodikliai neturi paaiškinimo (valstybės skolos nuo BVP dydis negali viršyti 60 proc. ir biudžeto deficito 3 proc. rodiklis), todėl ekonomistų tarpe sukelia daugybę kritikos ir abejonių dėl tokių dydžių teisingumo. Reikalavimas būti dvejus metus prieš įsivedant bendrą valiutą dalyvavus valiutų keitimo kursų mechanizme Europos pinigų sistemoje irgi nekelia klausimų. Tai neleidžia šalims, stojančioms į pinigų sąjungą, manipuliuoti valiutos kursu, kad įstojimo metu ši norma šaliai būtų palankesnė. Palūkanų normos rodiklio reikalavimas irgi veikia saugiklio principu. Dideli palūkanų normų pokyčiai prieš ir po įstojimo į pinigų sąjungą sudarys situaciją, kai prieš įstojimą į sąjungą

šalis turės didelį pelną, o po įstojimo ji turės didelį nuostolį būtent dėl palūkanų normų pokyčių (R. McDonalds et al., 2010).

Galima teigti, kad Maastrichto kriterijai yra labai aiškiai apibrėžti šalies ekonominiai rodikliai, įpareigojantys šalis vykdyti taupią fiskalinę politiką (stengtis išlaikyti nedidelį biudžeto deficitą ir kontroliuoti valstybės skolą), stengtis išlaikyti stabilią ekonomiką ir jos augimą (kontroliuojant infliacijos rodiklį). Šalis, turinti tokius rodiklius, yra stabili ir ekonomiškai pajėgi. Šie kriterijai dažniausiai suprantami kaip Eurą siekiančių įsivesti šalių kriterijai, pagal kuriuos nustatoma ar šalis tinkama įsivesti bendrą valiutą, tačiau šie kriterijai turi daugiau funkcijų ir padeda įvykdyti daugiau tikslų, tokių kaip bendros rinkos sukūrimas, kainų stabilumo užtikrinimas bei padeda tarpusavyje lyginti Europos Sąjungos valstybes. Kriterijų reikalavimai duoda postūmį visų Europos Sąjungos vidutinių duomenų supanašėjimui. Maastrichto sutartis ne tik sukuria bendrą Europos rinką, tačiau ir duoda itin stiprų postūmį Europos pinigų sąjungai.

1.2. Maastrichto kriterijų nesilaikymo priežastys

Ekonomistų publikacijose pateikiama gana daug neigiamų atsiliepimų apie Maastrichto kriterijų veiksmingumą. Vienas svarbiausių pavyzdžių yra tas faktas, kad ekonomiškai stiprios ES šalys pačios neatitinka Maastrichto kriterijų. Kodėl taip yra?

M. Buti ir L. Pench (2004) pastebi, kad iki 2002 metų 5 iš 12 tuometinių Euro zonos šalių narių buvo taikomos paviršinio deficito procedūros. Tačiau esmine problema jie laiko ne patį deficito paviršį, tačiau tai, kad būtent pagrindinės šalys narės nekreipia pakankamai dėmesio griežtai šio rodiklio kontrolei. Ši problema pasiekė epogėjų 2003 metais, kai buvo atsisakyta nubausti Vokietiją ir Prancūziją – šalis, pažeidusias biudžeto deficito lubas. Susidarė situacija, kai nuobaudų taikymo mechanizmas buvo priverstas veikti ne pagal kriterijų rodiklius, o pagal didžiųjų šalių taikomos fiskalinės politikos madas. Galop susidarė tokia situacija, kai tarp ES šalių susidarė dideli skirtumai. Europa pasidalino į dvi dalis – grupę, kurioje esančioms didžiosioms šalims galima daryti nuolaidas (šiomis nuolaidomis labai naudojosi Portugalija ir ypač Graikija) bei grupę, kurioje yra daugiausiai mažosios šalys, kurios sugebėjo suvaldyti biudžeto deficitą. R. Strauch et al. (2004), analizavę Europos stabilumo ir konvergencijos programas, teigia, kad, tokią išlygą suteikus Vokietijai ir Prancūzijai, Europos fiskalinės sistema prarado prevencinę funkciją. Jau 2004 metais Vokietija, Prancūzija ir Portugalija viršijo biudžeto deficito rodiklį.

Nesunku suprasti, kad didžiausias Europos valstybes kažkas skatina nesilaikyti kai kurių Maastrichto kriterijų. Ar Maastrichto kriterijai didžiosioms šalims yra netinkami?

Panašu, kad biudžeto subalansavimas yra brangesnis didžiosioms Europos ekonomikoms, būtent todėl biudžeto deficito Maastrichto kriterijus 3 proc. nuo BVP buvo sukurtas. Valstybėms leidžiama turėti biudžeto deficitą, nebūtina turėti subalansuotą biudžetą. Palyginti su didelėmis, sąlyginai uždaramis ekonomikomis, mažos, atviresnės ekonomikos renkasi išlaidų mažinimo politiką ir vykdo daugiau struktūrinių reformų, jos nesiekia vykdyti ekspansinės fiskalinės politikos. Mažoms šalims tokios reformos naudingos, nes leidžia ne tik padidinti šalyje sukuriamos produkcijos kiekį, bet ir sumažinti infliaciją, kas leidžia padidinti konkurencingumą tarptautinėje rinkoje, nes didėja užsienio paklausa. Pagal Europos Komisijos sudarytą modelį valstybės išlaidų didinimas trumpuoju laikotarpiu labiau padidina didelės šalies BVP negu mažos (J. Fitousi ir F. Sarraceno, 2002). Šis argumentas nėra visiškai teisingas, nes mažai dėmesio kreipiamą į galimai didesnę poveikį didelių ekonomikų visai monetarinei sąjungai. Didžiosioms šalims bijant defliacinio efekto, kuris gali atsirasti mažinant išlaidas, jos gali tikėtis kur kas palankesnių reguliuojančių institucijų atsako. Tolimesnė valstybės politika remtusi griežtesne fiskaline ir laisvesne monetarine politika. Šitoks derinys daugiausia naudos duoda ilguoju laikotarpiu. Tačiau geriausiam rezultatui pasiekti šitaip elgtis turi visos šalys, nes net ir stambiausios ir stipriausios Europos ekonomikos turi ribotas galimybes paveikti bendrus Euro zonos rodiklius. Tik bendra politika leistų Europos centriniam bankui atsakyti kompensuojamąja monetarine politika. Tik visoms šalims suderinus savo veiksmus bus gaunama maksimali nauda iš monetarinės politikos.

Dar viena priežastis, kodėl stiprios ekonomikos nesilaiko stabilumo kriterijų yra tai, kad efektyviai fiskalinei drausmei reikalingas didelis ekonomikos augimas. Greitai auganti ekonomika leidžia sumažinti biudžeto deficitą per automatinius stabilizatorius. Kadangi stiprios šalys auga daug lėčiau nei silpnos ekonomikos, todėl stiprioms ekonomikoms šiuo efektu pasinaudoti nepavyksta (A. Fatas et al., 2003).

Įvertinant abu pirmuosius argumentus galima teigti, kad stiprios ekonomikos turi mažesnę motyvaciją vykdyti struktūrines reformas, todėl ekonomika auga lėčiau palyginti su mažomis ekonomikomis, tokioje situacijoje stiprioms ekonomikoms būdingu tampa lėtas augimas, kuris reiškia ir didesnę biudžeto deficitą. Visgi svarbu paminėti, kad tai nėra vienintelė biudžeto deficito kriterijaus viršijimo priežastis. Dažnai ekonomikos augimo laikotarpiu šalys tiesiog išleidžia pinigus, kurių jos neturėtų ekonomikos nuosmukio metu, taip pat ne visos silpnos šalys neturi deficito perviršius savo noru. To pavyzdys galėtų būti Italija, kuri 1990 metais buvo labai prastoje situacijoje, todėl pasirinko drastiško taupymo politiką (M. Buti ir L. Pench, 2004).

Nesilaikymas nustatyto 3 proc. biudžeto deficito normos gali iššaukti piniginę baudą, tačiau šalys labiau bijo kitos šio rodiklio nesilaikymo baudos, tai reputacijos praradimo. Šitaip

atsitikus šalis sumažina savo balso vertę, kai sprendžiamos įvairios problemos, susijusios su euru. Tačiau kartais gali susidaryti tokia situacija, kai šalys laiko fiskalinio netinkamo elgesio bausmę maža, nes jos laiko prarastą politinę reputaciją nereikšminga. Taip pat dažniausiai susiduriama su ta situacija, kai tikimybė, kad šalys, kurios turi sprendimų priėmimo teisę bus būtent stiprios – pažeidžiančios biudžeto deficito reikalavimus yra gana didelė, palyginti su tikimybe, kad sprendimų priėmimo teisė bus suteikta mažai valstybei. Taigi tokiu atveju stiprios valstybės praranda motyvą laikytis kriterijų, nes sprendimus priimančios šalys nesilaiko kriterijų. Tokia pozicija tampa normali stiprios ekonomikos valstybei. Mažai tikėtina tampa situacija, kai šalis, kuri balansuoja ties kriterijaus peržengimo riba arba yra ją peržengusi, darys spaudimą skirti baudas šalims, kurios tą kriterijų viršija. Jeigu reputaciją praranda visi, vadinasi jos nepraranda niekas (J. Haan et al., 2003). A. Nowak ir Y. Shachmurove (2012) teigia, kad jeigu Graikija būtų buvusi priversta tvirtai laikytis Maastrichto kriterijų prieš stojama į ES, ji nebūtų įsivedusi Euro. Vis dėlto, Maastrichto sutartyje numatyta, kad šalims, kurių neatitikimas kriterijams yra tik laikinas ir kriterijų neatitinkantys rodikliai turi tendenciją gerėti, gali būti leista įsivesti Eurą. Vidutiniai valstybės skolos nuo BVP rodikliai 2010m. Europos sąjungoje buvo 85,5% (leidžiama 60%), o vidutinis biudžeto deficitas siekė 6,3% ribą (leidžiama 3%).

Vadinasi, ar šalis laikosi nustatytų kriterijų, ar ne, gali priklausyti ir nuo šalies vidaus biudžetinių įstaigų kokybės. Stiprios ekonomikos dažnai pasižymi tuo, kad sudėtingas problemas susijusias su biudžeto sudarymu ir jo deficito dydžiu dažniausiai sprendžia vienas didelį autoritetą turintis vadovas, dažniausiai tai būna finansų ministras. Silpnosioms ekonomoms dažniausiai būdinga situacija, kai derybų proceso metu patvirtinamas šalies biudžetas. Tokiu būdu šalys suinteresuotos įsipareigojimų vykdymu neleidžia atlaidžiai žiūrėti į kriterijų nesilaikymą (pvz.: Opozicija daro spaudimą valdančiajai daugumai, kad ši nepatvirtintų deficitinio biudžeto, kai tuo tarpu valdančiajai daugumai tai palengvintų kai kurių šalies problemų sprendimą) (M. Hallberg ir J. V. Hagen, 1997). Dar viena iš priežasčių, kodėl šalys kartais nesilaiko kai kurių Maastrichto kriterijų, yra rinkimai. J. Haan et al. (2003), išnagrinėję duomenis, nustatė, kad biudžeto deficito rodiklis ES šalyse rinkimų metais didėja, o kitais metais turi tendenciją mažėti, nors šią priežastį gana lengva paaiškinti logiškai, tačiau autoriai nelaiko jos labai svarbiu veiksniu, lemiančiu biudžeto deficito kaitą.

A. Prskawetz et al., (1998) teigia, kad valstybės skolos rodikliui (60 proc. nuo BVP) atitikti iš esmės yra tik du būdai: taupyti valstybės lėšas (mažinti išlaidas) arba didinti mokesčius. Būtent todėl dažnai vyriausybės nesugeba suvaldyti šio kriterijaus, nes nei vienas, nei kitas iš būdų nėra populiarus bei iš esmės abu jie lėtina ekonomiką.

Kartais šalys nesilaiko kai kurių kriterijų, nes juos sunku suvaldyti. A. Bulir ir J. Hurnik (2006) teigia, kad infliacija auga greičiau greitai beišvystančiose ekonomikose. Taip pat įtakos skirtumams dėl skirtingų infliacijos rodiklių skirtingose šalyse gali turėti kainų lygio konvergencija, paklausos augimas. Trūkumas struktūrinių reformų irgi gali kelti infliaciją. Taigi, šaliai, nevykdančiai struktūrinių reformų, automatiškai yra gana sudėtinga suvaldyti infliaciją. Apibendrintos Maastrichto kriterijų nesilaikymo priežastys pateiktos 1.1 lentelėje.

1.1 lentelė

Maastrichto kriterijų nesilaikymo priežastys

Nr.	Priežastys
1.	Šalys skolinasi siekdamos didinti ekonomikos augimą.
2.	Šalims nefiksuojančioms didelio ekonomikos augimo sunku išlaikyti biudžetą perteklinį, nes nepasireiškia automatiniai stabilizatoriai.
3.	Pagrindinės ES valstybės (Vokietija, Prancūzija) nesilaiko kriterijų, taip sudarydamos įspūdį, kad taip elgtis galima.
4.	Šalys nebaudžiamos už kriterijų nesilaikymą, o sprendimus dėl baudų skyrimo priima šalys neatitinkančios kriterijų.
5.	Sprendimai, kuriuos priėmus galima atitikti kriterijus yra nepopuliarūs visuomenėje, nes dažniausiai reiškia taupymą.
6.	Kriterijus sunku suvaldyti.

Šaltinis: sudaryta darbo autoriaus remiantis J. Fitousi ir F. Sarreceno (2002); A. Fatas et al.

(2003); J. Haan et al. (2003); M. Hallberg ir J.V. Hagen (1997); A. Bulin ir I. Hurnik (2006)

Galima teigti, kad yra svarių argumentų, kodėl stipriosioms Europos ekonomikoms nenaudinga laikytis kriterijų ar net sunku juos įgyvendinti. Visų pirma, didžiosioms šalims biudžeto subalansavimas yra brangesnis nei silpnoms šalims. Tokios šalys turėdamos didesnę deficitą gauna daugiau naudos, nes valstybės išlaidų didinimas trumpuoju laikotarpiu labiau padidina didelės šalies BVP negu mažos. Didelės šalys nevykdo stambių struktūrinių reformų, todėl ekonomika auga lėčiau. Būtent sparčiai auganti ekonomika ir padeda silpnoms ekonomikoms suvaldyti biudžeto deficitą, ko nepavyksta padaryti didelėms šalims. Šiuo požiūriu stipriosioms Europos ekonomikoms yra labai sunku suvaldyti biudžeto deficitą ir siekti gauti maksimalią naudą iš išlaidų. Kartais sprendimai, reikalingi norint atitikti kriterijus, būna nepopuliarūs. Taigi, tokios šalys dažnai pakankamai atsainiai žiūri į kriterijų normas, suprasdamos, kad jų laikytis joms nenaudinga. Todėl didžiosioms šalims turint prastus rodiklius ir kitos šalys nesistengia žūtbūt išsilaikyti kriterijaus reikalingose ribose. Susidaro situacija, kai pagrindinės ES šalys nesilaiko kriterijų, tuo pačiu būdamos tos šalys, kurios priima sprendimus dėl kitų šalių baudimo dėl kriterijų nesilaikymo, o kadangi pačios nesilaiko kriterijų, todėl nėra linkusios ir imtis itin griežtų veiksmų prieš kitas šalis, taip

susidaro situacija, kur kriterijų nesilaikymas tampa pateisinamu elgesiu. Taip pat šalies atitikimui poveikį gali daryti ir valdančiųjų institucijų sistema, kai už pagrindinius klausimus atsakingas būna tik vienas žmogus, tikėtina, kad rodikliai bus pažeisti, tačiau, kai sprendimai priimami debatų būdu, dažniausiai suinteresuotos pusės, siekiančios tilpti į nustatytas normas, savo pasiekia.

1.3. Kriterijų nesilaikymo pasekmės

Siekiant geriau suprasti Maastrichto kriterijų svarbą ir suprasti, kodėl ir kaip šalys valdo savo ekonomiką, tikslinga pažiūrėti į Europos Sąjungos stabilumo trūkumo problemą per Maastrichto kriterijų prizmę. Jau aišku, kad didelė dalis ES šalių net nesistengia laikytis nurodytų kriterijų dėl jau aptartų priežasčių, todėl tikslinga išsiaiškinti, kur šitoks elgesys nuvedė šalis.

Y. Kadarmo (2008) tyrė konvergencijos kriterijus pateiktus Maastrichto sutartyje penkiolikoje Euro zonos valstybių (Austrija, Belgija, Vokietija, Graikija, Ispanija, Prancūzija, Airija, Italija, Liuksemburgas, Olandija, Portugalija, Slovėnija, Suomija, Malta ir Kipras) nuo 1970 iki 2007m. Buvo siekiama nustatyti, ar Euro zona sudaro optimalią valiutų zoną (Europos ekonominė integracija yra aukšto ar žemo laipsnio). Buvo nustatyta, kad Eurozona nėra optimali valiutų zona (Europos ekonominė integracija yra žemo laipsnio), tačiau Eurozona turi optimalios valiutų zonos bruožų, turi bendrą valiutą, bendrą tarpnacionalinę monetarinę instituciją (Europos centrinį banką) ir taiko konvergencijos kriterijus (Euro įsivedimo reikalavimus). Tyrime naudotas koreliacinės analizės metodas. Eurozona būtų laikoma aukšto integracijos lygio, jei koreliacijos koeficientai būtų aukšti, ir žemo lygio, jei koreliacijos koeficientai būtų žemi. Visų Maastrichto kriterijų (išskyrus ilgalaikės palūkanų normos rodiklį) koreliacijos koeficientai buvo žemi. Šis tyrimas rodo, kad skirtumai tarp Euro zonos šalių yra gana dideli. Maastrichto kriterijai turėtų užtikrinti, kad Eurą įsivestų tik pakankamai panašių ekonominių pajėgumų šalys, priešingu atveju tai galėtų sukelti valiutos nestabilumą. Ar Maastrichto kriterijai neatlieka savo paskirties?

Tarptautinės ekonomikos profesorius P. De Grauwe (2009), išnagrinėjęs eurą įsivedančių šalių rodiklius prieš įsivedimą ir po jo, teigia, kad didžiausia Europos problema yra itin atlaidus požiūris į Maastrichto kriterijus kai kurioms šalims. Be atlaidaus požiūrio į Maastrichto kriterijus daugiau kaip pusėi dabartinių Euro zonos šalių nebūtų leista įsivesti Euro. Tai parodo pasikeitusią Maastrichto kriterijų paskirtį. Pirmosioms šalims įsivedant Eurą, anot P. De Grauwe (2009), Maastrichto kriterijai buvo skirti įgyvendinti bendros valiutos įvedimo siekį, kriterijai čia turėjo garantuoti, kad naujai priimtoms šalims bus pakankamai

stabilios ir nesukels pavojaus Euro zonai, dabar šie kriterijai skirti sulėtinti Euro zonos augimą. Tai geriausiai parodo Lietuvos atvejis. Septynios iš vienuolikos pirmųjų Eurą įsivedusių šalių metai prieš Euro įsivedimą neatitiko valstybės skolos rodiklio. Graikijos valstybės skola 1998 metais sudarė 113,2 proc. nuo BVP, tuo tarpu Maastrichto kriterijų reikalavimu šis rodiklis negali viršyti 60 proc. Tačiau Graikija įsivedė Eurą. Lietuva 2007 metais siekdama įsivesti Eurą neatitiko tik infliacijos rodiklio, kuris buvo didesnis už reikalaujamą dydį 0,2 proc. punkto Lietuvai Euro įsivesti nebuvo leista. Taip pat P. De Grauwe (2009) pastebi, kad dalies Eurą įsivedančių šalių biudžeto deficito rodikliai buvo koreguoti, todėl gali būti laikomi falsifikuotais. Europos Komisija žinojo apie šiuos pakeitimus ir leido tokius veiksmus atlikusioms šalims Belgijai, Prancūzijai, Italijai ir Graikijai įsivesti Eurą. Taip buvo leista padaryti, nes griežtai laikantis Maastrichto kriterijų pirmosioms šalims įsivedant Eurą, didelė dalis šalių, prisidedančių prie bendros valiutos įvedimo Europoje, būtų negalėjusios įsivesti Euro.

Skolos Euro zonoje yra didelė problema. A. Nowak ir Y. Shachmurove (2012) teigia, kad Europos problema yra kertinių šalių prasiskolinimas. Dvi pagrindinės Europos šalys (Vokietija ir Prancūzija) dažnai tampa finansinės pagalbos tiekėjos prasiskolinusioms Euro zonos šalims. Dažniausiai minimas prasiskolinusių šalių blokas yra Portugalija, Airija, Graikija ir Ispanija. Prie šių šalių kartais priskiriama ir Italija. Visos šios prasiskolinusios šalys kelia grėsmę viso pasaulio bankinės sistemos išlikimui. Šitoks šalių prasiskolinimas kelia nerimą, nes šios šalys yra įsipareigojusios Maastrichto sutartimi laikytis Maastrichto kriterijų. Daugeliui šalių įsivedant Eurą buvo labai sudėtinga atitikti reikalingus kriterijus, nes šalys buvo įpratusios prie aukštos infliacijos ir aukštų palūkanų normų, didžiulių biudžeto deficitų ir didelės valstybės skolos. Kartais šalims, siekiančioms atitikti Maastrichto kriterijus, reikėjo dirbtinai pagerinti kai kuriuos savo rodiklius, pavyzdžiui einamosios išlaidos buvo apskaitytos kaip būsimosios, o būsimosios išlaidos buvo apskaitytos kaip einamosios. M. Gartner et al. (2011) teigia, kad Europos stabilumas priklauso nuo šių prasiskolinusių šalių ir veiksmų jų skoloms sumažinti. M. O'Brien (2013) teigia, kad euro zonai išgyvenant ketvirtus recesijos metus šį akronimą galima praplėsti iki Sic(k) PIGS, prie jau minėtų šalių pridėdant Kiprą ir Slovėniją. Kipras tapo Europos finansų krizės dėmesio centre, kai jų bankinė sistema smarkiai sušlubavo.

L. Buchheit ir G. Mitu Gulati (2012) taip pat teigia, kad Euro zona skolų krizę išgyvena jau kelis metus. Pirminiai bandymai suvaldyti situaciją naudojant izoliacijos metodą nesuveikė. Dalis Europos Sąjungos valstybių turi rimtų problemų su skolomis. Trys didžiausią nerimą keliančios šalys Graikija, Airija ir Portugalija dalyvauja finansinės pagalbos programose. Graikija yra didžioji skolų krizės Europoje kaltininkė ir šiandien išlieka ypač

nestabili, Portugalija ir Airija yra išlaikomos skolintojų (Europos Sąjungos bei Tarptautinio valiutos fondo). Baimė, kad prasiskolinimo problemos iškils šalims kaip Ispanija ir Italija, skatina oficialias institucijas imtis veiksmų. Europos centrinis bankas siekia išsaugoti galimybę paveiktosioms šalims išlikti rinkoje. Graikijos skolos veikia visą ES ir netgi veikia bendros valiutos prestižą. Graikija 2010 metais turėjo 300 milijardų eurų skolų, tokia situacija reiškė, kad šaliai būtina pagalba iš Europos Sąjungos. Buvo nuspręsta išpirkti Graikijos skolas dėl kelių priežasčių. Viena iš priežasčių, kodėl buvo nuspręsta, kad tikslingiausia išpirkti skolą buvo tas faktas, kad 2010 metų pavasarį Graikija buvo prasiskolinusi dideles sumas Prancūzijos bei Vokietijos bankams, Graikijos skolų restruktūrizavimas būtų sukėlęs bankinę krizę. Taip pat labai svarbia priežastimi buvo ir euro prestižas. Graikijos skolų restruktūrizavimas lemtų Euro kaip stabilios valiutos smukimą.

A. Pascual ir P. Ghezzi (2011) pastebi, kad Graikija pasiekė tą tašką, kai valstybės skola auga greičiau už šalies BVP. Fiskalinė drausmė viena pati nebegali išspręsti mokumo problemų. Stambus skolos sumažinimas yra būtinas ir net tuo atveju nėra garantijų, kad Graikijos valdžia sugebės suvaldyti fiskalinį mokumą.

Problematiška padėtis yra ir su Biudžeto deficito rodikliais Europos Sąjungoje teigia A. Pascual ir P. Ghezzi (2011). Graikijoje biudžeto deficito rodikliai buvo pateikiami neteisingi ir tik nauja valdžia išplatino tikruosius rodiklius. Biudžeto deficito rodiklis iš 2008 metais pateikto 5 proc. rodiklio buvo patikslintas į 7,7 proc., 2009 metų rodiklis patikslintas iš 3,7 proc. į 13,6 proc. (J. Haan et al., 2003), pastebi, kad pirmaisiais euro zonos gyvavimo metais Europos Komisija perspėdavo šalis artėjančias prie šio rodiklio perviršiaus. Raginimų griežčiau valdyti savo biudžeto rodiklius 2002m. susilaukė Vokietija, 2001m. buvo teikiamos rekomendacijos Portugalijai, 2002m. panašių raginimų susilaukė Prancūzija. S. Wind (2011) teigia, kad 2001m. biudžeto deficito rodiklį viršijo Airija, Graikija, Ispanija, Portugalija, Prancūzija, Italija. Tai šalys, kurių skolos rodikliai irgi nedžiugina, visgi pastebima tendencija, kad šalių biudžeto deficito rodikliai mažėja. Galima teigti, kad ES valstybėms visada buvo labai sunku atitikti Mastroichto kriterijuose nurodyta biudžeto deficito rodiklį, tai sąlyginai turėjo būti lengviau padaryti dešimtmečio pradžioje, kai įsivesdamos eurą šalys daugmaž atitiko rodiklių reikalavimus, tačiau iškart po įstojimo šalių rodikliai pradėjo prastėti. Gerėjančią šio rodiklio padėtį dešimtmečio pabaigoje galima paaiškinti finansinių sunkumų turinčių šalių bandymų subalansuoti biudžetus.

Inflacijos rodiklis irgi byloja apie atsainų požiūrį į Mastroichto kriterijų laikymąsi. A. Bulir ir J. Hurnik (2006), peržvelgę inflacijos rodiklius iki 2005 metų, pateikė sąrašą valstybių, kurios dažniausiai viršydavo inflacijos kriterijus. Kaip didžiausias pažeidėjas autoriai išskyrė Graikiją, Ispaniją, Airiją, Liuksemburgą, Olandiją, Portugaliją. Iš esmės tai

tos pačios šalys, kurios susiduria su didelės valstybės skolos ir biudžeto deficito rodiklių perviršio problemomis.

Galima daryti bendrą išvadą, kad Europos Sąjungai didžiausių problemų sukelia valstybės skolos kriterijaus nesilaikymas. Šį kriterijų pažeidžia didžiosios ES šalys – Portugalija, Airija, Graikija ir Ispanija, jų finansinės problemos stipriai veikia visą ES bei mažina euro kaip stabilios valiutos įvaizdį. Dažniausiai šias šalis gelbsti Vokietija ir Prancūzija – stipriausios ES šalys, tačiau ir jų rodikliai nėra tobuli. Visgi dažniausiai šalys, susiduriančios su valstybės skolos problemomis, nesilaiko ir biudžeto deficito bei infliacijos rodiklių. Aišku, kad kriterijų nesilaikymas šioms šalims duoda trumpalaikę naudą. Vis didėjančios skolos priveda prie tokios situacijos kai valstybės skola pradeda augti greičiau už BVP, todėl tokios situacijos neatpirks skolintais pinigais aktyvintas ekonomikos augimas.

1.4. Maastrichto kriterijų poveikis ekonomikai

Kaip pastebi T. Baskaran (2009), išanalizavęs Europos Sąjungos statistinius 1975 - 2006m. duomenis po Maastrichto sutarties pasirašymo kai kurie Europos Sąjungos duomenų vidurkiai pradėjo gerėti. Tai labiausiai matosi išlaidų su BVP santykio mažėjime, palūkanų normos rodiklių sistemingame mažėjime. Taip pat tai atsispindi infliacijos rodiklio statistikoje. Po Maastrichto sutarties pasirašymo šis rodiklis įgavo aiškia tendenciją mažėti. Nors ir ankstesniuose skyriuose nustatyta, kad gana didelė ir reikšminga Europos Sąjungos šalių dalis dėl svarių priežasčių atlaidžiai žiūrį į kriterijų laikymąsi, tačiau bendra situacija gerėja. Vidutiniai ES duomenys, nors ir gana netikėtina, kad pasieks nustatytas reikšmes, tačiau artėja prie Maastrichto kriterijų nustatytų ribų. Žvelgiant šiuo požiūriu galima sakyti, kad Maastrichto kriterijai buvo labai efektyvūs ir naudingi. Vis dėlto neaišku, kiek prie šių rodiklių pokyčių prisidėjo būtent Maastrichto kriterijai. J. Gali ir R. Perroti (2003) teigia, kad gerėjančius ekonomikos rodiklius, labiausiai susijusius su fiskaline drausme, lemti galėjo ir pasikeitęs Europos bei viso pasaulio požiūris, Autorių nuomone ši tendencija valstybės fiskalinės politikos prioritetu laikyti drausmę prasidėjo prieš Maastrichto sutarties pasirašymą. Šis požiūris remiasi prielaida, kad Maastrichto kriterijai buvo įvesti esant palankiai situacijai, kai pasaulis ir Europa pradėjo griežčiau žvelgti į ekonominius rodiklius ir ekonomikos stabilizavimą ir patys nedaro esminio poveikio Europos Sąjungos ekonomikai. Ar Maastrichto kriterijai vykdo savo funkciją garantuojančią stabilaus ekonomikos augimo užtikrinimą?

Maastrichto kriterijai, nusakantys maksimalų valstybės skolos dydį bei biudžeto deficito dydį, iš principo yra skolinimosi apribojimai. R. Inman (1996) savo darbe, kuriame lygina Europos Sąjungą bei JAV, teigia, kad Europoje taikomi skolinimosi apribojimai negali

būti tokie efektyvūs kaip JAV, nes Europoje nėra atviros ir politiškai nepriklausomos institucijos, kuri galėtų stebėti šalių veiksmus ir skirti dideles baudas už kriterijų nesilaikymą. Tuo tarpu B. Daflon ir F. Pujol (1999) skolinimosi apribojimus laiko iš principo neefektyviais, teigdami, kad skirtumus tarp šalių fiskaliniu požiūriu sukuria fiskalinis konservatizmas. M. Busmeyer (2004) teigia, kad dėl nepriklausomos kontrolės institucijos nebuvimo 1997 metais buvo pasirašytas Stabilumo ir augimo paktas. Šis paktas aiškiai nurodo, kaip šalys turi elgtis susiduriant su fiskalinėmis problemomis viršijant kriterijus ir tuo pačiu nurodo sankcijų sistemą skirtą bausti šalis nerodančias gerėjančių rezultatų. Numatytos baudos gali siekti 0,5 proc. kriterijų neatitinkančios šalies BVP dydžio ir skiriamos, jeigu šalis nesilaiko skirtųjų rekomendacijų. Didžiausia šios sistemos problema yra žmogiškasis faktorius, nes sprendimas, ar rodiklis viršija normas, yra priimamas atsižvelgus ne tik į duomenis, bet ir į šalies, pažeidžiančios kriterijus, nuomonę ir pasiaiškinimus. Dažniausiai šalis pažeidėjas pirmieji perspėjimai pasiekia, kai rodikliai jau gana ilgą laiką būna blogi ir negerėjantys. Tada šaliai pažeidėjai suteikiamas specifinis laiko tarpas, per kurį ji turi stebėti savo rodiklių kaitą. Šiam terminui pasibaigus turi būti priimamas sprendimas, ar bausti šalį, nesilaikančią kriterijų. Vis dėlto, šis procesas yra labai ilgas ir labai jautrus politiniam spaudimui, nes per suteiktąjį laikotarpį gali pasikeisti šalies pažeidėjos valdžia, tada šiai suteikiamas naujas laikotarpis gerinti savo rodiklius. Vis dėlto dažnai sprendimas bausti nebūna priimamas. J. Gali ir R. Perroti (2003) atliko tyrimą ir padarė išvadą, kad Maastrichto kriterijai menkai prisidėjo prie padidėjusios Europos Sąjungos šalių fiskalinės drausmės bei stabilaus ekonomikos augimo. Autoriai teigia, pastebėję fiskalinės drausmės cikliškumo požymių ir tai reiškia, kad Europoje ir visame pasaulyje pastaraisiais dešimtmečiais pasikeitė požiūris į skolinimąsi ir biudžeto poreikį. Taip aiškinamas itin menkas Maastrichto kriterijų poveikis makroekonomikai. Kaip jau buvo minėta ankstesniame skyriuje anot Y. Kadammo (2008) skirtumai tarp ES šalių yra dideli, o eurą įsivedančios šalys yra skirtingos, todėl nėra užtikrinamas pagrindinis Maastrichto kriterijų tikslas – į pinigų sąjungą priimti tik pakankamai panašias šalis, taip išvengiant šios sąjungos nestabilumo, tuo pačiu leidžiant eurą įsivesti pernelyg skirtingoms šalims neįvykdomu tampa ir kitas Maastrichto kriterijų tikslas – stabilaus ekonomikos augimo ES užtikrinimas.

Kai kurie autoriai išskyrė ir teigiamą Maastrichto kriterijų poveikį ekonomikai. M. Busmeyer (2004) nustatė, kad Maastrichto sutartis davė teigiamų rezultatų daugiausiai fiskalinės drausmės požiūriu. Pastebėta, kad mažoms šalims geriau sekėsi vykdyti darnią fiskalinę politiką. Tai labiausiai lėmė baimė, kad jos gali būti išmestos iš pinigų sąjungos taip pat mažoms ekonomikoms yra sudėtingiau surasti jas palaikančias šalis, kurios ragintu neskirti baudų kriterijus viršijančiai šaliai. Panašias išvadas padarė Rotte su Zimmerman

(1998). Pastarieji taip pat pridūrė, kad Mastrichto kriterijai leidžia valdančiosioms institucijoms su daug didesniu žmonių palankumu vykdyti taupymo procedūras, kurios yra nepopuliarios. M. Buti ir G. Giudice (2002) padarė išvadą, kad Mastrichto sutartis leido sumažinti šalių biudžeto deficitų rodiklius prieš euro įvedimą 1999 metais. J. V. Hagen (2006) teigia, panašiai kaip ir M. Buti su G. Giudice, kad Mastrichto sutartis sudarė sąlygas šalims prieš euro pristatymą sutvarkyti valstybės finansus nesulaukiant didelio neigiamo visuomenės požiūrio, tačiau įsivedus eurą Mastrichto kriterijų poveikis ekonomikai dingo, nes šalys nebeturėjo preteksto vykdyti agresyvią taupymo politiką, kurios reikėjo siekiant atitikti kriterijus. Tai lėmė stabilios ir tvirtos kriterijų laikymosi kontrole užsiimančios institucijos Europos Sąjungoje nebūvimas. C. Wihlborg et al. (2010). teigia, kad itin svarbus kriterijų poveikį ribojantis veiksnys yra šalių nesugebėjimas susikurti mechanizmus šalies viduje, kurie leistų šalims laikytis fiskalinės drausmės, šiuo atveju daugiausiai kalbant apie biudžeto deficito rodiklį. Tuo pačiu iškeliamą hipotezę, kad finansinę krizę ES šalyse sukėlė būtent šalių nesugebėjimas valdyti savos ekonomikos. Apibendrintas Mastrichto kriterijų poveikis ekonomikai pateiktas 1.2 lentelėje.

1.2 lentelė

Mastrichto kriterijų poveikis ekonomikai

Nr.	Teigiamos poveikis
1.	Šalių Mastrichto kriterijų vidutinės reikšmės ES gerėja.
2.	Mažosioms šalims Mastrichto kriterijai tapo priežastimi vykdyti drausmingą fiskalinę politiką.
3.	Mastrichto kriterijai lėmė padidėjusį žmonių palankumą taupymo procedūroms.
Nr.	Neigiamas poveikis
1.	Kriterijų laikymosi kontrole užsiimančios institucijos nebuvimas neleido Mastrichto kriterijams daryti reikšmingą poveikį ES šalių ekonomoms bei užtikrinti šių šalių stabilų ekonomikos augimą.
2.	Mastrichto kriterijai nėra reikšmingas veiksnys šalių požiūryje į fiskalinę drausmę.
3.	Mastrichto kriterijai neužtikrina eurą įsivedančių šalių panašumo, o tai neleidžia užtikrinti ir stabilaus ES šalių ekonomikos augimo bei pačios sąjungos stabilumo.

Šaltinis: sudaryta darbo autoriaus remiantis T. Baskaran (2009); M. Bussemeyer (2004); R. Rotte ir K. Zimmerman (1998); R. Inman (1996); J. Gali ir R. Perroti (2003); Y. Kadarmo (2008)

Taigi, aiškaus teigiamo Mastrichto kriterijų poveikio Ekonomikai autoriai neišskiria. Dažniausiai pažymimos teigiamos Mastrichto kriterijų pusės, susijusios su palankesniu žmonių požiūriu į valstybės taupymą, o ir pačioms šalims Mastrichto kriterijai tapo pretekstu sustyguoti savo fiskalinę politiką. Visgi vyrauja požiūris, kad Mastrichto kriterijai patys savaime nedaro poveikio ekonomikai. Taip yra dėl didelio šalių, nesilaikančių kriterijų,

skaičiaus. Geriausiai situaciją atspindi J. V. Hagen (2006) išvados, bylojančios apie kriterijų teikiamą naudą, kai jų laikomasi, tačiau daugelis šalių įsivedusios Eurą stipriai atitrūko nuo kriterijų reikalaujamų reikšmių, todėl ir kriterijų poveikis tyrimuose nepasireiškia. Didžiausia problema yra ta, kad Europoje Maastrichto kriterijų laikymąsi užtikrinančių institucijų nėra. Europos Komisija skyrė perspėjimus pirmosioms po euro įvedimo rodiklius pažeidžiančioms šalims, tačiau realių baudų neskyrė, todėl Europa neturi apsaugos mechanizmo galinčio užtikrinti kriterijų laikymąsi, tuo pačiu stabilią ekonominę padėtį labiausiai priklausančią nuo biudžeto deficito ir valstybės skolos rodiklių.

2. MASTRICHTO KRITERIJŲ POVEIKIO ES ŠALIŲ EKONOMIKAI TYRIMAS

Šioje bakalauro baigiamojo darbo dalyje bandoma atsakyti į klausimus, koks yra realus kriterijų laikymosi lygis Europos Sąjungoje, kokių kriterijų laikytis šalims buvo sunkiausia. Tiriamos geriausiai ir blogiausiai kriterijus atitinkančios šalys, jų skirtumai ir BVP augimo tempai, bandoma atsakyti į klausimą, ar šalys pasiskirsčiusios taip, kaip numato teorija. Bandoma nustatyti, ar šalims, kurioms būdingas didelis ekonomikos augimas būdingas ir kriterijų laikymasis. Taip pat bandoma nustatyti kokį poveikį ES šalių ekonomikos augimui daro valstybės skolos kriterijaus nesilaikymas. Taip pat tiriamas kriterijų poveikis naujųjų eurą įsivedusių šalių (po 2001 metų) ekonomikos augimui.

2.1. Metodologija

Bakalauro baigiamojo darbo tyrimą sudaro keturių teorijų tikrinimas. Visos šios dalys susijusios su „Mastrichto kriterijų nesilaikymo priežastys“ bei „Mastrichto kriterijų poveikis ekonomikai“ skyriuose minimomis teorinėmis prielaidomis, kuriomis atsakoma, kodėl šalys yra linkusios nesilaikyti Mastrichto kriterijų ir kurios dažniausiai šį šalių elgesį aiškina mažėjančiu ekonomikos augimu laikantis kriterijų.

Pirmoji tirtoji teorija – šalys, kurios nesilaiko kriterijų yra didelės šalys, tiek savo plotu, tiek ekonominiu pajėgumu, kurioms laikytis kriterijų nenaudinga, nes šių šalių BVP auga lėčiau nei besivystančių šalių, tad šios šalys siekdamos išlaikyti vienodą BVP augimą su besivystančiomis šalimis daug skolinasi ir taip aktyvina ekonomiką. Šią teoriją išklėlė J. Fitousi ir F. Sarraceno (2002); A. Fatas et al. (2003) apibūdindami kriterijų nesilaikančių šalių pagrindinius bruožus. Šio skyriaus tyrimo tikslas nustatyti ar teorinės prielaidos yra teisingos ir kriterijų nesilaikančioms bei jų besilaikančioms šalims būdingi teorijoje mynėti bruožai, tai svarbu patikrinti grindžiant kitas teorijas, kurios glaudžiai susijusios su kriterijų laikymosi poveikiu ekonomikos augimui šalyse, kurios laikosi kriterijų ir ne. **Tyrimo metodas:** šalių lyginamojo analizė, kuriai įgyvendinti naudoti grandinių ir bazinių augimo tempų metodai, duomenų statistinio klasifikavimo metodai. Siekiant nustatyti ar Mastrichto kriterijų nesilaikančios ir besilaikančios šalys atitinka teorinį modelį šalys pirmiausia suskirstytos į kriterijų gerai besilaikančias šalys ir kriterijų nesilaikančias šalis. Tai padaryta iš ES 27 šalių 2000 – 2012 metų Mastrichto kriterijų duomenų apskaičiavus kriterijų laikymosi koeficientą pagal formulę:

$$KLK = VS * 0,35 + BD * 0,35 + I * 0,15 + P * 0,15 ; \quad (1)$$

kur:

KLK – kriterijų laikymosi koeficientas;

VS – valstybės skolos proc. nuo BVP kriterijaus neatitikimo laikotarpių procentas;

BD - deficito skolos proc. nuo BVP kriterijaus neatitikimo laikotarpių procentas

I - infliacijos kriterijaus neatitikimo laikotarpių procentas;

P - palūkanų normos kriterijaus neatitikimo laikotarpių procentas.

Kriterijaus neatitikimo laikotarpis procentais – procentinė dalis periodų, kuriais buvo viršytas šalies kriterijus tiriamuoju laikotarpiu (vienas periodas suprantamas kaip vieni metai).

Vertinant kriterijų nesilaikymo ES mastus apskaičiuotas bendras kiekvieno kriterijaus viso laikotarpio, visų šalių, konkretaus kriterijaus neatitikimo periodų skaičius ir išreikštas procentais.

Pagal kriterijų laikymosi koeficiento ES 27 šalių vidurkį apskaičiuota riba 0,45 ir šalys turėjusios mažesnę rodiklį nei riba buvo priskirtos prie kriterijus atitinkančių šalių grupės, o turėjusios didesnę koeficientą priskirtos prie kriterijų nesilaikančių šalių grupės. Lyginamajai analizei naudota po 7 geriausių ir blogiausių kriterijų laikymosi koeficientą turėjusios šalys (ketvirtis imties iš 27 šalių). Šalys lygintos pagal BVP augimo tempus, BVP dydžius, šalių plotus, gyventojų skaičių, nedarbo lygį, Mastroichto kriterijus, TVF klasifikaciją, Euro įsivedimo metus, užsienio prekybos rodiklius, vietą stipriausių ES ekonomikų dešimtuose. Lyginimas pagal šiuos rodiklius leido susidaryti įvairiapusišką šalių besilaikančių ir nesilaikančių Mastroichto kriterijų vaizdą, palyginti jį su teoriniu apibrėžimu, nustatyti ar teorinės tendencijos pasireiškė ES šalyse tiriamuoju laikotarpiu bei įvertinti ekonomikos augimą gerai kriterijų besilaikančiose ir kriterijų nesilaikančiose šalyse.

Šalių lyginamojoje analizėje skaičiuota kiek kartų pasirinkto tiriamojo rodiklio šalyse gerai besilaikančiose kriterijų tiriamojo laikotarpio vidurkis yra didesnis ar mažesnis už to pačio rodiklio vidurkį šalyse, kurios nėra linkusios laikytis kriterijų. Detalesnė analizė atlikta su valstybės skolos Mastroichto kriterijų duomenimis. Apskaičiuoti valstybės skolos baziniai ir grandininiai augimo tempai pagal formules:

$$\Delta Y = (Y_n - Y_{n-1}) / Y_{n-1} - \text{grandiniai augimo tempai}; \quad (2)$$

$$\Delta Y = (Y_n - Y_1) / Y_1 - \text{baziniai augimo tempai}; \quad (3)$$

kur:

Y_n – paskutinio rodiklio reikšmė;

Y_{n-1} – priešpaskutinio rodiklio reikšmė;

Y_1 – pirmoji rodiklio reikšmė.

Taip pat tyrime apskaičiuoti geriausiai ir blogiausiai kriterijus atitinkančių šalių BVP augimo tempai.

Antrojo tirtoji teorija – šalyse, kuriose fiksuojamas didelis ekonomikos augimas kriterijų laikytis (biudžeto deficito) yra lengviau dėl automatinių stabilizatorių. Tokią teoriją iškėlė A. Fatas et al. (2003), kaip vieną iš priežasčių, kodėl stiprių ekonomikų šalys, kurių ekonomikos augimas yra lėtesnis, nesilaiko kriterijų. Šios teorijos tikrinimo tikslas – nustatyti ar kriterijus geriausiai atitinkančios šalys yra šalys su didžiausiu ekonomikos augimu bei įvertinti ryšį tarp ekonomikos augimo ir kriterijų laikymosi. **Tyrimo metodai** – koreliacinė analizė ir šalių pozicijų pagal ekonomikos augimą ir kriterijų atitikimo koeficientą analizė. Tiriant šalių pozicijas įvertintas jų panašumas (pagal teoriją jos turėtų būti labai panašios), atliekant koreliacinę analizę nustatytas koreliacinio ryšio stiprumas ir kryptis. Koreliacijos koeficientas svyruoja nuo -1 iki 1 ir rodo ar egzistuoja statistinis ryšys tarp dviejų imčių neigiamas koeficientas rodo atvirkštinį, o teigiamas – tiesioginį. Tiriamas 2000 – 2012 metų laikotarpis.

Trečioji tirta teorija – stiprių ekonomikų šalys labiau linkusios nesilaikyti Maastrichto valstybės skolos nuo BVP kriterijaus, nes valstybės skolos didinimas labiau skatina ekonomikos augimą būtent stipriose ekonomikose. Tokią teoriją iškėlė J. Fitoisi ir F. Sarraceno (2002), tačiau ši teorija byloja apie tokio ryšio egzistavimą trumpuoju laikotarpiu, tyrime atlikta analizė su 1995 – 2012 metų duomenimis siekiant nustatyti valstybės skolos poveikį ekonomikos augimui ilguoju laikotarpiu. Šios teorijos tikrinimo tikslas – nustatyti ar šalys neklysta manydamos, kad ekonomikos augimą skatina skolinimasis, o tai yra viena iš svarbiausių priežasčių, kodėl šalys nesilaiko Maastrichto kriterijų. **Tyrimo metodai** – regresinės analizės metodas, sudaryti 27 šalių modeliai, kur tiriamas valstybės skolos poveikis BVP. Regresinės analizės metodas leidžia gerai įvertinti nepriklausomojo kintamojo poveikį priklausomajam kintamajui, šis metodas sudėtingas ir įvertinama tikroji reiškinių prigimtis. Atskirti kurioms šalims būdingas ryšys, o kurioms nebūdingas sudaromi regresiniai modeliai, kurių kokybiškumas tikrinamas įvertinant Gauso – Markovo prielaidas. Autokoreliacija nustatoma Durbin – Watson testu, Heteroskedastiškumui tikrinti naudojama White ir Goldfield Quandt testai. Paklaidų normalumas nustatomas atliekant Kolmogorovo – Smirnov testą. Nustačius kokybiškus modelius ryšio egzistavimui tikrinama b koeficiento skirtumo nuo nulio prielaida. Jeigu b koeficientas statistiškai nesiskiria nuo nulio, ryšys neegzistuoja. Jeigu b koeficientas statistiškai skiriasi nuo nulio ryšys egzistuoja. Tirtasis laikotarpis 1995 – 2012 metai.

Ketvirtoji tiriama teorija – euro įsivedimas neužtikrina tęstinumo laikantis Maastrichto kriterijų po euro įvedimo, o ir pats kriterijų atitikimas šalyse būna momentinis, nes

jis lėtina ekonomikos augimą. Tokią teoriją iškėlė J.V. Hagen (2006) teigdamas, kad Maastrichto kriterijai nepadarė poveikio ES ekonomikai dėl itin didelio šalių nesilaikančių kriterijų skaičiaus. Šios teorijos tikrinimo tikslas – Teorinis teiginys iškeltas 2006 metais, todėl išvados darytos atsižvelgiant tik į pirmųjų eurą įsivedusių šalių duomenis, o tarp pirmųjų eurą įsivedusių šalių buvo itin daug kriterijų neatitikusių šalių, kurioms buvo leista įsivesti eurą daugiau dėl politinio statuso, nei dėl ekonominių rodiklių. Situacija pasikeitė, nes nuo 2007 metų eurą įsivedė 5 naujos šalys, kurios buvo priimtose atsižvelgiant vien į Maastrichto kriterijų atitikimą. **Tyrimo metodas** – šalių Maastrichto kriterijų ir ekonomikos augimo kaitos analizė. Šios hipotezės pagrįstumui patikrinti analizuoti penkių šalių eurą įsivedusių jau po pirmųjų šalių tai padariusių 2002 metais rodikliai. Tikrinta ar pastebimas BVP augimo sumažėjimas tais metais, kai šalys visiškai atitinka Maastrichto kriterijus, taip pat vertintas šių šalių kriterijų atitikimo laikinumas. Tiriamasis laikotarpis 2000 – 2012 metais.

2.2. Geriausiai ir blogiausiai kriterijų besilaikančių šalių tyrimas

Maastrichto kriterijų poveikį ES šalių ekonomikai nustatyti naudojama šalių lyginamoji analizė. Svarbiausiais tiriamais aspektais yra šalių besilaikančių kriterijų ir jų nesilaikančių ekonominiai skirtumai. Svarbu įvertinti valstybių kriterijų nesilaikymo lygį ES, besilaikančių ir nesilaikančių kriterijų šalių ekonomikos augimo skirtumus, šių dviejų šalių grupių darbo rinkų skirtumus, šalių išsivystymo lygį, finansinį stabilumą, euro vaidmenį šių dviejų šalių grupių ekonomikoje. Tai leis detaliai apibūdinti šalis, kurios laikosi ar nesilaiko kriterijų, o tai leis įvertinti kriterijų poveikį šių šalių ekonomikoms ir ekonomikos augimui. Taip pat tiriamas spartaus ekonomikos augimo ir kriterijų laikymosi ryšys pagal šalių lyginamosios analizės rezultatus, siekiant nustatyti ar gerai kriterijų linkusios laikytis šalys fiksuoja didžiausią ekonomikos augimą, tuo pačiu nustatant kokią svarbą spartus ekonomikos augimas turi kriterijų laikymuisi (teorijoje pabrėžiama spartaus ekonomikos augimo svarba leidžianti lengviau atitikti Maastrichto kriterijus). Tiriamasis laikotarpis 2000 – 2012 metai.

2.2.1. Šalių skirstymo pagrindimas

Siekiant nustatyti Maastrichto kriterijų poveikį ES valstybėms, tikslinga visas ES šalis padalinti į dvi dalis. Pirmajai grupei priskiriamos šalys, linkusios laikytis kriterijų, antroje grupėje šalys, kurios nesilaiko kriterijų. Vis dėlto taip suskirstyti šalis yra gana sudėtinga dėl itin didelio Maastrichto kriterijų nesilaikančių šalių skaičiaus. Ištyrus statistinius kriterijų duomenis nuo 2000 iki 2012 metų buvo įvertintas šalių laikymosi kriterijų lygis. Tiriamuoju

laikotarpiu valstybės skolos nuo bendrojo vidaus produkto rodiklis buvo viršytas 36,5 proc. visų atvejų ir neatitiko kriterijaus nustatytų normų. Biudžeto deficito normos neatitikimas analogiškai nustatytas 42,7 proc. atvejų. Infliacijos rodiklio statistikoje šis dydis buvo 53,56 proc., o ilgalaikės palūkanų normos rodiklio statistikoje nustatyta, kad 22,05 proc. visų atvejų buvo viršyta leistiną Mastroichto kriterijuose nurodytą normą. Šio tyrimo rezultatai pateikti 2.1 lentelėje.

2.1 lentelė

Kriterijų nesilaikymo mastai 2000 – 2012m. laikotarpiu

Rodiklis	V. skolos dydis procentais nuo BVP	Biudžeto deficitas	Infliacija	Ilgalaikių paskolų palūkanų norma
Dalis atvejų neatitikusių kriterijų	36,5%	42,7%	53,56%	22,05%

Šaltinis: Pagal Eurostat ir Economywatch duomenis sudaryta darbo autoriaus

Kaip matyti iš 2.1 lentelės ES šalims sunkiausiai pavyksta laikytis Biudžeto deficito ir infliacijos kriterijų. Pastarąjį yra sudėtinga valdyti valdžios institucijoms, todėl su šia problema susiduria beveik visos ES šalys. Tuo tarpu biudžeto deficitas yra rodiklis, priklausantis nuo šalies strategijos – taupymo ar ekonomikos skatinimo. Toks rodiklis rodo tendenciją, kad ES šalys vis dėlto yra linkusios viršyti šį kriterijų mainais į spartesnį ekonomikos augimą. Ilgalaikių paskolų palūkanų normos rodiklio nesilaikymo procentas yra mažiausias, todėl šalims norinčioms jį išlaikyti stabilų dažniausiai tą pavyksta padaryti. Valstybės skolos dydis nuo BVP daugelio autorių įvardijamas kaip pagrindinė ES šalių problema, sukėlus bankinės sistemos krizę. Šis rodiklis rodo, kad ES šalys 36,5 procentus tiriamojo trylikos metų laikotarpio turėjo valstybės skolos nuo BVP rodiklio nesilaikymo problemų. Vis dėlto atlikus detalesnę kiekvienos šalies analizę nustatyta, kad Europos šalys labiausiai skiriasi pagal šį rodiklį. Net 12 ES šalių per nagrinėjamą laikotarpį neturėjo problemų su šio rodiklio viršijimu. Vis dėlto 10 (Belgija, Vokietija, Graikija, Prancūzija, Italija, Kipras, Vengrija, Malta, Austrija, Portugalija) šalių šį rodiklį viršijo daugiau nei pusę nagrinėjamo laikotarpio (4 šalys - Belgija, Graikija, Italija, Austrija visą laikotarpį viršijo šį rodiklį). Dar 5 šalys (Didžioji Britanija, Olandija, Ispanija, Airija, Bulgarija) šį rodiklį viršijo trumpiau nei pusę viso tiriamojo laikotarpio. Todėl skirstant šalis į besilaikančias kriterijų ir nesilaikančias šio kriterijaus reikšmė sudarys 35 proc. (dėl užsienio autorių skiriamos svarbos šiam rodikliui ir aiškaus šio rodiklio besilaikančių ir nesilaikančių šalių skirtumo). Dėl analogiškų priežasčių 35 proc. reikšmingumu bus įvertinamas ir biudžeto deficito kriterijus,

likę infliacijos ir palūkanų normos kriterijai vertinami po 15 proc. Detalesni šalių atitikimo kriterijus skaičiavimai pateikti 2.2. lentelėje.

2.2 lentelė

Šalių laikymosi kriterijų statistika

Šalys	Skola	Deficitas	Infliacija	Palūkanos	Vidurkis	Koef.
Belgija	100,00%	28,57%	30,77%	0,00%	39,84%	0,5
Bulgarija	15,38%	14,29%	92,31%	50,00%	42,99%	0,32
Čekija	0,00%	71,43%	53,85%	0,00%	31,32%	0,33
Danija	0,00%	7,14%	30,77%	0,00%	9,48%	0,07
Vokietija	15,38%	42,86%	7,69%	0,00%	16,48%	0,48
Estija	0,00%	7,14%	84,62%	61,54%	38,32%	0,24
Airija	15,38%	35,71%	46,15%	23,08%	30,08%	0,34
Graikija	100,00%	100,00%	84,62%	23,08%	76,92%	0,86
Ispanija	15,38%	35,71%	53,85%	15,38%	30,08%	0,31
Prancūzija	30,77%	57,14%	23,08%	0,00%	27,75%	0,5
Italija	100,00%	57,14%	46,15%	15,38%	54,67%	0,64
Kipras	69,23%	50,00%	53,85%	25,00%	49,52%	0,54
Latvija	0,00%	28,57%	69,23%	41,67%	34,87%	0,27
Lietuva	0,00%	42,86%	61,54%	41,67%	36,52%	0,3
Liuksemburgas	0,00%	0,00%	61,54%	0,00%	15,38%	0,09
Vengrija	53,85%	71,43%	100,00%	91,67%	79,24%	0,75
Malta	92,31%	71,43%	53,85%	8,33%	56,48%	0,64
Olandija	15,38%	35,71%	30,77%	0,00%	20,47%	0,28
Austrija	92,31%	21,43%	15,38%	0,00%	32,28%	0,45
Lenkija	0,00%	71,43%	61,54%	58,33%	47,83%	0,43
Portugalija	61,54%	92,86%	53,85%	23,08%	57,83%	0,68
Rumunija	0,00%	50,00%	100,00%	100,00%	62,50%	0,48
Slovėnija	0,00%	42,86%	69,23%	36,36%	37,11%	0,31
Slovakija	0,00%	64,29%	76,92%	8,33%	37,39%	0,35
Suomija	0,00%	0,00%	38,46%	0,00%	9,62%	0,06
Švedija	0,00%	0,00%	23,08%	0,00%	5,77%	0,03
Didžioji Britanija	38,46%	57,14%	23,08%	0,00%	29,67%	0,34

Šaltinis: Pagal Eurostat ir EconomyWatch duomenis sudaryta darbo autoriaus

Lentelėje 2.2 pateikti duomenys rodo 2000 – 2012 metų laikotarpio konkretaus Mastroichto kriterijaus nesilaikymo tendenciją. Kuo lentelėje pateiktas skaičius artimesnis nuliui, tuo šalis turėjo mažiau laikotarpių kuriais kriterijus viršijo normas. Tuo tarpų lentelės rodiklio artėjimas prie 100 proc. reiškia, kad šalies didelė dalis rodiklių per nagrinėjamą laikotarpį neatitiko kriterijų normų. Siekiant išskirti geriausiai ir blogiausiai kriterijų besilaikančias šalis, išskaičiuojamas koeficientas, kuris nuo vidurkio skiriasi tuo, kad padidina valstybės skolos nuo BVP ir biudžeto deficitų rodiklių reikšmės (koeficiente šie rodikliai sudaro po 35 proc., tai leis geriau suskirstyti šalis į besilaikančias ir nesilaikančias, dėl autorių

išskiriamo didesnės reikšmės šioms rodikliams). Tokie koeficientai pateikti 2.2 lentelėje. Koeficientų skilties interpretavimas – koeficiento reikšmė 1 reikštų, kad šalis visiškai nesilaiko kriterijų, tuo tarpu kriterijaus reikšmė 0 reiškia, kad šalis visą laikotarpį laikėsi visų kriterijų. Didžiausią koeficientą turi Graikija (0,86), todėl šią šalį galima laikyti labiausiai kriterijų nesilaikančia šalimi, tuo tarpu mažiausią koeficientą turi Švedija (0,03), todėl šią šalį galima vadinti labiausiai kriterijų besilaikančia šalimi. Normą pagal kurią atskiriamos šalys, kurios nesilaiko kriterijų bus šių dviejų šalių koeficientų vidurkis, tai leis perskirti imtį į dvi dalis. Atskyrimo koeficientas yra 0,45, todėl šalys, kurių kriterijų atitikimo koeficientas yra mažesnis už šį, yra laikomos gerai kriterijus atitinkančiomis šalimis, tuo tarpu šalys, kurios turi didesnį kriterijų atitikimo koeficientą nei 0,45, yra vertinamos kaip kriterijų nesilaikančios šalys. Pagal kriterijų atitikimo koeficientą nustatytos 10 šalių, kurios nuo šiol bus laikomos kriterijų nesilaikančiomis šalimis.

Šalys, laikomos kriterijų nesilaikančiomis: Belgija (0,5), Graikija (0,86), Italija (0,64), Kipras (0,54), Vengrija (0,75), Malta (0,64), Rumunija (0,48), Vokietija (0,48), Prancūzija (0,5) ir Portugalija (0,68). Šios šalys pažymėtos raudona spalva. Visos kitos 17 šalių laikomos kriterijų besilaikančiomis šalimis. Vis dėlto, svarbu akcentuoti, kad visos ES šalys (išskyrus Daniją, Liuksemburgą ir Švediją) linkusios nesilaikyti kriterijų, šis skirstymas yra paremtas labiausiai kriterijų nesilaikančių šalių išskyrimu.

2.2.2. Lyginamoji analizė

Teorinėje dalyje aptartos teorijos rodė aiškią tendenciją – šalys, kurios nesilaiko kriterijų yra didelės valstybės, tuo pačiu turinčios ir stiprią ekonomiką, kurių ekonomikos augimas yra lėtesnis nei mažų, augančių ekonomikų šalių, todėl šios šalys leidžia sau nesilaikyti kriterijų, kad galėtų užtikrinti ekonomikos augimą, kurį turėtų skatinti skolinimasis. Tikslinga įvertinti kuo iš esmės skiriasi geriausiai kriterijų besilaikančios ir jų visai nesilaikančios šalys. Tai leis įvertinti situaciją ES šalyse tiriamuoju laikotarpiu bei nustatyti, kurių šalių ekonomikos yra stipresnės – ar šalys leidžiančios sau vykdyti laisvesnę politiką, susijusią su skolinimusi bei biudžeto deficito kriterijaus atlaidesne priežiūra (nėra linkusios laikytis kriterijų), ar šalys, kurios laikosi Mastroichto kriterijų. Skyriuje „Šalių skirstymo pagrindimas“ išskirtos 10 šalių, kurios laikomos kriterijų nesilaikančiomis šalimis, vis dėlto šias šalis lyginti su visomis likusiomis 17 šalių būtų netikslinga, nes nors ir visas šias šalis galima laikyti kriterijų laikytis linkusiomis valstybėmis, tačiau siekiant lyginti kuo skirtingesnes šalis – vienas, kurios labai prastai laikosi kriterijų ir kitas, kurios kriterijų laikosi

geriausiai bus lyginamos septynios (ketvirtadalis imties) blogiausių rodiklius rodžiusios šalys bei septynios geriausiai kriterijų besilaikančios šalys.

Šalys bus lyginamos ne tik pagal Maastrichto kriterijų duomenis, tačiau ir pagal nedarbo lygio (šie duomenys leis įvertinti darbo rinkų skirtumus), gyventojų skaičiaus, valstybės ploto, eksporto, importo rodiklius (šie rodikliai leis įvertinti prekių rinkų skirtumus). Taip pat vertinamas bus šalies išsivystymo lygis pagal TVF kvalifikaciją (Emerging and... 2010), šalių finansinės paramos poreikis, šalies ekonomikos stiprumas pagal „National Post“ stipriausių Europos šalių kvalifikaciją (The Top... 2013), euro įsivedimo data. Pastarieji rodikliai leis pažvelgti į šalių skirtumus, iš jų padėties bendrame ES kontekste perspektyvų. Euro įsivedimo data svarbi, nes leis įvertinti šalių polinkį laikytis kriterijų euro įsivedimo laikotarpiu ir įvertinti, kiek euro įvedimas pakeičia bendrą šalies kriterijų laikymosi politiką. Šalių duomenys pateikti 2.3 bei 2.4 lentelėse.

2.3 lentelė.

Septynios blogiausiai kriterijų besilaikančios šalys ir jų duomenys (13 metų vidurkiai)

Šalys	Graiki-ja	Prancūzija	Italija	Kipras	Vengrija	Malta	Portugalija	Vidurkiai
Kriterijų laikymosi koeficientas	0,86	0,5	0,64	0,54	0,75	0,64	0,68	0,66
RBVP milijonais eurų	18675 9,95	172005 0,84	14216 50,8	13893, 6	85490,16	5095,3 2	154414, 6	512479, 3
Skola nuo BVP proc.	118,21	69,26	109,75	63,32	66,94	64,99	72,24	80,67
Biudžeto deficitas proc. nuo BVP	-7,43	-3,79	-3,3	-3,13	-4,87	-4,50	-5,19	-4,60
Infliacija proc.	3,15	1,91	2,39	2,75	5,80	2,51	2,6	3,02
Palūkanų norma proc.	7,27	3,98	4,64	5,35	7,55	4,79	5,44	5,57
Skolos milijonais eurų	23165 3,13	123985 9,15	15978 37,3	9368,7 1	57758,49	3479,1 76	118231, 1	465455, 2
Gyventojų skaičius	10772 967	659516 11	61482 297	110399 7	9939470	411277	1079927 0	2292298 4,14
Plotas kv. km.	13194 0	551695	30131 8	9251	93030	316	91568	168445, 42
Eksportas milijonais eurų	42954, 24	454595, 92	37687 3,46	6601,1 2	66419	4141,9 4	45919,1 7	142500, 69
Importas milijonais eurų	63213, 24	469049, 55	37236 9,64	7145,9 7	64764,24	4132,7 2	58046,7 9	148388, 88
Nedarbo lygis proc.	11,63	9,03	8,19	5,37	7,86	6,92	8,87	8,27
National Post reitingo vieta		2	4					
"Sic(k) PIGS" rizikos grupė	+		+	+			+	
Euro įsivedimo metai	2002	1999	1999	2008	Siekia įsivesti	2008	1999	
TVF klasifikacija				Pažengusi	Besivystanti	Pažengusi		

Šaltinis: Pagal Eurostat, EconomyWatch, TVF ir National Post duomenis sudaryta darbo autoriaus

Lyginant vidutinius trylikos tiriamojo laikotarpio duomenis paaiškėjo, kad blogai kriterijų besilaikančios šalys vidutiniškai turi 2,89 karto didesnę BVP. Blogai kriterijų besilaikančios šalys turi 2,52 kartus didesnę valstybės skolos nuo BVP rodiklį. Vidutiniškai gerai kriterijų besilaikančios šalys turi skolų, kurios prilygsta 32,03 proc. BVP dydžio, tuo tarpu kriterijų nesilaikančių šalių vidutinė šio dydžio reikšmė yra 80,68 procentai. Vidutiniškai blogai kriterijų besilaikančios šalys turi 4,6 procento biudžeto deficitą, o gerai besilaikančios šalys turi 0,19 procento nuo BVP biudžeto perteklių. Tačiau tai nėra labai blogas rodiklis, nes leistina biudžeto deficito norma yra 3 proc., taigi blogos šalys šį rodiklį viršija sąlyginai nedaug (1,6 proc. punkto). Tai gali būti laikoma geru rodikliu, nes šis rodiklis gali ir neatitikti kriterijaus reikšmės, svarbiausia, kad būtų aiški šio rodiklio gerėjimo tendencija. Gerųjų šalių rodiklis 0,19 rodo tai, kad šios šalys visada stengiasi turėti labai mažą biudžeto deficitą ar net nedeficitinį biudžetą. Blogai kriterijų besilaikančių šalių vidutinis infliacijos rodiklis 1,05 karto didesnis už gerųjų šalių kriterijų (atitinkamai 3,02 ir 2,88 procentų infliacija). Šie rodikliai irgi nėra labai dideli. Blogai kriterijų besilaikančių šalių palūkanų norma tiriamuoju laikotarpiu vidutiniškai buvo didesnė 1,22 karto.

Taigi ištyrę Mastroichto kriterijų skirtumus tarp šių dviejų šalių grupių matoma aiški tendencija, kad šalys labiausiai skiriasi skolos nuo BVP dydžiu bei BVP dydžiu. Valstybės skolos nuo BVP skirtumas yra labai reikšmingas, nes kriterijų nesilaikančių šalių grupės rodiklis artėja prie 100 proc. ribos (yra 80,68 proc.), kas reiškia, kad šios šalys skolų turi beveik tiek pat, koks yra jų per metus sukuriamas produktas. Kai kurios šalys šiame sąraše yra viršijusios 100 proc. ribą, tai Graikija (118,22 proc.) ir Italija (109,75 proc.). Vis dėlto žiūrint į kiekvienų metų atskirus rodiklius matomi dar didesni skaičiai nei vidutinės viso laikotarpio reikšmės. Graikija 2011 metais turėjo 170,6 proc. skolos nuo BVP rodiklį. Šis rodiklis Italijoje 2012 metais siekė 120 procentų. Kriterijų besilaikančios šalys turėdamos mažesnę skolą įgauna pranašumą, nes turi rezervų ekonomikos stabilizavimui ekonomikos nuosmukio metu. Tai matoma iš duomenų. Iki 2007 metų vidutinis šių aštuonių geriausiai kriterijų besilaikančių šalių skolos nuo BVP mažėjimo tempas buvo 1,037 karto, tai reiškia, kad visų šių šalių bendra valstybės skola nuo BVP kasmet mažėjo po 3,7 procento. Tai rodo šių šalių politikos kryptį, nes kriterijų nesilaikančios šalys iki 2007 metų savo skolos nemažino, augimo tempų vidutinė reikšmė šiose šalyse buvo 1,01 karto. Tai rodo, kad dideles skolas turinčios šalys nesistengė mažinti skolos santykio ir jis ekonomikos augimo laikotarpiu buvo menkai, tačiau augantis. Visgi nuosmukio laikotarpiu šalys esančios toli nuo kriterijaus peržengimo perspektyvos, skolinosi ir taip gyvino ekonomikas. Šių šalių skolos rodiklio augimo tempai 2008-2010 metų laikotarpiu buvo 1,17 karto ir šių šalių vidutinė skola šiuo laikotarpiu nuo 29,05 proc. nuo BVP pakilo iki 37,79 proc. Tuo tarpu šalys, jau turinčios

dideles skolas, jas irgi didino, bet ne tiek daug, t.y. po 1,0732 karto. Šių šalių bendras rodiklis nuo 2008 metų reikšmės 77,54 proc. padidėjo iki 93,53 proc. 2010 metais. Augimo tempai šių šalių grupių 2011-2012 metais buvo 1,0028 karto gerai kriterijų besilaikančių šalių bei 1,013 blogai kriterijų besilaikančių šalių. Taigi per visą tiriamąjį laikotarpį šalių gerai besilaikančių kriterijų skolos nuo BVP kriterijaus vidutinė reikšmė augo po 1,63 proc. per metus, o blogai kriterijų besilaikančių šalių šio rodiklio reikšmė augo po 2,51 proc. per metus.

2.4 lentelė

Septynios geriausiai kriterijų besilaikančios šalys ir jų duomenys (13 metų vidurkiai)

Šalys	Danija	Estija	Latvija	Liuksemburgas	Olandija	Suomija	Švedija	Vidurkiai
Kriterijų laikymosi koeficientas	0,07	0,24	0,27	0,09	0,28	0,065	0,03	0,14
RBVP milijonais eurų	20557 9,28	10890,3 2	12365,26	30560,30	52385 4,69	15785 0,17	30111 2,01	177458 ,86
Skola nuo BVP proc.	42,29	5,33	22,01	10,56	55,25	43,14	45,63	32,03
Biudžeto deficitas proc. nuo BVP	1,06	0,29	-3,01	1,47	-1,88	2,36	1,03	0,18
Infliacija proc.	2,12	4,26	4,9	2,84	2,23	2,03	1,73	2,87
Palūkanų norma proc.	3,90	6,58	6,30	3,60	3,90	3,93	3,87	4,58
Skolos milijonais eurų	88976	694,62	3731,9	3831,6	29638 4,62	70797, 52	14132 9,25	86535, 07
Gyventojų skaičius	55564 52	1266375	2178443	514862	16805 037	52661 14	91194 23	581524 3,7
Plotas kv. km.	43094	45226	64589	2586	41526	33814 5	44996 4	140732 ,86
Eksportas milijonais eurų	10358 8,25	8437,65	6185,71	49934,96	37231 5,08	67274, 38	14627 3,96	107715 ,72
Importas milijonais eurų	93079, 30	8716,44	7669,52	42253,96	33086 2,08	59224, 23	12706 3,85	95552, 77
Nedarbo lygis proc.	5,29	10,27	12,49	4,1	4,02	8,25	7,01	7,35
National Post reitingo vieta					7		9	
Euro įsivedimas	Atsisakė	2011	Siekia įsivesti	1999	1999	1999	Atsisakė	
TVF klasifikacija		Besivystanti	Besivystanti					

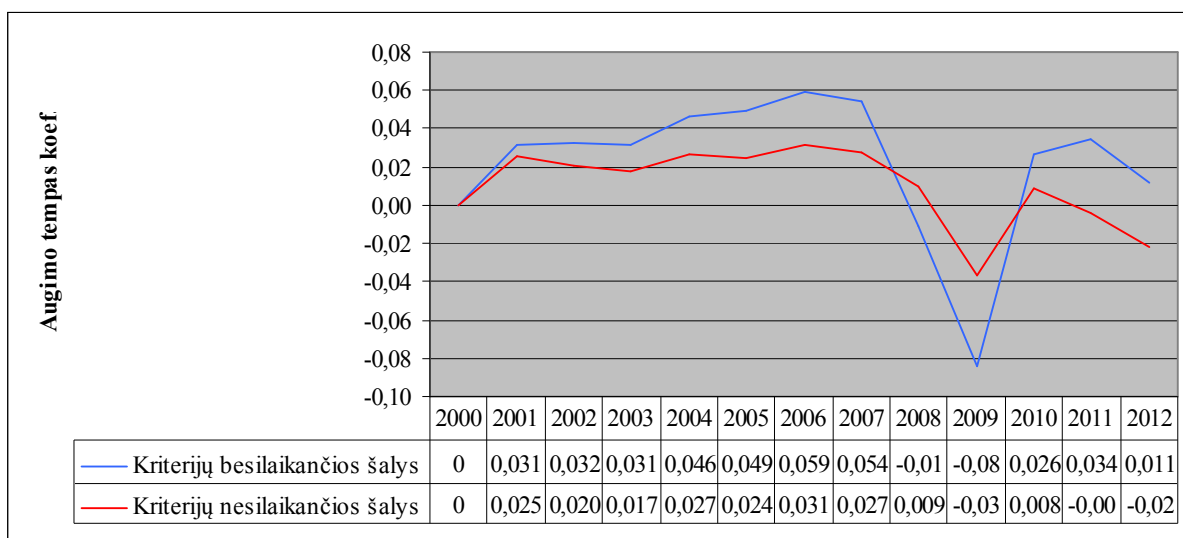
Šaltinis: Pagal Eurostat, EconomyWatch, TVF ir National Post duomenis sudaryta darbo autoriaus

Pagal kitus Mastroichto kriterijus šalys skiriasi, tačiau šis skirtumas taip pat yra nulemtas šalies polinkio skolintis. Kriterijų nesilaikančios šalys turi didesnę biudžeto deficitą, nes yra linkusios į skolinimąsi, visgi biudžeto deficito rodiklis, kaip jau minėta anksčiau nėra viršijamas taip, kad tai būtų galima laikyti didele problema, net šalyse, kurios ir nėra linkusios laikytis šio kriterijaus (blogos šalys šį rodiklį viršija sąlyginai nedaug: 1,6 proc. punkto). Infliacijos požiūriu matoma ta pati tendencija. Kriterijų linkusios laikytis šalys geriau suvaldo

šį rodiklį, nors jis ir yra gana sunkiai valdomas. Šis skirtumas daugiausiai priklauso nuo valdžios požiūrio ir taikomos politikos. Kadangi šalys drąsiai didinančios valstybės skolos rodiklį (kriterijų nesilaikančios šalys) taip didina savo mokumo riziką, todėl ir ilgalaikių palūkanų normos rodiklis nėra toks geras, koks yra šalyse, kuriose rizika yra mažesnė, nes šios šalys turi ženkliai mažesnes skolas.

Nustatyta, kad šalys, kurios laikosi kriterijų vidutiniškai turi 2,89 karto mažesnę BVP. Tyrimui svarbu atsakyti į klausimą, ar šalių, kurios laikosi kriterijų, BVP augimo tempai yra didesni už šalių, kurios kriterijų laikosi blogai. Šių dviejų šalių grupių BVP augimo tempai pateikti 2.1 paveikslėlyje.

Kaip matoma iš 2.1 paveikslėlio šalių linkusių laikytis kriterijų BVP augimo tempai yra didesni - iki 2007 metų šių šalių BVP kasmet paaugdavo vidutiniškai 1,038 karto (palyginti su nesilaikančių šalių rodikliu 1,022). Vis dėlto šios šalių grupės BVP augimo tempai yra jautresni ekonomikos ciklo pokyčiams ir 2007-2009 metų laikotarpiu BVP smuko labiau nei šalių, kurios kriterijų nesilaiko. Atitinkamai 2008-2009 metų laikotarpiu BVP mažėjimo tempai buvo 1,047 (gerosios šalys) ir 1,0136 (blogosios šalys) kartai. Visgi gerųjų šalių BVP augimas 2010-2011 metais buvo didesnis (1,018 palyginti su 1,0023). Vidutinis viso laikotarpio augimo tempas gerųjų šalių yra 1,0218, o šalių prastai atitinkančių kriterijus 1,01. Taigi kriterijų nesilaikančių šalių BVP augimo tempai tiriamuoju laikotarpiu buvo mažesni nei šalių, kurios laikosi kriterijų.

2.1 pav. BVP augimo tempai

Šaltinis: Pagal Eurostat duomenis sudaryta darbo autoriaus

Nedarbo lygio rodikliai šalyse nelinkusiose gerai laikytis kriterijų buvo 1,13 karto didesni (atitinkamai 8,27 proc. ir 7,35 proc.). Vis dėlto per paskutinius du tiriamojo

laikotarpio metus vidutiniai duomenys šalių blogai besilaikančių kriterijų buvo gana reikšmingai didesni, 2011 metais šios šalių grupės rodikliai buvo 10,6 proc. (palyginti su 8,7 proc.), o 2012 metais rodikliai buvo 12,9 proc. (palyginti su 8,4 proc.). Visgi svarbu pastebėti, kad šios šalių grupės atstovės rodė geresnius nedarbo lygio rodiklius tiriamojo laikotarpio pradžioje ir dar 2010 metais šis rodiklis buvo geresnis už šalių, kurios gerai laikosi kriterijų (10 proc. palyginti su 9,6 proc.).

Gyventojų skaičiaus ir teritorijos analizė parodė, kad gerai kriterijų besilaikančios šalys turi 3,94 karto mažiau gyventojų, ir yra 1,2 karto mažesnės pagal teritoriją. Jeigu teritorijos rodiklį galima laikyti nereikšmingu, nes šalių grupės pagal užimamą plotą yra gana panašios, tai gyventojų skaičiaus statistikoje matomi dideli skirtumai. Tai, kad kriterijų nesilaikančiose šalyse gyvena daugiau žmonių ir, kad tokios šalys sukuria beveik 3 kartus didesnę BVP rodo darbo rinkos skirtumus. Nors ir blogai kriterijų besilaikančių šalių nedarbo lygis ir kiek didesnis, tačiau tikėtina, kad pati rinka tokiose šalyse yra palankesnė darbui. Tai atsispindi statistikoje, nes gerai kriterijų besilaikančios šalys eksportuoja 1,32 karto mažiau prekių ir paslaugų, tuo pačiu importuoja 1,55 karto mažiau prekių bei paslaugų. Tai rodo daug aktyvesnę prekybą šalyse, kurios nesilaiko kriterijų. Gali susidaryti įspūdis, kad šalys nesilaikančios kriterijų yra labiau ekonomiškai stiprios. Tam patikrinti naudojama „National Post“ (The Top... 2013) tinklapio sudaryta 10 stipriausių Europos ekonomikų suvestinė. Iš kriterijų nesilaikančių šalių sąrašo į dešimtuką patenka Italija (4 vieta) bei Prancūzija (2 vieta). Į sąrašą patenka ir šalys, kurios laikosi kriterijų, tai Olandija užimanti 7 vietą bei 9 vietą užimanti Švedija. Galima teigti, kad stiprių ekonomikų yra abiejuose šalių sąrašuose, nors visgi kriterijų nesilaikančios šalys šiuo požiūriu yra geresnėse pozicijose. Pagal Tarptautinio valiutos fondo (Emerging and... 2010) sudarytą besivystančių šalių sąrašą matyti, kad prie besivystančių šalių priskiriamos Estija, Latvija iš gerai kriterijų besilaikančių sąrašo bei Vengrija iš kriterijų nesilaikančių šalių sąrašo. Taigi kriterijų laikytis linkusių šalių sąrašė yra dvi į stipriausių Europos ekonomikų dešimtuką patenkančios valstybės bei dvi besivystančios šalys, kurios siekia įsivesti eurą ir viena tai jau padarė, o kita turi realius šansus tai padaryti 2014 metais. Kitos kriterijų laikytis linkusios šalys eurą įsivedė kartu su šios valiutos išleidimu į rinką (Liuksemburgas, Olandija ir Suomija) arba turi aiškią strategiją jo nesivesti (Danija ir Švedija). Tuo tarpu kriterijų nesilaikančių šalių sąrašą sudaro viena šalis, kuri yra laikoma besivystančia (Vengrija). Keturios šalys Graikija, Italija, Prancūzija ir Portugalija eurą įsivedė kartu su šios valiutos startu, kitos dvi pažengusios šalys Malta ir Kipras eurą įsivedė 2008 metais, o besivystanti šalis Vengrija nėra nustačiusi datos, kada planuoja įsivesti eurą. Vis dėlto net 4 šalys iš kriterijų neatitinkančių šalių sąrašo yra įtrauktos į taip vadinamą „Sic(k) Pigs“ šalių grupę, kurios arba yra prastose finansinėje

padėtyje arba jau yra prašiusios finansinės pagalbos iš Europos institucijų. Teorijoje minėtos pagrindinės šalys donorės šioms valstybėms yra Vokietija bei Prancūzija. Prancūzija priskiriama prie tos pačios kriterijų nesilaikančių šalių grupės, o Vokietija taip pat priskiriama prie kriterijų nesilaikančių šalių sąrašo ir užima 10 vietą pagal šį skirstymą (tyrime tiriamos tik 7 blogiausiai kriterijų besilaikančios šalys).

Taigi atlikus septynių geriausiai kriterijų besilaikančių ir septynių blogiausiai besilaikančių šalių analizę nustatyti esminiai šalių skirtumai. Blogai kriterijų besilaikančios šalys lenkia gerai kriterijų besilaikančias šalis pagrindiniais ekonomikos rodikliais. Maastrichto kriterijų požiūriu šios šalių grupės labiausiai skiriasi valstybės skolos dydžiu. Keturioms iš septynių blogiausiai kriterijų besilaikančių šalių reikalinga finansinė pagalba. Kitais rodikliais lyginant šalis skirtumai nėra tokie drastiški, tačiau turi pasirinktos neteisingos politikos požymiu (kriterijai negerėja net ekonomikos augimo metu). Nedarbo lygio rodikliai geresni gerųjų šalių statistikoje, tiesa šis skirtumas nėra labai reikšmingas. Šalys mažai skiriasi užimamų teritorijų bendru dydžiu, tačiau kriterijų nesilaikančių šalių gyventojų skaičius yra net keturis kartus didesnis. Tai rodo aktyvesnę ekonomiką šiose šalyse, apie tai byloja ir kriterijų nesilaikančių šalių eksporto bei importo apimtys, kurios yra maždaug pusantro karto didesnės. Tai reiškia menkesnę šalių, kurios laikosi kriterijų ekonominę galią, nors stipriausiųjų Europos ekonomikų sąrašė yra ir dažniausiai kriterijus atitinkančių šalių atstovų (Olandija ir Švedija). Visgi žvelgiant kitu kampu matomos kriterijų nesilaikančių šalių problemos, jų tarpe yra su finansinėmis problemomis susiduriančių šalių. Abiejų šalių sąrašuose yra besivystančių šalių, kurios siekė ar net įsivedė eurą. Visgi net ir neseniai eurą įsivedusi šalis Kipras turi finansinių problemų, taigi, Maastrichto kriterijų atitikimas negarantavo, kad šalis bus stabili, nors ir Kipro finansinės problemos nėra tiesiogiai susijusios su Maastrichto kriterijų neatitikimu. BVP augimo tempai yra 1,18 proc. didesni kriterijų besilaikančių šalių. Tai daugiau ar mažiau normalu ir teorijoje prognozuota, tačiau šios šalių grupės beveik nesiskiria užimama teritorija, o tai teorijoje buvo svarbus veiksnys skiriantis šalis, kurioms lengviau suvaldyti kaikuriuos rodiklius ir dėl ko būtent mažos šalys būtų linkusios turėti geresnius rodiklius. Tai svarbus skirtumas nuo teorijoje iškelto kriterijų besilaikančios šalies apibūdinimo.

Keliais žodžiais galima apibūdinti **kriterijų laikytis linkusias šalis**: Tai šalys, kurios turi aiškia monetarinę politiką arba yra įsivedusios eurą kartu su jo atsiradimu arba yra jo atsisakiusios sąmoningai. Dvi šalys (Estija ir Latvija), kurios siekė eurą įsivesti jau po šalių, kurios eurą įsivedė kartu su euro atsiradimu 1999 metais kriterijų atitikimo koeficientu (Estijos 0,24; Latvija 0,27) smarkiai lenkia Maltą (0,64) ir Kiprą (0,54), kurių kriterijų atitikimas buvo trumpalaikis. Šios šalys turi griežtą požiūrį į fiskalinę drausmę. Šių šalių

užsienio prekyba mažesnė, kaip ir nedarbo lygio rodikliai. Šių šalių pagrindą sudaro išsivysčiusios šalys (5 iš 7).

Kriterijų nesilaikančios šalys: Tai šalys, kurios turi rimtų problemų su skolomis, nes ekonomikos augimo laikotarpiu nesistengė mažinti skolos augimo tempų, galiausiai prieita tokia riba, kai skola yra per didelė, tad jos prašo finansinės pagalbos. Ekonominiu išsivystymu tai stipresnės šalys, užimančios aukštesnes vietas stipriausių ekonomikų reitinge, kurių tarptautinė prekyba yra labiau išvystyta lyginant su kriterijų laikytis stengiančiomis šalimis. Šiose šalyse gyvena keturis kart daugiau gyventojų ir jų BVP triskart didesnis. Šių šalių pagrindą sudaro išsivysčiusios šalys (6 iš 7).

Taigi matyti nukrypimai nuo teorijoje iškelto tipinio kriterijų nesilaikančios šalies modelio. Pagal teoriją kriterijų turėtų nesilaikyti šalys, kurios yra didelės, tiek savo plotu, tiek ir savo ekonomika, nes šių šalių BVP auga lėčiau, tad šios turėtų būti linkusios daugiau skolinti ir vengti kitų Maastrichto kriterijų, kurie teorijoje laikomi stabilios ekonomikos augimo rodikliais, tačiau daugeliu atveju šalims norinčioms atitikti kriterijus smarkiai sumažėja ekonomikos valdymo galimybės sprendžiant vienas ar kitas problemas, nes skolos didinimas bei biudžeto deficito didinimas yra apibrėžti kriterijų. Šių šalių tarpe yra besivystančių valstybių, ko neturėtų būti. Visgi blogai kriterijų nesilaikančios valstybės yra tipiškesnės teoriniam modeliui, nes jas sudaro stiprios ekonomikos (Italija, Prancūzija), kurios yra didelės geografiniu požiūriu, turi labiau išvystytą prekybą, kurių BVP yra dideli bei kurios yra linkusios daug skolintis nesibaimindamos sankcijų dėl savo stiprios valstybės statuso Europoje.

Labiau nuo tipinio teorinio modelio yra nukrypusios šalys, kurios gerai laikosi kriterijų. Šį sąrašą turėtų sudaryti vien valstybės, kurios yra besivystančios, neseniai įstojusios į ES, besistengiančios įsivesti eurą ir norinčios sudaryti patikimos prekybos partnerės įvaizdį, todėl Maastrichto kriterijų atitikimas joms leistų sudaryti tokios šalies įvaizdį. Tokį apibūdinimą atitinka dvi šalys šiame sąrašė, tai Latvija ir Estija, tačiau kitos penkios šalys yra gana stiprios ekonomikos (Olandija ir Švedija patenka į stipriausių šalių dešimtuką), kurios kriterijų laikosi ne dėl sieko įsivesti eurą, o dėl griežtos politikos, kuri nėra orientuota į skolinimąsi ar kitų Maastrichto kriterijų nesilaikymą (Švedija ir Danija nesiekia įsivesti euro, o pagal kriterijų atitikimo koeficientą užima pirmą ir trečią vietas, tai geriausiai kriterijus atitinkančios šalys visoje ES).

Atlikus analizę nustatyti esminiai šalių, kurios laikosi kriterijų ir, kurios yra linkusios jų nesilaikyti bruožai. Šalys nevysiškai atitinka teorijos apibrėžimus, kriterijų nesilaikančių šalių sąrašė yra besivystančių šalių, kurių ten būti neturėtų, nors kriterijų nesilaikančių šalių sąrašas pakankamai gerai atitinka teorinį modelį. Skirtumai yra didesni šalyse, kurios yra

linkusios laikytis kriterijų. Šią šalių grupę turėtų sudaryti besivystančios šalys, tačiau tokios yra tik dvi, kitos valstybės gana stiprios Europos ekonomikos, kurios laikosi kriterijų ne dėl siekio įsivesti eurą, o dėl pasirinktos politikos. Gerai kriterijų besilaikančios šalys yra silpnesnės ekonominiu požiūriu tiek dėl BVP dydžio, tiek ir dėl užsienio prekybos apimčių. Šių šalių nedarbo lygio rodikliai kiek geresni. Gerai kriterijų besilaikančios šalys yra panašaus dydžio į kriterijų nesilaikančias šalis pagal užimamą teritoriją, tačiau gyventojų turi keturis kartus mažiau. Gerai kriterijų besilaikančių šalių BVP augimo tempai didesni, nors šis sąrašas ir nėra sudarytas iš besivystančių šalių (kas turėtų būti būdinga būtent šioms šalims), tai reiškia, kad ir ekonomiškai stiprių šalių BVP augimas net ir laikantis kriterijų yra didesnis už šalių, kurios irgi yra išsivysčiusios, nors ir daug skolinasi (kas turėtų paskatinti ekonomikos augimą). Situacija, kai kriterijus gerai atitinkančios šalys atsilieka BVP dydžiu turėtų skatinti šias šalis įvairiais būdais aktyvinti ekonomikos augimą, tai lemtų ir kriterijų nesilaikymą, tačiau šios šalys ir nebūdamos besivystančios (šioms šalims būdingas greitas ekonomikos augimas) fiksuoja didesnę ekonomikos augimą nei kriterijų nesilaikančios šalys – šioms šalims nereikia papildomo ekonomikos augimo skatinti. Taigi galiausiai turime dvi šalių grupes, kurias abi sudaro daugiausiai ekonomiškai stiprios šalys, tik vienos turi didesnę BVP ir daug skolinasi, kitos nesiskolina, turi mažesnę BVP tačiau didesnę BVP augimą, tad kyla klausimas, ar tikrai didelius BVP turinčioms šalims skolos kriterijų nesilaikymas duoda teorijoje aprašytą ekonomikos augimą. Taip pat neaišku ar šalys, kurios laikomos kriterijų laikytis linkusiomis šalimis atitinka kriterijus dėl siekio juos atitikti ar dėl didelio ekonomikos augimo, kuris teorinėje dalyje minimas kaip veiksnys lemiantis tokių šalių kriterijų atitikimo tendenciją. Tai bus patikrinta kituose skyriuose.

2.2.3. Didelio ekonomikos augimo ir kriterijų laikymosi ryšys

Šalių lyginamoji analizė parodė, kad šalys besilaikančios ir nesilaikančios kriterijų ne visiškai atitinka teorijoje apibūdinamas tokias šalis. Apibrėžimą prastai atitinka šalių grupė, kurios šalys tyrime laikomos gerai kriterijų besilaikančiomis šalimis. Kaip teigia A. Fatas et al. (2003) efektyviai fiskalinei drausmei reikalingas didelis ekonomikos augimas, kas pasireiškia šalių geriausiai kriterijų besilaikančių grupėje, nes šių šalių ekonomikos augimas yra didesnis nei kriterijų nesilaikančių šalių, tačiau nėra aišku ar kriterijų besilaikančios šalys ir yra tos šalys, kurių ekonomikos augimas yra didžiausias visoje ES, tai svarbu išsiaiškinti, nes tik žinant didžiausią ekonomikos augimą turinčias šalis bei jų kriterijų laikymosi koeficientą bus galima įvertinti ar tiriamuoju laikotarpiu ekonomikos augimas buvo svarbus veiksnys lėmęs kriterijų laikymąsi ar nesilaikymą.

Lentelė 2.5 pateikti duomenys rodo dėsningumą nevysiškai atitinkantį teorinį modelį.

2.5 lentelė

Ekonomikos augimo ir kriterijų laikymosi koeficiento ryšys

BVP augimo tempai	Šalys	Kriterijų laikymo -si koeficientas	Pozicija (pagal k.laik. koeficientą)	Augimo tempai	Šalys	Kriterijų laikymosi koeficientas	Pozicija (pagal k.laik. koeficientą)
0,043	Lietuva	0,30	8	0,016	Vengrija	0,75	26
0,041	Slovakija	0,35	15	0,015	Ispanija	0,31	10
0,039	Latvija	0,27	6	0,015	Malta	0,64	23
0,038	Estija	0,24	5	0,015	Didžioji Britanija	0,34	14
0,035	Lenkija	0,43	16	0,015	Austrija	0,45	17
0,035	Rumunija	0,48	18	0,012	Belgija	0,50	20
0,034	Bulgarija	0,32	11	0,011	Vokietija	0,48	19
0,027	Čekija	0,33	12	0,011	Olandija	0,28	7
0,023	Airija	0,34	13	0,010	Prancūzija	0,50	21
0,023	Liuksemburgas	0,09	4	0,006	Graikija	0,86	27
0,020	Švedija	0,03	1	0,005	Danija	0,07	3
0,020	Kipras	0,54	22	0,002	Portugalija	0,68	25
0,020	Slovėnija	0,31	9	0,001	Italija	0,64	24
0,016	Suomija	0,06	2	Koreliacijos koeficientas			-0,348

Šaltinis: Pagal Eurostat duomenis sudaryta darbo autoriaus

Lentelėje šalys pateiktos pagal BVP augimo tempus, todėl lengva pastebėti tendenciją kuri nėra palanki teorinei prielaidai. Pagal teorinę prielaidą didžiausius BVP augimo tempus turinčios šalys turėtų geriausiai atitikti Mastroichto kriterijus, tačiau taip nėra. Geriausiai kriterijų besilaikančios šalys Švedija ir Suomija užima tik 12 ir 14 vietas pagal vidutinį ekonomikos augimą užfiksuotą tiriamuoju laikotarpiu. Trečia šalis pagal kriterijų laikymosi koeficientą Danija (kurios šis koeficientas 0,07) pagal ekonomikos augimo tempus tiriamuoju laikotarpiu liko 25 iš 27 šalių. Septintą vietą pagal kriterijų atitikimo koeficientą užėmusi šalis Olandija pagal BVP augimo tempus liko 22 vietoje. Taigi aiškėja, kad geriausiai kriterijų besilaikančios šalys neturėjo didžiausio ekonomikos augimo. Tokį augimą turėjo šalys, kurių ekonomikos rodikliai tik vidutiniškai atitinka Mastroichto kriterijų numatytas reikšmes. Pagal BVP augimo tempus 2, 5, 6, 7, 9 vietas užėmė šalys, kurių kriterijų atitikimo koeficientas yra arti imtį į dvi (besilaikančias ir nesilaikančias kriterijų) dalis dalinančios normos 0,45 (antrąją vietą užėmusi Slovakija šį koeficientą turi 0,35; penktąją vietą užėmusi Lenkija 0,43; šeštąją vietą užėmusi Rumunija 0,48; septintąją vietą užėmusi Bulgarija turi 0,32; aštuntąją vietą užėmusi Čekija turi 0,33; devintąją vietą užėmusi Airija turi 0,34 kriterijų atitikimo koeficientus). Šie koeficientai nėra labai aukšti (kas reikštų, kad šalis nesilaiko kriterijų) ir tik

viena šalis priskiriama kriterijų nesilaikančių šalių grupei (Rumunija), todėl šios šalys laikomos gana gerai kriterijus atitinkančiomis šalimis, tačiau tai yra ne patys geriausi rodikliai užfiksuoti tiriamuoju laikotarpiu. Baltijos šalys pagal ekonomikos augimo koeficientą užima 8; 6 bei 5 vietas, o pagal ekonomikos augimo tempus lyderiauja. Lietuva užėmė 1 vietą (8 pagal koef), Latvija užėmė 3 vietą (6 pagal koef.) bei Estija užėmė 4 vietą (5 pagal koef.). Kriterijų nesilaikančios šalys geriausiai atitinka teorinį apibrėžimą užima paskutiniąsias vietas tiek pagal kriterijų atitikimo koeficientą, tiek ir pagal ekonomikos augimo tempą. Iš 13 paskutiniąsias pozicijas užėmusių šalių kriterijų nesilaikančios šalys buvo 8. Graikija laikoma labiausiai kriterijų nesilaikančia šalimi ES užėmė 24 vietą pagal ekonomikos augimą, 25 ir 24 pagal kriterijų atitikimo koeficientą vietas užimančios Portugalija ir Italija pagal ekonomikos augimą užėmė 26 ir 27 vietas. Galima teigti, kad blogai kriterijų besilaikančios šalys fiksuoja menką ekonomikos augimą, kas atitinka teorinį modelį, tačiau didžiausią augimą fiksuoja ne geriausiai kriterijų besilaikančios šalys, o tik vidutiniškai kriterijų besilaikančios šalys. Apskaičiuotasis koreliacijos koeficientas $-0,348$ rodo, kad statistinis ryšys tarp ekonomikos augimo ir kriterijų atitikimo koeficiento egzistuoja, tačiau jis yra silpnas, neigiamas, tiesinis ryšys. Neigiamo ryšio egzistavimas patvirtina teorinę prielaidą, kad ekonomikos augimui didėjant kriterijų laikymosi koeficientas turėtų mažėti (kas yra gerai, nes mažesnis koeficientas reiškia mažesnį kriterijų neatitikimo periodų skaičių), tačiau pats ryšys nėra stiprus, tad ir teigti, kad didžiausią ekonomikos augimą turėjusios šalys geriausiai laikėsi kriterijų negalima.

Teorinis ryšys, kad didesnę ekonomikos augimą fiksuojančios šalys turi geresnes sąlygas laikytis kriterijų egzistuoja ir nėra paneigiamas. Vis dėlto šalys turinčios didžiausią ekonomikos augimą nėra tos šalys, kurios geriausiai laikosi kriterijų. Tai lemia kiti veiksniai, nes sąlygos laikytis kriterijų yra pakankamai geros ir turint ne tokį didelį ekonomikos augimą (tai rodo faktas, kad tik vidutinišką ekonomikos augimą turinčios šalys geriausiai laikosi kriterijų), tad šalys kurios kriterijų laikosi tik vidutiniškai, tačiau fiksuoja didžiausią ekonomikos augimą (tokios kaip Lietuva, Slovakija, Lenkija, Rumunija) turi labai geras sąlygas laikytis kriterijų. Visgi geriausiai šio ryšio egzistavimą rodo blogai kriterijų besilaikančios šalys, kurių pozicijos pagal kriterijų nesilaikymo koeficientą ir ekonomikos augimą yra labai panašios. Koreliacijos koeficientas rodo esant silpnam ryšiui. Nors ir teorinis ryšys nepaneigiamas, tačiau vien tai, kad šalys fiksuoja didelį ekonomikos augimą nereiškia, kad ji bus tarp geriausiai kriterijų linkusių laikytis šalių. Vis dėlto koreliacijos koeficientas rodo šio ryšio egzistavimą, tuo pačiu kriterijų laikymąsi lemia daugybė kitų priežasčių tokių kaip ekonomikos ciklo fazė, politinės valdančiųjų pažiūros, visuomenės pozicija, tad

ekonomikos augimas nėra pats svarbiausias veiksnys nusakantis kriterijų laikymosi tendenciją.

2.3. Valstybės skolos poveikio ekonomikos augimui tyrimas

Siekiant nustatyti, ar ES šalių duomenyse pasireiškia ryšys tarp BVP augimo ir valstybės skolos dydžio, naudota regresinė analizė. Tirta kaip valstybės skola veikia BVP. Tiriant šį ryšį ir kintamuosius vertinant milijonais eurų šis ryšys pasireiškė didžiojoje dalyje valstybių. Tiriamasis laikotarpis: 1995 – 2012 metai. Determinacijos koeficiento reikšmės: Italijoje 0,822, Vokietijoje 0,924, Prancūzijoje 0,88, Didžiojoje Britanijoje 0,79, Ispanijoje 0,729, Belgijoje 0,767, Olandijoje 0,573, Graikijoje 0,771, Austrijoje 0,923, Lenkijoje 0,929, Portugalijoje 0,908, Suomijoje 0,557, Vengrijoje 0,902, Čekijoje 0,943, Rumunijoje 0,622, Slovakijoje 0,864, Slovėnijoje 0,695, Kipre 0,873, Bulgarijoje 0,675, Lietuvoje 0,684, Liuksemburge 0,724, Maltoje 0,967, Latvijoje 0,591, Estijoje 0,75. Sudaryti regresiniai modeliai rodo, kad šalių ekonomikos augimui svarbų vaidmenį atlieka valstybės skola, kuri skatina ekonomikos augimą. Kitose šalyse (Airijos, Danijos ir Švedijos atvejais) toks ryšys nepasireiškė ir kriterijus skola tokiuose modeliuose buvo statistiškai nereikšminga. Vis dėlto ir gautieji modeliai nėra tikslūs, nes šiuose modeliuose pasireiškia autokoreliacija, kuri padidina ir iškreipia tyrimo koeficientų reikšmes (Fišerio ir Stjudento testų), kurie ir rodo nepriklausomojo kintamo (valstybės skolos) reikšmingumą. Todėl negalima teigti, kad valstybės skola daro įtaką BVP augimui. Autokoreliacijos problemą bandyta spręsti įvedant laiko kintamąjį, tai pagerino „Durbin-Watson“ testo statistiką, tačiau rodiklis vis tiek pateko į neapibrėžtumo sritį. Taip pat šią problemą bandyta spręsti įvedant laginį kintamąjį, tačiau šis būdas nedarė teigiamo poveikio autokoreliacijai. Autokoreliaciją pavyko panaikinti transformavus duomenis ir vietoj BVP ir valstybės skolos duomenų eurai buvo naudota skirtuminė regresija, kai tiriami duomenų kasmetiniai pokyčiai. Sudaryti nauji regresijos modeliai neberodė stipraus valstybės skolos BVP augimui poveikio. Modeliuose, kur naudojami duomenys eurai šis ryšys buvo matomas dėl autokoreliacijos poveikio, kurią panaikinus skirtumine regresija atsiskleidė tikrieji ryšiai. Skirtuminės regresijos duomenys rodo, kad 8 šalyse valstybės skola darė poveikį BVP augimui. Šios šalys yra Vokietija, Ispanija, Prancūzija, Kipras, Slovėnija ir Airija, Italija, Portugalija – pastarųjų 3 šalių duomenims būdingas heteroskedastiškumas, tad nors šios šalys ir neturi autokoreliacijos, o Fišerio bei Stjudento testai rodo, kad valstybės skola yra reikšmingas veiksnys BVP augimui, tačiau dėl heteroskedastiškumo negalime daryti išvadų apie šias valstybes. Taigi 5 šalyse buvo sudaryti modeliai atitinkantys visas regresinės analizės prielaidas, kur valstybės skolos

poveikis BVP augimui yra statistiškai reikšmingas (Vokietija, Ispanija, Prancūzija, Kipras, Slovėnija). Determinacijos koeficientai nėra labai dideli, tačiau valstybės skola nėra vienintelis veiksnys darantis poveikį ekonomikos augimui (o kaip paaiškėjo jis ir pasireiškia tik nedidelėje dalyje šalių), Determinacijos koeficientai bei kiti apibendrinti regresinės analizės duomenys pateikti 2.6 (šalių, kur ryšys pasireiškia) bei 2.7 (šalių, kur ryšys nepasireiškia) lentelėse, detalūs regresinės analizės duomenys pateikti prieduose (17 -25 priedai.)

2.6 lentelė

Apibendrinti regresinės analizės duomenys (ryšys pasireiškia)

Šalys	Heteroskedastiškumas	Autokoreliacija	Determinacijos Koeficientas
Vokietija			0,658
Ispanija			0,792
Prancūzija			0,348
Kipras			0,517
Slovėnija			0,452
Airija	+		0,708
Italija	+		0,450
Portugalija	+		0,531

Šaltinis: Sudaryta darbo autoriaus

Paryškintos šalys 2.6 lentelėje yra šalys su kurių duomenimis sudaryti regresinės analizės modeliai atitinka visas prielaidas (duomenys pasiskirstę pagal normalųjį skirstinį, jiems nebūdinga autokoreliacija bei heteroskedastiškumas). Pagal šių šalių duomenis sudaryti regresijos modeliai gerai nusako valstybės skolos poveikį ekonomikos augimui. Determinacijos koeficientas apskaičiuotas iš Vokietijos duomenų rodo, kad 65,8 proc. Vokietijos ekonomikos augimo paaiškina valstybės skolos augimas. Gan panaši tendencija vyrauja ir Ispanijoje (determinacijos koeficientas 0,792) ir Kipre (determinacijos koeficientas 0,517). Šiose šalyse valstybės skola daro didžiausią poveikį ekonomikos augimui. Slovėnijoje ir Prancūzijoje šis poveikis menkesnis atitinkamai 45,2 ir 34,8 proc. ekonomikos augimo gali būti aiškinama valstybės skolos augimu. Valstybės skola statistiškai reikšmingas veiksnys yra ir Airijoje, Italijoje bei Portugalijoje, tačiau dėl duomenims būdingo heteroskedastiškumo negalima daryti jokių išvadų apie skolos augimo poveikį šių šalių ekonomikos augimui.

Šalių pagal kurių duomenys skaičiuoti regresijos modeliai atitiko visas prielaidas yra daugiau (2.7 lentelėje šios šalys paryškintos), tokių šalių yra 10: Bulgarija, Čekija, Liuksemburgas, Malta, Olandija, Austrija, Lenkija, Rumunija, Suomija ir Didžioji Britanija,

tačiau šių šalių ekonomikos augimui valstybės skolos augimas nedaro poveikio, nes šis kriterijus yra statistiškai nereikšmingas. Dar 9 šalys: Belgija, Danija, Estija, Latvija, Vengrija, Slovakija, Švedija, Lietuva ir Graikija pasižymi ta pačia tendencija, tačiau šių šalių duomenų sklaida yra heteroskedastiška, todėl jokių išvadų apie šias šalis daryti negalima. Graikijos duomenims tuo pačiu būdinga ir autokoreliacija (kaip ir Lietuvos duomenims). Regresinės analizės duomenys su šalimis, kurioms valstybės skola nedaro poveikio ekonomikos augimui, pateikti 2.7 lentelėje.

2.7 lentelė

Apibendrinti regresinės analizės duomenys (ryšys nepasireiškia)

Šalys	Heteroskedastiškumas	Autokoreliacija	Determinacijos Koeficientas
Bulgarija			0,274
Čekija			0,045
Liuksemburgas			0,166
Malta			0,029
Olandija			0,086
Austrija			0,091
Lenkija			0,000
Rumunija			0,190
Suomija			0,056
Didžioji Britanija			0,139
Belgija	+		0,008
Danija	+		0,034
Estija	+		0,417
Latvija	+		0,054
Vengrija	+		0,041
Slovakija	+		0,296
Švedija	+		0,006
Lietuva		+	0,019
Graikija	+	+	0,209

Šaltinis: Sudaryta darbo autoriaus

Vis dėlto, šių dešimties šalių regresinės analizės rezultatai yra reikšmingi, nes sudaryti modeliai tenkina visas reikalingas prielaidas, todėl galima teigti, kad šioms šalims valstybės skolos didinimas nėra tinkamas instrumentas ekonomikos augimui skatinti, toks ryšys nepasireiškė ištirus 1995 – 2012 metų duomenis. Visgi, nėra aiškos tendencijos, kuri leistų teigti, kokio tipo šalyse labiausiai pasireiškia valstybės skolos poveikis ekonomikos augimui, nes šalys, kuriose šis ryšys pasireiškia (Vokietija, Ispanija, Prancūzija, Kipras ir Slovėnija) yra gana skirtingos. Jeigu Vokietija, Ispanija ir Prancūzija yra šalys, kurių valstybės skola

eurais yra bene didžiausias tarp visų ES šalių, tai Kipras ir Slovėnija pagal šį rodiklį turi bene mažiausią valstybės skolą eurai. Tai be abejojimo lemia šių šalių išsivystymas bei ekonominis pajėgumas, tačiau pats faktas, kad šios šalys yra gana skirtingos išlieka. Tai dar geriau matosi iš Maastrichto kriterijaus valstybės skolos nuo BVP procentais statistikos. Šių šalių skolos svyruoja nuo vidutinės reikšmės tiriamuoju laikotarpiu 30,67 proc. Slovėnijoje iki 70 proc. Prancūzijoje. Kiek aiškesnė tendencija pastebima valstybės skolos ir BVP pokyčių statistikoje (pagal šiuos duomenis ir buvo skaičiuota regresinė analizė) – Vokietija, Ispanija bei Prancūzija fiksuoja didžiausius kasmetinius BVP prieaugius eurai (nes šių šalių BVP bei Valstybės skolos rodikliai eurai yra didžiausi ES), tuo tarpu Kipras bei Slovėnija užima bene paskutines pozicijas (šalių pozicijos pateiktos 2.8 lentelėje).

2.8 lentelė

Vokietijos, Ispanijos, Prancūzijos, Kipro ir Slovakijos pozicijos tarp ES šalių

Rodiklis	BVP pokytis	Skolos pokytis
Šalis	Pozicija	
Vokietija	3 iš 27	3 iš 27
Ispanija	5 iš 27	5 iš 27
Prancūzija	2 iš 27	2 iš 27
Kipras	26 iš 27	21 iš 27
Slovėnija	23 iš 27	18 iš 27

Šaltinis: Sudaryta darbo autoriaus

Pagal šias pozicijas matoma, kad toks ryšys pasireiškė šalyse, kuriose BVP ir valstybės skolos kasmetiniai pokyčiai eurai yra arba labai dideli (Vokietija, Ispanija, Prancūzija) arba labai maži (Kipras, Slovėnija). Galima teigti, kad yra tokios tendencijos užuominų, tačiau didžiausią BVP pokytį tiriamuoju laikotarpiu užfiksavusioje šalyje – Didžiojoje Britanijoje valstybės skolos rodiklis nebuvo reikšmingas veiksnys BVP augimui. Panašiai yra ir su šalimis Olandija ir Lenkija, kurios turėjo didelį BVP bei Valstybės skolos kasmetinį augimą eurai, tačiau valstybės skolos rodiklis šiose šalyse nebuvo reikšmingas. Todėl negalima teigti, kad šalys, kuriose pasireiškė valstybės skolos poveikis ekonomikos augimui turi išskirtinių bruožų, tai labiau būdinga šalims, kurių kasmetinis BVP bei valstybės skolos augimas yra arba labai didelis arba labai mažas, tačiau vien tai, kad šalis turi didelį šių abiejų rodiklių kasmetinį augimą nereiškia, kad šis ryšys pasireikš.

Taigi, galima daryti išvadą, kad valstybės skolos didinimo ir ekonomikos augimo ryšys pasireiškė 5 šalyse, dar 10 šalių sudaryti ekonometrinės regresijos modeliai atitiko visas prielaidas, tačiau nerodė tokio ryšio. Kitų 12 šalių duomenys neatitiko visų regresinės analizės

modelio prielaidų, todėl jokių išvadų apie šias šalis daryti negalima. ES toks ryšys egzistuoja tik mažoje dalyje šalių ir nėra lemiamas veiksnys ekonomikos augimui, todėl tik kelioms ES šalims yra naudinga skolintis siekiant aktyvinti ekonomikos augimą, didesniajai daliai ES valstybių skolos didinimas nedaro jokio poveikio ekonomikos augimui, todėl ir Maastrichto skolos kriterijų nesilaikymas motyvuojant ekonomikos augimu ilguoju laikotarpiu yra nepagrįstas. Šis ekonomikos aktyvinimo instrumentas yra skirtas aktyvinti ekonomiką trumpuoju laikotarpiu (J. Fitousi ir F. Sarraceno, 2002), tyrime buvo kreipiamas dėmesys į ilgalaikį šios veiksnio poveikį ekonomikos augimui, dėl neigiamos šio veiksnio įtakos ekonomikos stabilumui (kai kuriose ES šalyse fiksuojamas skolos rodiklio dydis kelia nestabilumo grėsmę euro zonai). Šalių grupėje, kurioje šis ryšys pasireiškė yra pakankamai skirtingos šalys. Jeigu Vokietija, Ispanija ir Prancūzija yra vienos didžiausių ES ekonomikų, tai Kipras bei Slovėnija tokios nėra. Pagal šių šalių užimamas pozicijas ES matyti, kad šis ryšys pasireiškia šalyse, kuriose kasmetinis BVP bei valstybės skolos pokytis yra arba labai didelis arba labai mažas, tačiau tai nereiškia, kad šalis, kuri turi tokius rodiklius gali būtinai tikėtis teigiamo valstybės skolos poveikio ekonomikos augimui. Šis ryšys yra retas ES, todėl šalių kriterijų nesilaikymas motyvuojant ekonomikos augimo skatinimu yra nepagrįstas.

2.4. Maastrichto kriterijų poveikis naujosios eurą įsivedusioms šalims

Teorinėje dalyje J. V. Hagen (2006) iškelta teorija, kad šalims Maastrichto kriterijai nedaro poveikio, nes šalys jų laikosi tik įstojimo laikotarpiu paremta pirmųjų eurą įsivedusių valstybių praktika. Kaip jau paaiškėjo teorinėje dalyje, kai kurios šalys eurą įsivedė visai neatitikdamos kriterijų (7 iš 11 pirmųjų šalių metai prieš euro įsivedimą neatitiko valstybės skolos rodiklio (P. De Grauwe, 2009). Nenuostabu, kad tada nebuvo nustatytas joks Maastrichto kriterijų poveikis šių šalių ekonomikoms. Šiandien situacija pasikeitusi. Nuo 2007 metų penkios naujos valstybės, buvo priimtose į euro zoną ne dėl didelės ekonominės galios šalies statuso, o pagal kriterijų atitikimą. Tikslinga ištirti, kaip šios šalys laikėsi kriterijų iki euro įsivedimo bei po įsivedimo. Taip pat tikslinga įvertinti BVP augimo tempus šiose šalyse, kad būtų galima nustatyti, koks poveikis ekonomikos augimui buvo šalyse, kurios euro įsivedimo metais atitiko kriterijų normas.

Pirmiausiai tiriama šalis yra Kipras. Ši šalis eurą įsivedė 2008 metais, yra laikoma pažangia valstybe ir vis dėlto turi rimtų finansinių problemų, kurios nėra tiesiogiai susijusios su Maastrichto kriterijų nesilaikymu, kaip, kad Graikijos ar Portugalijos atveju. Tačiau svarbu pastebėti, kad Kipro bankų krizė yra Graikijos skolų krizės padarinys, kas savo ruožtu buvo tiesiogiai susiję su Maastrichto kriterijų nesilaikymu. Graikijos bankams bankrutuojant

finansinių problemų sulaukė ir Kipro bankai, kurie yra glaudžiai susiję su Graikijos finansų sistema. Vis dėlto tyrime ši šalis laikoma kriterijų neatitinkančia šalimi (kriterijų neatitikimo koeficientas 0,54). Kipro duomenys pateikti 2.9 lentelėje.

2.9 lentelė

Kipro Mastroichto kriterijai ir BVP augimo tempai

Metai	2000	01	02	03	04	05	06	07	08	09	10	11	12
Valstybės skola	59,6	61,2	65,1	69,7	70,9	69,4	64,7	58,8	48,9	58,5	61,3	71,1	64,0
Biudžeto deficitas	-2,3	-2,2	-4,4	-6,6	-4,1	-2,4	-1,2	3,5	0,9	-6,1	-5,3	-6,3	-4,2
Infliacija	4,9	2,0	2,8	4,0	1,9	2,0	2,2	2,2	4,4	0,2	2,6	3,5	3,1
Palūkanų norma		7,62	5,70	4,74	5,80	5,16	4,13	4,48	4,60	4,60	4,60	5,79	7,00
BVP augimo tempai	0	0,040	0,021	0,019	0,042	0,039	0,041	0,051	0,036	0,019	0,013	0,005	0,024

Šaltinis: Pagal Eurostat ir EconomyWatch duomenis sudaryta darbo autoriaus

Kriterijų neatitinkantys rodikliai 2.9 lentelėje pažymėti raudonai. Kipras eurą įsivedė 2008 metų sausio 1 dieną, todėl geriausi kriterijai turėjo būti fiksuojami 2007 metais. Ši tendencija gana aiškiai regima Skolos nuo BVP rodiklio dinamikoje. Didesniąją dalį tiriamojo laikotarpio Kipras nesilaikė šio kriterijaus, nors ir nesilaikymo paviršius nebuvo labai didelis. Vis dėlto, dėl euro įsivedimo šis rodiklis buvo pagerėjęs ir metai prieš ir po įsivedimo atitiko reikalavimus. Visgi pastaraisiais metais Kipro skolos vėl išaugo, tačiau ši situacija yra nedėkinga interpretacijoms, nes Kipro skolos kriterijaus neatitikimo laikotarpis sutampa su ekonomikos nuosmukio laikotarpiu, kai daugelis šalių didino savo skolos rodiklius. Negalima vienareikšmiškai teigti, kad šis kriterijų nesilaikymo atvejis po euro įvedimo buvo trumpalaikių Mastroichto kriterijų laikymosi siekiant įvesti Eurą pavyzdys. Tuo pačiu negalima daryti ir išvados, kad Kipras vis dar stengėsi išlaikyti rodiklį kriterijų normų ribose. Biudžeto deficito rodiklis kriterijų neatitiko jau 2009 metais, tačiau 2010 metais kriterijų vėl neviršijo. Visgi paskutiniaisiais dviem laikotarpiais visi ir infliacijos bei palūkanų normos kriterijai nebuvo patenkinami. Analizuojant BVP augimo tempus matoma tendencija, kad keturis metus iki euro įvedimo Kipre pastebimas stabilus BVP augimas maždaug po 4 proc, kasmet. Tai didesnis augimas nei dešimtmečio pradžioje, todėl galima teigti, kad Kipro atveju BVP augimo Mastroichto kriterijų laikymasis nesulėtino. Jis buvo stabilus visą kriterijus atitikti siekiantį laikotarpį. Taigi Kipro atveju BVP augimui Mastroichto kriterijai nedarė neigiamo poveikio.

Kita tiriama šalis, tai taip pat kriterijų nesilaikančių šalių sąrašui priskiriama Malta (kriterijų neatitikimo koeficientas 0,64). Jos duomenys pavaizduoti 2.10 lentelėje.

2.10 lentelė

Maltos Maastrichto kriterijai ir BVP augimo tempai

Metai	2000	01	02	03	04	05	06	07	08	09	10	11	12
Valstybės skola	54,9	60,5	59,1	67,6	71,7	69,7	64	61,9	62	67,6	68,3	70,9	66,7
Biudžeto deficitas	-5,8	-6,4	-5,8	-9,2	-4,7	-2,9	-2,8	-2,3	-4,6	-3,9	-3,6	-2,7	-3,9
Infliacija	3,0	2,5	2,6	1,9	2,7	2,5	2,6	0,7	4,7	1,8	2,0	2,5	3,2
Palūkanų norma		6,19	5,82	5,04	4,69	4,56	4,32	4,72	4,81	4,54	4,19	4,49	4,13
BVP augimo tempai	0	0,00 0	0,02 4	0,00 7	- 0,00 3	0,03 6	0,02 6	0,04 1	0,03 9	- 0,02 6	0,02 9	0,01 7	0,00 8

Šaltinis: Pagal Eurostat ir EconomyWatch duomenis sudaryta darbo autoriaus

Kriterijų neatitinkantys rodikliai 2.10 lentelėje pažymėti raudonai. Malta eurą įsivedė tuo pat metu kaip ir Kipras, nors šių šalių padėtis ir panaši ir abi tyrime jos priskiriamos kriterijų nesilaikančių šalių grupei, tačiau jos koeficientas didesnis. Ši šalis labai prastai laikosi kriterijų ir čia pastebimas minėtas kriterijų laikymosi tik dėl euro įvedimo scenarijus. Valstybės skolos rodiklis pagal oficialią statistiką, net euro įvedimo metais buvo viršijęs normą, tiesa neženkiai, tik dviem procentais, tačiau tai rodo menką Maltos suinteresuotumą mažinti skolos rodiklį. Biudžeto deficito rodikliai bei infliacijos buvo geri tris metus, nuo 2005 iki 2007 metų. Maltos rodikliai neturi gerėjimo požymių. Vienintelis geras rodiklis, tai palūkanų normos, šis rodiklis kriterijų normų neatitiko tik 2012 metais. Pagal BVP augimo tempus matomas kiek permainingas augimas prieš euro įvedimą 2005 – 2007 metais. Jeigu 2003 ir 2004 metų augimo tempas nesiekė procento, tai 2005 metų (pirmųjų metų, kai matomas kriterijų atitikimo pagerėjimas) rodiklis augo 3,6 proc., 2006 metais jis kiek krito iki 2,6 procentų, tačiau jau 2007 metais (prieš pat euro įvedimą) pasiekė aukščiausią viso laikotarpio augimo tempą 4,1 procentai. Vėliau net ir ekonomikos nuosmukio metu augimo tempai išliko gana stabilūs apie 3 procentus. Galima daryti išvadą, kad kriterijų gerėjimo laikotarpio pradžia buvo ir šalies BVP augimo tempų didėjimo pradžia. Tiesa, šie tempai beveik nesulėtėjo šaliai vėl nebesilaikant kriterijų, tačiau tai vis tik parodo, kad BVP augimą ir kriterijų gerėjimas nėra vienas kitam priešingi veiksniai ir gerėjant rodiklių reikšmėms galima ir spartesnis BVP augimas.

Slovėnija eurą įsivedė 2007 metais, jos kriterijų atitikimo koeficientas yra 0,31. Šalis gana gerai laikosi kriterijų, kriterijų atitikimo koeficientas yra 0,31. Šios šalies rodikliai pateikti 2.11 lentelėje.

2.11 lentelė

Slovėnijos Maastrichto kriterijai ir BVP augimo tempai

Metai	2000	01	02	03	04	05	06	07	08	09	10	11	12
Valstybės skola	26,3	26,5	27,8	27,2	27,3	26,7	26,4	23,1	22	35	38,6	46,9	45,0
Biudžeto deficitas	-3,7	-4,0	-2,4	-2,7	-2,3	-1,5	-1,4	0,0	-1,9	-6,0	-5,7	-6,4	-4,6
Infliacija	8,9	8,6	7,5	5,7	3,7	2,5	2,5	3,8	5,5	0,9	2,1	2,1	2,8
Palūkanų norma			8,72	6,40	4,68	3,81	3,85	4,53	4,61	4,38	3,83	4,97	5,81
BVP augimo tempai	0	0,02 9	0,03 8	0,02 9	0,04 4	0,04 0	0,05 8	0,07 0	0,03 4	- 0,07 8	0,01 2	0,00 6	- 0,02 3

Šaltinis: Pagal Eurostat ir EconomyWatch duomenis sudaryta darbo autoriaus

Kriterijų neatitinkantys rodikliai 2.11 lentelėje pažymėti raudonai. Slovėnija neturi problemų su valstybės skolos rodikliu, nors jis sistemingai didėja, tačiau nei vienu laikotarpiu neviršijo leistinos normos. Biudžeto deficito rodikliai taip pat ilgesnį laiką nei Maltos ar Kipro atitiko normą prieš įsivedant eurą, tačiau šie rodikliai suprastėjo gana drastiškai 2009 metais, ekonomikos nuosmukio laikotarpiu, kai nuo 1,9 proc. biudžeto deficito šalies rodiklis pakilo iki 6 proc. Toks kilimas turi aiškias priežastis, gana staigus ir didelis kriterijaus normos viršijimas kelia abejonių dėl šio rodiklio ateities perspektyvų, nes mažėjimo tendencija yra labai maža. Sunkiausiai Slovėnijai sekėsi suvaldyti infliacijos rodiklį, kurį ji atitiko tik du laikotarpius (2005 ir 2006 metais prieš pat euro įsivedimą). Vis dėlto jai gerai sekėsi suvaldyti palūkanų normos rodiklį ir iš to galima spręsti, kad Maastrichto kriterijai davė postūmį, šiai šaliai laikytis kriterijų, tačiau ekonominė padėtis apsunkino šią užduotį. Pagal BVP augimo tempus matoma, kad ekonomikos augimas nuo tiriamojo laikotarpio vis spartėjo. Nuo 2001 metais užfiksuoto beveik 3 proc. augimo tempo sistemingai kilo iki pat euro įsivedimo 2007 metais, kai augimo tempai pasiekė 7 procentus per metus. Tai bene aiškiausias kol kas nagrinėtas atvejis, kai regimas stabilus ir sistemingas BVP augimas sutampa su su Maastrichto kriterijų gerėjimo tendencija. Galima teigti, kad Slovėnijoje BVP augimo tempui Maastrichto kriterijai neigiamo poveikio nedarė. Tuo pačiu matoma, kad ekonomikos nuosmukio metu Slovėnijai didinant skolas nebuvo stabilus, tad skolos ne itin padėjo Slovėnijai aktyvinti ekonomiką.

Slovakija turi 0,35 kriterijų atitikimo koeficientą. Šalis laikoma gerai kriterijų besilaikančia šalimi, nors ir taip pat, kaip ir Slovėnija nepatenka į geriausiųjų sąrašus. Šalis eurą įsivedė 2009 metais. Šios šalies rodikliai pateikti 2.12 lentelėje

2.12 lentelė

Slovakijos Maastrichto kriterijai ir BVP augimo tempai

Metai	2000	01	02	03	04	05	06	07	08	09	10	11	12
Valstybės skola	50,3	48,9	43,4	42,4	41,5	34,2	30,5	29,6	27,9	35,6	41	43,3	46,2
Biudžeto deficitas	-12,3	-6,5	-8,2	-2,8	-2,4	-2,8	-3,2	-1,8	-2,1	-8,0	-7,7	-4,9	-4,9
Infliacija	12,2	7,2	3,5	8,4	7,5	2,8	4,3	1,9	3,9	0,9	0,7	4,1	3,7
Palūkanų norma		8,04	6,94	4,99	5,03	3,52	4,41	4,49	4,72	4,71	3,87	4,45	4,55
BVP augimo tempai	0	0,03 5	0,04 6	0,04 8	0,05 1	0,06 7	0,08 3	0,10 5	0,05 8	- 0,04 9	0,04 4	0,03 2	0,02 0

Šaltinis: Pagal Eurostat ir EconomyWatch duomenis sudaryta darbo autoriaus

Slovakija taip pat neturi problemų su valstybės skolos rodikliu, tačiau šios šalies rodiklis kiek kitoks nei kitų, nes laikotarpio pradžioje jis buvo gana didelis 50,3 proc., kas yra gana arti leistinos kriterijų normos. Visgi šios šalies skola sistemingai mažėjo ir mažiausia dydį pasiekė 2007 metais, kai šalies skola nuo BVP sudarė 29,6 proc. Tiesa ir euro įsivedimo metais šis rodiklis nebuvo labai padidėjęs, tik iki 35,6 proc. Matoma, kad šalis visada stengėsi laikytis biudžeto deficito rodiklio, nors ir laikotarpio pradžioje jis buvo smarkiai per didelis. Iki pat recesijos pradžios šis rodiklis gerėjo su 2006 metų išimtimi. Šiai šaliai taip pat sunkiau sekėsi atitikti infliacijos rodiklį ir jis normą atitiko tik du metus prieš euro įvedimą (2007 ir 2008 metais). Palūkanų normos rodiklį Slovakijai, kaip ir kitoms šalims buvo lengviausia suvaldyti. BVP augimo tempai panašūs į Slovėnijos ir nuo 2001 metų augimo tempo 3,5 proc. per metus sistemingai augo iki net 10,5 proc. augimo 2007 metais. Vėliau, 2008 ir 2009 metais BVP augimas kiek sulėtėjo, tačiau vis tiek išliko aukštas (atitinkamai 5,8 proc. ir 4,9 proc.). Galima teigti, kad nors šis kiek mažesnis augimas gali atrodyti kaip Maastrichto kriterijų padarinys, tačiau 2009 metų keturis kartus išaugęs biudžeto deficito rodiklis (nuo 2,1 iki 8 proc.) rodo susidariusią ekonominę situaciją šalyje. Kas vėlgi paaiškinama ekonomikos ciklu. Šalis visą dešimtmetį siekė mažinti savo kriterijų reikšmes, kad šios atitiktų Maastrichto kriterijus, tačiau vis tiek pasiekė didelį ir stabilų BVP augimo tempą tiriamuoju laikotarpiu. Tai rodo, kad net ir aktyvūs bandymai atitikti kriterijų reikšmes nedaro neigiamo poveikio ekonomikos augimui.

Paskutinė šalis įsivedusi eurą yra Estija. Ji tai padarė 2011 metais ir yra laikoma kriterijus atitinkančia šalimi ir patenka į geriausiai kriterijų besilaikančių šalių sąrašą. Šios šalies kriterijų atitikimo koeficientas yra 0,24. Šios šalies rodikliai pateikti 2.13 lentelėje.

2.13 lentelė

Estijos Maastrichto kriterijai ir BVP augimo tempai

Metai	2000	01	02	03	04	05	06	07	08	09	10	11	12
Valstybės skola	5,1	4,8	5,7	5,6	5	4,6	4,4	3,7	4,5	7,2	6,7	6,1	6,0
Biudžeto deficitas	-0,2	-0,1	0,3	1,7	1,6	1,6	2,5	2,4	-2,9	-2,0	0,2	1,1	-2,4
Infliacija	3,9	5,6	3,6	1,4	3,0	4,1	4,4	6,7	10,6	0,2	2,7	5,1	4,2
Palūkanų norma	10,28	10,15	8,42	5,25	4,4	4,2	5	6,01	8,16	8	6	5	4,7
BVP augimo tempai	0	0,063	0,066	0,078	0,063	0,089	0,101	0,075	0,042	0,141	0,033	0,083	0,032

Šaltinis: Pagal Eurostat ir EconomyWatch duomenis sudaryta darbo autoriaus

Estija yra vienintelė šalis iš besivystančių šalių įsivedusi eurą. Šios šalies valstybės skolos rodikliai yra patys mažiausi visoje Europos Sąjungoje. Biudžeto deficito rodikliai taip pat visą tiriamąjį laikotarpį atitiko normas. Vis dėlto šalis turėjo problemų su infliacijos bei palūkanų normos rodikliais. Duomenys nerodo kriterijų atitikimo pagerėjimo prieš įsivedant eurą. Tai gali būti skaičiavimų klaida, nes palūkanų normos ir infliacijos rodiklių atitikimo reikšmės nėra taip aiškiai apibrėžtos kaip valstybės skolos (60 proc. nuo BVP) bei biudžeto deficito (3 proc. nuo BVP) rodikliai ir yra skaičiuojami pagal 3 geriausius rodiklius einamaisiais metais turinčių šalių vidurkį. Vis dėlto pagal BVP augimo tempus 2011 metais matome, kad ši šalis pasiekė 8,3 proc. metinį augimo tempą ekonomikos nuosmukio metu ir įsivedant eurą. Šis rodiklis prilygo Estijos rezultatams pasiektiems 2005 metais, kurie buvo užfiksuoti ekonomikos augimo laikotarpiu. Taigi Estijos BVP augimas buvo gana didelis tuo metu, kai šalis įsivedė eurą bei buvo ekonomikos ciklo fazė, kuri daugumo šalių rodikliams darė didelį neigiamą poveikį. Keli metai prieš euro įsivedimą matomi kriterijų suprastėjimo ženklai, tačiau sunku tiksliai pasakyti kiek tam poveikį darė Maastrichto kriterijai, nes šie rodikliai visame pasaulyje prastėjo dėl ekonominio ciklo. Nors ir Estijos duomenis sunku interpretuoti, tačiau priežasties teigti, kad būtent Maastrichto kriterijai sulėtino šios šalies ekonomikos augimą nėra, o ir pats augimo sulėtėjimas buvo trumpalaikis.

Atlikus analizę jokių tiesioginių Maastrichto kriterijų ekonomikos lėtinimo šalyse naujai įsivedusiose eurą ženklų nepastebėta. Visose šalyse pastebimas ekonomikos augimas iki 2007 metų, šio laikotarpio pabaigoje taip pat pastebimas ir Maastrichto kriterijų atitikimo

lygio išaugimas susijęs su euro įsivedimo siekiu. Visgi euro įsivedimas privertė šalis pagerinti rodiklius ir po euro įsivedimo (tai labiausiai matosi Kipro atveju), tačiau dėl ekonomikos ciklo pokyčių kilusi recesija neleidžia įvertinti ar šalys kriterijų tiriamojo laikotarpio pabaigoje kriterijų nesilaikė dėl to, kad nebebuvo būtinybės ar dėl pablogėjusios finansinės padėties bei sudėtingesnių sąlygų atitikti kriterijus. Maastrichto kriterijai naujai eurą įsivedusiose šalyse ekonomikos augimo nelėtino.

IŠVADOS

Išanalizavus mokslinę literatūrą ir atlikus tyrimą gauti tokie rezultatai:

Maastrichto sutartis pasirašyta Olandijos mieste Maastrichte 1992m. vasario 7d. Jos pagrindinis tikslas buvo bendros rinkos sukūrimas, tačiau galiausiai tapo Europos Sąjungos įsteigimo sutartimi. Šioje sutartyje siekiant pasirengti Europos pinigų sąjungai buvo nuspręsta kelti aukštus reikalavimus šalims siekiančioms įsivesti bendrą Europos Valiutą. Šie reikalavimai Maastrichto sutartyje įvardinami kaip Maastrichto kriterijai. Šių kriterijų pagrindinis tikslas buvo neleisti eurą įsivesti siekiančioms šalims jo įsivesti jeigu pastarųjų ekonominis pajėgumas smarkiai skiriasi nuo euro zonos valstybių, kas galėtų privesti prie bendros Europos valiutos nestabilumo. Šie kriterijai reikalingi tam, kad šalys esančios Europos Sąjungoje ir šalys norinčios į ją įstoti būtų kaip įmanoma panašesnės.

Teorijoje iškeliama priežastis kodėl šalys nėra linkusios laikytis Maastrichto kriterijų: Didžiosios šalys bijodamos defliacinio efekto skolinasi, tai didina ekonomikos augimą; Kriterijų laikytis yra paprasčiau esant dideliu ekonomikos augimui dėl automatinų stabilizatorių, šalims nefiksuojančioms didelio ekonomikos augimo suvaldyti kriterijus yra sunkiau; Kriterijų nesilaikančios pagrindinės ES šalys rodo blogą pavyzdį, sudaro įspūdį, kad taip elgtis yra normalu, tuo pačiu šios šalys dažniausiai ir priima sprendimus ar bausti šalis pažeidžiančias kriterijus, tačiau pačioms viršijant kriterijų normas šios šalys nesirūpina bausti ir kitų; Kriterijų nesilaikymo priežastimi gali būti ir šalies vidaus biudžetinių įstaigų kokybė – šalyse, kuriose sprendimus priima vienas žmogus (dažniausiai finansų ministras) kriterijų nesilaikymo lygis būna didesnis. Tuo tarpu šalyse, kur vyksta diskusija dėl biudžeto patvirtinimo ir kitų politinių sprendimų opozicija dažniausiai neleidžia valdančiajai daugumai elgtis pernelyg atitolstant nuo kriterijų; Kriterijų laikymasis gali pagerėti prieš rinkimus; Kriterijų nesilaikoma, nes sprendimai susiję su jų atitikimu visuomenėje nėra populiarūs, nes dažnai reiškia valstybės taupymą.

Kriterijų nesilaikymas privedė prie situacijos, kur Euro zona nėra optimali valiutų zona, nes šalys jose pernelyg skiriasi ekonominiu pajėgumu. Didelė dalis Europos Sąjungos valstybių turi problemų su skolomis, tuo tarpu pagrindinės šių šalių finansuotojos Vokietija ir Prancūzija pačios neturi gerų rodiklių. Prasiskolinusių šalių finansinės problemos stipriai veikia visą ES bei mažina euro kaip stabilios valiutos įvaizdį. Visgi dažniausiai šalys susiduriančios su valstybės skolos problemomis nesilaiko ir biudžeto deficito bei infliacijos rodiklių. Aišku, kad kriterijų nesilaikymas šioms šalims duoda trumpalaikę naudą. Vis didėjančios skolos priveda prie tokios situacijos kai valstybės skola pradeda augti greičiau už BVP, todėl tokios situacijos neatpirks skolintais pinigais aktyvintas ekonomikos augimas.

Teorinėje dalyje aptartas Maastrichto kriterijų poveikis užsienio autorių nėra vertinamas labai teigiamai. Nors šalims įsipareigojus laikytis šių kriterijų vidutiniai Europos Sąjungos rodikliai pradėjo rodyti gerėjimo tendenciją, tačiau dalis autorių šį poveikį vertina kaip pasikeitusį valstybių požiūrį į skolinimąsi, o ne Maastrichto kriterijų poveikio rezultatą. Dažniausiai išskiriami kitoks teigiamas kriterijų poveikis šalims, tai pagerėjęs žmonių požiūris į šalių taupymo politiką bei atsiradęs pretekstas šalims susistyguoti savo fiskalinę politiką. Vyrauja nuomonė, kad Maastrichto kriterijai nedaro poveikio ekonomikai, nes šalys vangiai jų laikosi. Visgi neabejojama kriterijų teikiama nauda tuo atveju jei visos ES šalys pradėtų geriau atitikti kriterijus. Tam siūloma įvesti griežtą Maastrichto kriterijų laikymąsi užtikrinančią instituciją, kuri būtų savarankiška ir Europos Sąjungos šalys negalėtų jai daryti poveikio.

Atlikus tyrimą paaiškėjo, kad Europos Sąjungos šalys nėra linkusios laikytis Maastrichto kriterijų. Paaiškėjo, kad 53,56 proc. tiriamojo laikotarpio ES šalys valstybės neatitiko infliacijos kriterijaus, 42,7 proc. biudžeto deficito, 36,5 proc. valstybės skolos, 22,05 proc. palūkanų normos kriterijų. Tai parodė, kad šalims sunkiausiai sekasi suvaldyti Infliacijos bei biudžeto deficito kriterijus. Kiek geriau sekėsi atitikti valstybės skolos rodiklį, tačiau šio rodiklio neatitinkančios šalys dažniausiai turi problemų ir skolų problema jau privertė vienu ar kitu laikotarpiu finansinės pagalbos prašyti 7 ES šalių (Portugalija, Italija, Airija, Graikija, Ispanija, Kipras, Slovėnija). Geriausiai Europos Sąjungos šalims sekėsi laikytis valstybės skolos rodiklio, jo šalys neatitiko penktadalį laikotarpio.

Nustatyti esminiai šalių, kurios laikosi kriterijų ir, kurios yra linkusios jų nesilaikyti bruožai. Šalys neviseškai atitinka teorijos apibrėžimus, kriterijų nesilaikančių sąrašė yra besivystančių šalių, kurių ten būti neturėtų. Skirtumai yra didesni šalyse, kurios yra linkusios laikytis kriterijų. Šią šalių grupę turėtų sudaryti besivystančios šalys, tačiau tokios yra tik dvi, kitos valstybės gana stiprios Europos ekonomikos, kurios laikosi kriterijų ne dėl siekio įsivesti eurą, o dėl pasirinktos politikos. Gerai kriterijų besilaikančios šalys yra silpnesnės ekonominiu požiūriu tiek dėl BVP dydžio, tiek ir dėl užsienio prekybos apimčių. Šių šalių nedarbo lygio rodikliai kiek geresni. Gerai kriterijų besilaikančios šalys yra panašaus dydžio į kriterijų nesilaikančias šalis pagal užimamą teritoriją, tačiau gyventojų turi keturis kart mažiau. Gerai kriterijų besilaikančių šalių BVP augimo tempai didesni, nors šis sąrašas ir nėra sudarytas iš besivystančių šalių (kas turėtų būti būdinga būtent kriterijus atitinkančioms šalims), tai reiškia, kad ir išsivysčiusių šalių BVP augimas net ir laikantis kriterijų yra didesnis už šalių, kurios irgi yra išsivysčiusios, nors ir daug skolinasi (kas turėtų paskatinti ekonomikos augimą). Taigi galiausiai turime dvi šalių grupes, kurias abi sudaro daugiausiai

išsivysčiusios šalys, tik vienos turi didesnę BVP ir daug skolinasi, kitos nesiskolina, turi mažesnę BVP tačiau didesnę BVP augimą.

Teorinis ryšys, kad didesnę ekonomikos augimą fiksuojančios šalys turi geresnes sąlygas laikytis kriterijų egzistuoja ir nėra paneigiamas. Tačiau koreliacijos koeficientas rodo tik silpną statistinį ryšį, todėl negalima teigti, kad spartus ekonomikos augimas lemia tai, kad šalys laikosi kriterijų. Tuo pačiu nustatyta, kad geriausiai kriterijų laikosi tik vidutinį ekonomikos augimą fiksuojančios šalys.

Atlikus regresinę analizę paaiškėjo, kad valstybės skolos didinimo ir ekonomikos augimo ryšys pasireiškė 5 šalyse, dar 10 šalių sudaryti ekonometrinės regresijos modeliai atitiko visas prielaidas, tačiau nerodė tokio ryšio. Tad galima teigti, kad toks ryšys yra retas ir skolos didinimas nėra veiksmas, kurio turėtų imtis šalys siekiančios skatinti ekonomikos augimą. Tai kiek labiau būdinga didelį BVP pokytį kasmet fiksuojančioms šalims (o jis didelis ir dėl pačio BVP didumo), tačiau ši tendencija gana silpna.

Tiriant naujas naujai eurą įsivedusias šalis (tai padariusias po 2001m.) nenustatyta kriterijų laikymosi laikotarpiu ekonomikos augimo lėtėjimo. Kriterijai šiose šalyse nedarė neigiamo poveikio ekonomikos augimui.

Taigi atlikus tyrimus paaiškėjo Maastrichto kriterijų daromas poveikis ES šalių ekonomikos augimui. Maastrichto kriterijų laikymasis reiškia ribotas šalių galimybes fiskalinės politikos požiūriu, šalis linkusi laikytis kriterijų nebegali laisvai skolintis ir valdyti ekonominę situaciją tampa sudėtinga dėl sumažėjusio ekonominių svertų kiekio, o siekiant atitikti kitus kriterijus (infliaciją) reikia ne tik palankaus požiūrio, bet ir atitinkamos ekonominės situacijos, kurią pasiekti būna sunku. Vis dėlto atlikti tyrimai neparodė aiškaus neigiamo Maastrichto kriterijų poveikio ekonomikos augimui, nors tai akcentuojama aiškinant priežastis, kodėl šalys nesilaiko kriterijų. Pagal tyrimo rezultatus valstybės skolos rodiklis tik labai mažoje dalyje šalių daro poveikį ekonomikos augimui, o ir spartus ekonomikos augimas nėra lemiamas veiksnys atsakant į klausimą ar šalis laikysis kriterijų ar ne. Ekonomikos augimo sulėtėjimo požymių nepastebėta ir euro įsivedimo metais, tad daugelis tikrintų teorijų neparodė Maastrichto kriterijų ekonomiką lėtinančio poveikio. Pačios šalys irgi pasiskirsčiusios kiek kitaip nei teoriniame apibrėžime. Geriausiai kriterijų ES laikosi šalys, kurios neturi didelių esminių skirtumų nuo kriterijų nesilaikančių šalių - pagrindinis skirtumas BVP dydis ir užsienio prekybos intensyvumas, tačiau tai, kad šios šalys yra kiek silpnesnės ekonomine galia kaip tik galėtų jas skatinti nesilaikyti kriterijų ir turėti didesnę laisvę fiskalinės politikos atžvilgiu, kas leistų skatinti ekonomikos augimą (pagal teoriją). Vis dėlto šios šalys, kurios gerai laikosi kriterijų fiksuoja didesnę ekonomikos augimą, nei prisiskolinusios, kriterijų nesilaikančios šalys. Kriterijų laikytis linkusios šalys net ir nebūdamos besivystančiomis

(šioms šalims būdingas didelis ekonomikos augimas) atitinkamos kriterijus vis tiek fiksuoja didesnį ekonomikos augimą, tokioms šalims nenaudinga skolintis (pagal tyrimo rezultatus), todėl kriterijų laikymasis šioms šalims atsiperka.

LITERATŪRA

1. Arestis, P; McCauley, K; Sawyer, M. (1999). From Common Market to EMU: A Historical Perspective of European Economic and Monetary Integration. [interaktyvus]. [žiūrėta 2012m. gruodžio 15d.]. Prieiga per internetą: <http://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=156554>.
2. Baskaran, T. (2009). Did Maastricht Treaty Matter for Macroeconomic Performance? [interaktyvus]. [žiūrėta 2012m. gruodžio 15d.]. Prieiga per internetą: <<http://mpa.ub.uni-muenchen.de/30106/>>.
3. Boglea, V. A; Iacob, M. I. (2010). Advantages and disadvantages of single currency – Euro. [interaktyvus]. [žiūrėta 2012m. gruodžio 15d.]. Prieiga per internetą: <http://www.usab-tm.ro/utilizatori/management/file/cercetare/2010-2011/vol_xiii/section3/fin017.pdf>.
4. Bremner, Ch. (2004). Delors tells Britain: I can see why you reject the euro. *Times, The (United Kingdom)*. Jan. 17, p. 21.
5. Buchheit, L. C; Mitu Gultai, G. (2012). The Eurozone Debt Crisis – the Options Now. [interaktyvus]. [žiūrėta 2012m. gruodžio 15d.]. Prieiga per internetą: <http://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=2158850>.
6. Buiter, W; Corsetti, G; Roubini, Nouriel. (1993). Excessive deficits: sense and nonsense in the Treaty of Maastricht. *Economic policy*. Vol. 8 Issue 1, p58-100, p. 43.
7. Bulir, A; Hurnik, J. (2006). The Maastricht Inflation Criterion: How Unpleasant Is Purgatory? [interaktyvus]. [žiūrėta 2012m. gruodžio 15d.]. Prieiga per internetą: <http://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=920246>.
8. Busemeyer, M. (2004). Chasing Maastricht: The Impact of the EMU on the Fiscal Performance of Member States. [interaktyvus]. [žiūrėta 2012m. gruodžio 15d.]. Prieiga per internetą: <http://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=561983>.
9. Buti, M; Pench, L. R. (2004). Why Do Large Countries Flout the Stability Pact? And What Can Be Done About It? *JCMS*. Vol. 42, Number 5, p. 1023-1059.
10. Butti, M; Giudice, G. (2002). Maastricht's Fiscal Rules at Ten: An Assessment. [interaktyvus]. [žiūrėta 2012m. gruodžio 15d.]. Prieiga per internetą: <http://www.cre.i.cat/conferences/New_Developments_in_Fiscal_Policy_Analysis/activities/sc_conferences/14/buti2.pdf>.
11. Dafflion, B; Pujol, F. (1999). Fiscal Preferences and Fiscal Performance: Swiss Cantonal Evidence. [interaktyvus]. [žiūrėta 2012m. gruodžio 15d.]. Prieiga per internetą: <<http://www1.imp.unisg.ch/org/idt/ipmr.nsf/ac4c1079924cf935c1256c7600>>.

- 4ba1a6/25340c67abb07d69c1256c76004e8f98/\$FILE/IPMR_2_2_Fiscal_Performance.pdf>.
12. De Grauwe, P. (2009). The politics of the Maastricht convergence criteria. [interaktyvus]. [žiūrėta 2012m. gruodžio 15d.]. Prieiga per internetą: <<http://www.vox.eu.org/article/politics-maastricht-convergence-criteria>>.
 13. EconomyWatch [interaktyvus]. [žiūrėta 2013m. gegužės 12d.]. Prieiga per internetą: <<http://www.economywatch.com/>>.
 14. Emerging and Developing Economies (2010). [interaktyvus]. [žiūrėta 2013m. balandžio 12d.]. Prieiga per internetą: <<http://www.imf.org/external/pubs/ft/weo/2010/01/weodata/groups.htm#oem>>.
 15. Europa. ES Sutartys (2012) [interaktyvus]. [žiūrėta 2012m. gruodžio 15d.]. Prieiga per internetą: <http://europa.eu/about-eu/basic-information/decision-making/treaties/index_lt.htm>.
 16. Eurostat [interaktyvus]. [žiūrėta 2013m. gegužės 12d.]. Prieiga per internetą: <<http://epp.eurostat.ec.europa.eu/portal/page/portal/eurostat/home/>>.
 17. Fatas, A; Von Hagen, J; Hallet, A. H; Strauch, R; Sibert, A. (2003). Stability and Growth in Europe: Towards a Better Pact. London: Centre for Economic Policy Research.
 18. Fitoussi, J; Saraceno, F. (2002). A Theory of Social Custom of Which Soft Growth May Be One Consequence. Tales of the European Stability Pact. [interaktyvus]. [žiūrėta 2012m. gruodžio 15d.]. Prieiga per internetą: <http://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=382340>.
 19. Gali, J; Perroti, R. (2003). Fiscal Policy and Monetary Integration in Europe. [interaktyvus]. [žiūrėta 2012m. gruodžio 15d.]. Prieiga per internetą: <<http://www.nber.org/papers/w9773>>.
 20. Gartner, M; Griesbach, B; Jung, F. (2011) PIGS or Lambs? The European Sovereign Debt Crisis and the Role of Rating Agencies. [interaktyvus]. [žiūrėta 2012m. gruodžio 15d.]. Prieiga per internetą: <http://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=1816582>.
 21. Grižas, A. (2005). Užsienio šalių ekonomika ir ekonominė politika. Vilnius: Ekonomikos mokymo centras.
 22. Haan, J. D; Berger, H; Jansen, D. (2003). The End of Stability And Growth Pact? [interaktyvus]. [žiūrėta 2012m. gruodžio 15d.]. Prieiga per internetą: <http://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=479461>.

23. Hagen, J. V. (2006). Fiscal Rules and Fiscal Performance in the EU and Japan. [interaktyvus]. [žiūrėta 2012m. gruodžio 15d.]. Prieiga per internetą: <<http://weblaw.usc.edu/centers/cslp/documents/FiscalRules1.presentation.pdf>>.
24. Hallerberg, M; Hagen, J. V. (1997). Electoral Institutions, Cabinet Negotiations, And Budget Deficits in The European Union. [interaktyvus]. [žiūrėta 2012m. gruodžio 15d.]. Prieiga per internetą: <<http://www.nber.org/papers/w6341>>.
25. Inman, R. (1996). Do Balanced Budget Rules Work? U.S. Experience and Possible Lessons for the EMU. [interaktyvus]. [žiūrėta 2012m. gruodžio 15d.]. Prieiga per internetą: <<http://www.nber.org/papers/w5838>>.
26. Kadarmo, Y. (2008). Is the Euro zone an Optimum Currency Area? [interaktyvus]. [žiūrėta 2012m. gruodžio 15d.]. Prieiga per internetą: <http://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=1165842>.
27. McDonalds, R; Al Faris, A. (2010). Currency Union and Exchange Rate Issues – Lessons from the Gulf States. Cheltenham, Edward Elgar Publishing Limited.
28. Nowak, A. Z; Shachmurove, Y. (2012). Failing Institutions Are at the Core of the Euro Crisis. [interaktyvus]. [žiūrėta 2012m. gruodžio 15d.]. Prieiga per internetą: <http://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=2165343>.
29. O'Brien M. (2013) Why the Euro Is Doomed in 4 steps. [interaktyvus]. [žiūrėta 2013m. balandžio 12d.]. Prieiga per internetą: <<http://www.theatlantic.com/business/archive/2013/03/why-the-euro-is-doomed-in-4-steps/274470/>>.
30. Pascual, A; Ghezzi, P. (2011). The Greek Crisis: Causes and Consequenses. [interaktyvus]. [žiūrėta 2012m. gruodžio 15d.]. Prieiga per internetą: <http://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=1968873>.
31. Prskawetz, A; Feichtinger, G; Luptačik, M. (1998). The Accomplishment of the Maastricht Criteria with Respect to Initial Debt. *Journal of economics*. Vol 68, No. 2, p. 93 – 110
32. Rotte, R; Zimmermann, K. F. (1998). Fiscal Restrain and the Political Economy of EMU. [interaktyvus]. [žiūrėta 2012m. gruodžio 15d.]. Prieiga per internetą: <<http://ideas.repec.org/a/kap/pubcho/v94y1998i3p385-406.html>>.
33. Strauch, R; Hallerberg, M; Von Hagen, J. (2004) Budgetary Forecasts in Europe – the Track Record of Stability and convergence programmes. [interaktyvus]. [žiūrėta 2012m. gruodžio 15d.]. Prieiga per internetą: <http://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=515069>.

34. The Top Ten Europe's economies (2013). [interaktyvus]. [žiūrėta 2013m. balandžio 12d.]. Prieiga per internetą: <<http://news.nationalpost.com/2013/03/22/graphic-the-top-10-european-economies/>>.
35. Treaty of Maastricht on European Union (2010) [interaktyvus]. [žiūrėta 2012m. gruodžio 15d.]. Prieiga per internetą: <http://europa.eu/legislation_summaries/institutional_affairs/treaties/treaties_maastricht_en.htm>.
36. Wihlborg, C; Willett, T; Zhang, Z. (2010) The Euro Crisis: It Isn't Just Fiscal and It Doesn't Just Involve Greece. [interaktyvus]. [žiūrėta 2012m. gruodžio 15d.]. Prieiga per internetą: <http://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=1776133>.
37. Wind, S. L. (2011). Eurozone Sovereign Debt Crisis. [interaktyvus]. [žiūrėta 2012m. gruodžio 15d.]. Prieiga per internetą: <http://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=1966315>.

PRIEDAI

Valstybės skolos Maastrichto kriterijus ES šalyse (procentai nuo BVP)

Šalys	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Belgija	107,8	106,5	103,4	98,4	94	92	88	84	89,2	95,7	95,5	97,8	97,4
Bulgarija	72,5	66	52,4	44,4	37	27,5	21,6	17,2	13,7	14,6	16,2	16,3	20,0
Čekija	17,8	23,9	27,1	28,6	28,9	28,4	28,3	27,9	28,7	34,2	37,8	40,8	43,4
Danija	52,4	49,6	49,5	47,2	45,1	37,8	32,1	27,1	33,4	40,6	42,9	46,6	45,5
Vokietija	60,2	59,1	60,7	64,4	66,2	68,5	68	65,2	66,8	74,5	82,5	80,5	79,4
Estija	5,1	4,8	5,7	5,6	5	4,6	4,4	3,7	4,5	7,2	6,7	6,1	6,0
Airija	35,1	35,2	32	30,7	29,5	27,3	24,6	25,1	44,5	64,9	92,2	106,4	121,5
Graikija	103,4	103,7	101,7	97,4	98,6	100	106,1	107,4	112,9	129,7	148,3	170,6	157,0
Ispanija	59,4	55,6	52,6	48,8	46,3	43,2	39,7	36,3	40,2	53,9	61,5	69,3	67,0
Prancūzija	57,3	56,9	58,8	62,9	64,9	66,4	63,7	64,2	68,2	79,2	82,3	86	89,7
Italija	108,5	108,2	105,1	103,9	103,4	105,7	106,3	103,3	106,1	116,4	119,2	120,7	120,0
Kipras	59,6	61,2	65,1	69,7	70,9	69,4	64,7	58,8	48,9	58,5	61,3	71,1	64,0
Latvija	12,4	14,1	13,6	14,7	15	12,5	10,7	9	19,8	36,7	44,5	42,2	41,0
Lietuva	23,6	23	22,2	21	19,3	18,3	17,9	16,8	15,5	29,3	37,9	38,5	45,5
Liuksemburgas	6,2	6,3	6,3	6,1	6,3	6,1	6,7	6,7	14,4	15,3	19,2	18,3	19,4
Vengrija	56,1	52,7	55,9	58,6	59,5	61,7	65,9	67	73	79,8	81,8	81,4	76,9
Malta	54,9	60,5	59,1	67,6	71,7	69,7	64	61,9	62	67,6	68,3	70,9	66,7
Olandija	53,8	50,7	50,5	52	52,4	51,8	47,4	45,3	58,5	60,8	63,1	65,5	66,5
Austrija	66,2	66,8	66,2	65,3	64,7	64,2	62,3	60,2	63,8	69,2	72	72,4	70,7
Lenkija	36,8	37,6	42,2	47,1	45,7	47,1	47,7	45	47,1	50,9	54,8	56,4	57,2
Portugalija	50,7	53,8	56,8	59,4	61,9	67,7	69,4	68,4	71,7	83,2	93,5	108,1	94,6
Rumunija	22,5	25,7	24,9	21,5	18,7	15,8	12,4	12,8	13,4	23,6	30,5	33,4	37,7
Slovėnija	26,3	26,5	27,8	27,2	27,3	26,7	26,4	23,1	22	35	38,6	46,9	45,0
Slovakija	50,3	48,9	43,4	42,4	41,5	34,2	30,5	29,6	27,9	35,6	41	43,3	46,2
Suomija	43,8	42,5	41,5	44,5	44,4	41,7	39,6	35,2	33,9	43,5	48,6	49	52,7
Švedija	53,9	54,7	52,5	51,7	50,3	50,4	45,3	40,2	38,8	42,6	39,5	38,4	34,9
Didžioji Britanija	41	37,7	37,7	39,1	41	42,2	43,3	44,2	52,3	67,8	79,4	85	86,5

Šaltinis: Eurostat ir EconomyWatch

Biudžeto deficito Maastrichto kriterijus ES šalyse (procentai nuo BVP)

Šalys	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Belgija	0,0	0,4	-0,1	-0,1	-0,1	-2,5	0,4	-0,1	-1,0	-5,5	-3,8	-3,7	-3,3
Bulgarija	-0,5	1,1	-1,2	-0,4	1,9	1,0	1,9	1,2	1,7	-4,3	-3,1	-2,0	-1,4
Čekija	-3,6	-5,6	-6,5	-6,7	-2,8	-3,2	-2,4	-0,7	-2,2	-5,8	-4,8	-3,3	-3,2
Danija	2,3	1,5	0,4	0,1	2,1	5,2	5,2	4,8	3,2	-2,7	-2,5	-1,8	-4,0
Vokietija	1,1	-3,1	-3,8	-4,2	-3,8	-3,3	-1,6	0,2	-0,1	-3,1	-4,1	-0,8	0,0
Estija	-0,2	-0,1	0,3	1,7	1,6	1,6	2,5	2,4	-2,9	-2,0	0,2	1,1	-2,4
Airija	4,7	0,9	-0,4	0,4	1,4	1,7	2,9	0,1	-7,4	-13,9	-30,9	-13,4	-8,5
Graikija	-3,7	-4,5	-4,8	-5,6	-7,5	-5,2	-5,7	-6,5	-9,8	-15,6	-10,7	-9,4	-7,6
Ispanija	-0,9	-0,5	-0,2	-0,3	-0,1	1,3	2,4	1,9	-4,5	-11,2	-9,7	-9,4	-7,4
Prancūzija	-1,5	-1,5	-3,1	-4,1	-3,6	-2,9	-2,3	-2,7	-3,3	-7,5	-7,1	-5,2	-4,5
Italija	-0,8	-3,1	-3,1	-3,6	-3,5	-4,4	-3,4	-1,6	-2,7	-5,4	-4,5	-3,9	-2,9
Kipras	-2,3	-2,2	-4,4	-6,6	-4,1	-2,4	-1,2	3,5	0,9	-6,1	-5,3	-6,3	-4,2
Latvija	-2,8	-2,0	-2,3	-1,6	-1,0	-0,4	-0,5	-0,4	-4,2	-9,8	-8,1	-3,4	-2,7
Lietuva	-3,2	-3,5	-1,9	-1,3	-1,5	-0,5	-0,4	-1,0	-3,3	-9,4	-7,2	-5,5	-4,3
Liuksemburgas	6,0	6,1	2,1	0,5	-1,1	0,0	1,4	3,7	3,2	-0,8	-0,8	-0,3	-0,9
Vengrija	-3,0	-4,1	-9,0	-7,3	-6,5	-7,9	-9,4	-5,1	-3,7	-4,6	-4,4	4,3	-2,7
Malta	-5,8	-6,4	-5,8	-9,2	-4,7	-2,9	-2,8	-2,3	-4,6	-3,9	-3,6	-2,7	-3,9
Olandija	2,0	-0,2	-2,1	-3,1	-1,7	-0,3	0,5	0,2	0,5	-5,6	-5,1	-4,5	-5,1
Austrija	-1,7	0,0	-0,7	-1,5	-4,4	-1,7	-1,5	-0,9	-0,9	-4,1	-4,5	-2,5	-2,9
Lenkija	-3,0	-5,3	-5,0	-6,2	-5,4	-4,1	-3,6	-1,9	-3,7	-7,4	-7,9	-5,0	-2,1
Portugalija	-3,3	-4,8	-3,4	-3,7	-4,0	-6,5	-4,6	-3,1	-3,6	-10,2	-9,8	-4,4	-6,1
Rumunija	-4,7	-3,5	-2,0	-1,5	-1,2	-1,2	-2,2	-2,9	-5,7	-9,0	-6,8	-5,5	-2,3
Slovėnija	-3,7	-4,0	-2,4	-2,7	-2,3	-1,5	-1,4	0,0	-1,9	-6,0	-5,7	-6,4	-4,6
Slovakija	-12,3	-6,5	-8,2	-2,8	-2,4	-2,8	-3,2	-1,8	-2,1	-8,0	-7,7	-4,9	-4,9
Suomija	7,0	5,1	4,2	2,6	2,5	2,9	4,2	5,3	4,4	-2,5	-2,5	-0,6	-1,9
Švedija	3,6	1,5	-1,3	-1,0	0,6	2,2	2,3	3,6	2,2	-0,7	0,3	0,4	-0,3
Didžioji Britanija	3,6	0,5	-2,1	-3,4	-3,5	-3,4	-2,7	-2,8	-5,1	-11,5	-10,2	-7,8	-7,7

Šaltinis: Eurostat ir EconomyWatch

Infliacijos Maastrichto kriterijus ES šalyse

Šalys	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Belgija	2,7	2,4	1,6	1,5	1,9	2,5	2,3	1,8	4,5	0,0	2,3	3,4	2,6
Bulgarija	10,3	7,4	5,8	2,3	6,1	6,0	7,4	7,6	12,0	2,5	3,0	3,4	2,4
Čekija	3,9	4,5	1,4	-0,1	2,6	1,6	2,1	3,0	6,3	0,6	1,2	2,1	3,5
Danija	2,7	2,3	2,4	2,0	0,9	1,7	1,9	1,7	3,6	1,1	2,2	2,7	2,4
Vokietija	1,4	1,9	1,4	1,0	1,8	1,9	1,8	2,3	2,8	0,2	1,2	2,5	2,1
Estija	3,9	5,6	3,6	1,4	3,0	4,1	4,4	6,7	10,6	0,2	2,7	5,1	4,2
Airija	5,3	4,0	4,7	4,0	2,3	2,2	2,7	2,9	3,1	-1,7	-1,6	1,2	1,9
Graikija	2,9	3,7	3,9	3,4	3,0	3,5	3,3	3,0	4,2	1,3	4,7	3,1	1,0
Ispanija	3,5	2,8	3,6	3,1	3,1	3,4	3,6	2,8	4,1	-0,2	2,0	3,1	2,4
Prancūzija	1,8	1,8	1,9	2,2	2,3	1,9	1,9	1,6	3,2	0,1	1,7	2,3	2,2
Italija	2,6	2,3	2,6	2,8	2,3	2,2	2,2	2,0	3,5	0,8	1,6	2,9	3,3
Kipras	4,9	2,0	2,8	4,0	1,9	2,0	2,2	2,2	4,4	0,2	2,6	3,5	3,1
Latvija	2,6	2,5	2,0	2,9	6,2	6,9	6,6	10,1	15,3	3,3	-1,2	4,2	2,3
Lietuva	1,1	1,6	0,3	-1,1	1,2	2,7	3,8	5,8	11,1	4,2	1,2	4,1	3,2
Liuksemburgas	3,8	2,4	2,1	2,5	3,2	3,8	3,0	2,7	4,1	0,0	2,8	3,7	2,9
Vengrija	10,0	9,1	5,2	4,7	6,8	3,5	4,0	7,9	6,0	4,0	4,7	3,9	5,7
Malta	3,0	2,5	2,6	1,9	2,7	2,5	2,6	0,7	4,7	1,8	2,0	2,5	3,2
Olandija	2,3	5,1	3,9	2,2	1,4	1,5	1,7	1,6	2,2	1,0	0,9	2,5	2,8
Austrija	2,0	2,3	1,7	1,3	2,0	2,1	1,7	2,2	3,2	0,4	1,7	3,6	2,6
Lenkija	10,1	5,3	1,9	0,7	3,6	2,2	1,3	2,6	4,2	4,0	2,7	3,9	3,7
Portugalija	2,8	4,4	3,7	3,3	2,5	2,1	3,0	2,4	2,7	-0,9	1,4	3,6	2,8
Rumunija	45,7	34,5	22,5	15,3	11,9	9,1	6,6	4,9	7,9	5,6	6,1	5,8	3,4
Slovėnija	8,9	8,6	7,5	5,7	3,7	2,5	2,5	3,8	5,5	0,9	2,1	2,1	2,8
Slovakija	12,2	7,2	3,5	8,4	7,5	2,8	4,3	1,9	3,9	0,9	0,7	4,1	3,7
Suomija	2,9	2,7	2,0	1,3	0,1	0,8	1,3	1,6	3,9	1,6	1,7	3,3	3,2
Švedija	1,3	2,7	1,9	2,3	1,0	0,8	1,5	1,7	3,3	1,9	1,9	1,4	0,9
Didžioji Britanija	0,8	1,2	1,3	1,4	1,3	2,1	2,3	2,3	3,6	2,2	3,3	4,5	2,8

Šaltinis: Eurostat ir EconomyWatch

Ilgalaikės palūkanų normos Maastrichto kriterijus ES šalyse

Šalys	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Belgija	5,59	5,13	4,99	4,18	4,15	3,43	3,81	4,33	4,42	3,90	3,46	4,23	3,00
Bulgarija				6,45	5,36	3,87	4,18	4,54	5,38	7,22	6,01	5,36	4,50
Čekija		6,31	4,88	4,12	4,82	3,54	3,80	4,30	4,63	4,84	3,88	3,71	2,80
Danija	5,64	5,08	5,06	4,31	4,30	3,40	3,81	4,29	4,28	3,59	2,93	2,73	1,40
Vokietija	5,26		4,78	4,07	4,04	3,35	3,76	4,22	3,98	3,22	2,74	2,61	1,50
Estija	10,28	10,15	8,42	5,25	4,4	4,2	5	6,01	8,16	8	6	5	4,7
Airija	5,51	5,01	5,01	4,13	4,08	3,33	3,76	4,31	4,53	5,23	5,74	9,60	6,17
Graikija	6,10	5,30	5,12	4,27	4,26	3,59	4,07	4,50	4,80	5,17	9,09	15,75	22,50
Ispanija	5,53	5,12	4,96	4,12	4,10	3,39	3,78	4,31	4,37	3,98	4,25	5,44	5,85
Prancūzija	5,39	4,94	4,86	4,13	4,10	3,41	3,80	4,30	4,23	3,65	3,12	3,32	2,54
Italija	5,58	5,19	5,03	4,25	4,26	3,56	4,05	4,49	4,68	4,31	4,04	5,42	5,49
Kipras		7,62	5,70	4,74	5,80	5,16	4,13	4,48	4,60	4,60	4,60	5,79	7,00
Latvija		7,57	5,41	4,90	4,86	3,88	4,13	5,28	6,43	12,36	10,34	5,91	4,57
Lietuva		8,15	6,06	5,32	4,50	3,70	4,08	4,55	5,61	14,00	5,57	5,16	4,83
Liuksemburgas	5,52		4,70	3,32	2,84	2,41	3,30	4,46	4,61	4,23	3,17	2,92	1,82
Vengrija		7,95	7,09	6,82	8,19	6,60	7,12	6,74	8,24	9,12	7,28	7,64	7,89
Malta		6,19	5,82	5,04	4,69	4,56	4,32	4,72	4,81	4,54	4,19	4,49	4,13
Olandija	5,40	4,96	4,89	4,12	4,10	3,37	3,78	4,29	4,23	3,69	2,99	2,99	1,93
Austrija	5,56	5,08	4,96	4,14	4,13	3,39	3,80	4,30	4,36	3,94	3,23	3,32	2,37
Lenkija		10,68	7,36	5,78	6,90	5,22	5,23	5,48	6,07	6,12	5,78	5,96	5,00
Portugalija	5,59	5,16	5,01	4,18	4,14	3,44	3,91	4,42	4,52	4,21	5,40	10,24	10,55
Rumunija						6,75	7,23	7,13	7,70	9,69	7,34	7,29	6,68
Slovėnija			8,72	6,40	4,68	3,81	3,85	4,53	4,61	4,38	3,83	4,97	5,81
Slovakija		8,04	6,94	4,99	5,03	3,52	4,41	4,49	4,72	4,71	3,87	4,45	4,55
Suomija	5,48	5,04	4,98	4,13	4,11	3,35	3,78	4,29	4,29	3,74	3,01	3,01	1,89
Švedija	5,37	5,11	5,30	4,64	4,42	3,38	3,70	4,17	3,89	3,25	2,89	2,61	1,59
Didžioji Britanija	5,33	5,01	4,91	4,58	4,93	4,46	4,37	5,06	4,50	3,36	3,36	2,87	1,74

Šaltinis: Eurostat ir EconomyWatch

ES valstybių skolos milijonais eurų

Šalys	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Belgija	272186,1	276646,8	277715,7	271636,6	273880,6	279013,7	280413,0	282106,1	308957,8	326022,4	340233,2	361625,4	380923,0
Bulgarija	10168,5	10269,8	8890,2	8126,5	7526,2	6388,6	5721,0	5296,9	4847,5	5108,7	5856,1	6284,0	7273,5
Čekija	11525,8	18299,6	22006,2	23703,3	27829,1	30531,1	34495,6	38434,4	41091,6	48561,3	57322,2	60801,3	68607,0
Danija	90864,7	89006,3	91404,9	88819,7	88952,4	78206,2	70191,9	61667,4	78535,6	90996,1	101002,2	111800,5	115240,2
Vokietija	1232252,2	1243137,9	1295303,4	1383766,8	1454115,8	1524802,0	1573816,2	1583660,9	1652260,5	1768584,5	2058954,7	2087997,5	2150482,0
Estija	315,6	333,5	445,5	489,7	486,7	511,3	590,7	592,2	737,4	991,3	956,7	974,7	1604,8
Airija	37165,1	41427,0	41885,9	43303,1	44255,1	44443,3	43765,5	47338,7	79607,9	104630,9	144226,9	169231,9	190954,3
Graikija	140971,0	151869,0	159214,0	168025,0	183157,0	195421,0	224204,0	239300,0	263284,0	299682,0	329513,0	355658,0	301192,8
Ispanija	374033,0	378247,0	383435,0	382032,0	389142,0	392497,0	391055,0	382307,0	436984,0	565082,0	644692,0	736468,0	817164,0
Prancūzija	826392,0	851577,0	910874,0	1003351,0	1076932,0	1145354,0	1149937,0	1211563,0	1318601,0	1493441,0	1595034,0	1716966,0	1818147,0
Italija	1299846,7	1358350,5	1368887,2	1394162,8	1445857,7	1518555,6	1587781,0	1605126,4	1670993,0	1769226,0	1851217,0	1906738,0	1995143,0
Kipras	5930,9	6567,5	7246,2	8093,3	8963,3	9490,7	9445,0	9307,3	8388,2	9864,5	10676,6	12777,4	15042,4
Latvija	1010,9	1312,4	1262,9	1388,7	1591,1	1612,2	1706,7	1911,0	4492,9	6771,2	8027,4	8618,0	8809,3
Lietuva	2912,1	3185,2	3365,7	3487,2	3520,4	3845,0	4326,5	4836,1	5032,1	7814,8	10463,2	11863,3	13071,9
Liuksemburgas	1356,4	1423,9	1517,2	1580,3	1741,5	1837,5	2265,9	2502,0	5394,9	5527,2	7672,5	7804,1	9187,4
Vengrija	27696,0	32438,6	40517,1	41835,6	49990,7	53713,4	61977,0	66036,6	72629,9	75616,4	78342,2	72127,4	77939,5
Malta	2337,9	2669,8	2632,6	3022,3	3211,9	3355,4	3253,6	3385,1	3632,5	3962,6	4257,7	4607,4	4900,5

5 Priedo tęsinys

Olandija	224765, 0	227096, 0	235090, 0	248009, 0	257604, 0	266060, 0	255916, 0	258982, 0	347525, 0	348284,0	371784,0	394197,0	417688,0
Austrija	137994, 6	143113, 9	146019, 8	146859, 5	151869, 8	157428, 5	161392, 8	165023, 7	180475, 2	191069,3	206086,7	217781,6	226631,6
Lenkija	71128,9	83774,8	84778,9	84376,7	103411, 9	119953, 1	132089, 8	147313, 2	144659, 9	166666,3	195427,7	192704,4	215364,5
Portugalija	64514,4	72332,4	79854,3	85218,0	92442,0	104407, 3	111689, 8	115786, 4	123302, 0	140225,7	161529,9	184699,3	201002,9
Rumunija	7532,8	10917,2	10757,1	10309,5	11768,7	12397,6	12585,6	14763,0	17158,6	27955,5	37426,2	44675,1	46617,9
Slovėnija	5483,6	6035,5	6707,8	6941,5	7425,4	7687,3	8204,4	7980,9	8180,1	12449,5	13736,7	16954,4	17216,7
Slovakija	10753,4	11657,5	11598,9	12590,0	14560,6	13398,2	14697,0	16324,9	18623,6	22331,3	26998,4	29911,3	36420,1
Suomija	57892,2	59141,6	59567,0	64778,0	67587,0	65652,0	65696,0	63225,0	63015,0	74997,0	86974,0	92849,0	98994,0
Švedija	138255, 5	138199, 7	140172, 6	144986, 7	148489, 6	148677, 6	147433, 9	133185, 4	114378, 6	128978,2	146865,7	150982,9	156673,8
Didžioji Britanija	641893, 9	633541, 5	619402, 0	631269, 9	697320, 8	777990, 7	859453, 5	851832, 0	791186, 4	1070655, 3	1352899, 2	1546718, 5	1691336, 4

Šaltinis: Eurostat ir EconomyWatch

ES šalių gyventojų skaičius ir plotas (kv. km)

Šalys	Gyventojų skaičius	Plotas kv. km.	Šalys	Gyventojų skaičius	Plotas kv. km.
Belgija	10444268	30510	Lietuva	3515858	65200
Bulgarija	6981642	110910	Liuksemburgas	514862	2586
Čekija	10162921	78866	Vengrija	9939470	93030
Danija	5556452	43094	Malta	411277	316
Vokietija	81147265	357050	Olandija	16805037	41526
Estija	1266375	45226	Austrija	8221646	83858
Airija	4775982	84420	Lenkija	38383809	312685
Graikija	10772967	131940	Portugalija	10799270	91568
Ispanija	47370542	505992	Rumunija	21790479	238392
Prancūzija	65951611	551695	Slovėnija	1992690	20273
Italija	61482297	301318	Slovakija	5488339	48845
Kipras	1103997	9251	Suomija	5266114	338145
Latvija	2178443	64589	Švedija	9119423	449964
			Didžioji Britanija	63395574	244820

Šaltinis: Eurostat ir EconomyWatch

ES šalių prekių ir paslaugų eksportas milijonais eurų

Šalys	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Belgija	208133,5	210342,7	215590, 3	216667, 6	229991, 0	238737, 0	251745,8	264740,7	270326,1	240286,3	263334,9	277812,5	278948,1
Bulgarija	7935,2	8411,4	9233,6	10213,9	11427,6	9427,2	14202,2	15070,0	15528,6	13786,4	15816,8	17759,3	17693,3
Čekija	43230,4	48243,6	49420,0	53168,2	60392,1	67417,0	76745,4	85331,6	88704,5	79048,6	91302,9	99904,7	103749,8
Danija	85941,4	88640,3	92307,0	91420,9	93963,5	101587, 0	110694,3	113762,4	117557,9	106412,8	109569,9	116742,8	118047,0
Vokietija	678181,8	721561,9	752166, 9	771099, 7	853632, 2	919070, 0	1039376, 3	1122276, 4	1154168, 1	1006289, 7	1144150, 2	1233575, 8	1278794, 0
Estija	5865,2	6100,9	5938,2	6396,6	7325,7	8690,2	9219,1	9556,8	9651,0	7658,5	9412,3	11613,4	12261,6
Airija	102938,9	111633,8	117082, 0	117927, 3	126898, 6	132526, 2	139161,1	150794,7	149122,8	143417,8	152269,1	159968,0	164606,4
Graikija	39527,0	39521,7	36204,7	37261,6	43712,4	44806,6	46739,4	50066,1	50898,4	41014,6	43141,9	43283,3	42227,5
Ispanija	198393,4	206689,5	210734, 0	218466, 3	227602, 1	233387, 0	249006,0	265737,7	263028,1	236675,8	263323,5	283416,1	292139,7
Prancūzija	408694,4	419195,7	425970, 4	420286, 2	440321, 2	452871, 0	476348,2	487451,2	485941,9	427132,5	468340,5	492951,3	504242,5
Italija	343536,9	353057,2	342425, 5	338168, 4	359315, 0	371638, 5	402939,9	428114,4	416005,6	343180,0	382154,7	404698,8	414120,1
Kipras	5942,9	6307,2	5999,9	5973,4	6301,9	6611,4	6847,2	7268,6	7231,3	6459,2	6705,4	7001,5	7164,7
Latvija	3969,5	4266,1	4496,6	4731,6	5178,3	6226,2	6632,5	7295,2	7442,8	6394,9	7133,8	8037,9	8608,9
Lietuva	6331,6	7674,5	9102,8	9869,9	10273,8	12023,3	13496,0	13917,1	15509,2	13550,3	15907,3	18151,6	20179,5
Liuksemburgas	35705,7	37299,5	38071,9	40667,6	45169,8	47171,1	53275,1	58092,7	60646,2	54016,2	58169,4	61371,4	59498,0
Vengrija	38385,5	41474,7	43058,8	45713,7	52585,0	58538,3	69693,8	80122,6	84664,5	76004,0	86785,0	92283,2	94137,9
Malta	3609,5	3448,4	3681,6	3579,9	3670,4	3695,2	4241,0	4399,3	4490,7	4115,4	4861,6	4899,0	5153,3
Olandija	299256,0	305044,0	307867, 0	312589, 0	337223, 0	357453, 0	383443,0	407966,0	416197,0	383967,0	427032,0	443649,0	458410,0

Austrija	99809,4	105968,0	110094,1	111690,8	122973,3	132036,5	142245,3	154849,7	157060,7	132546,8	144092,9	154505,4	157154,8
Lenkija	59670,3	61530,7	64499,0	73660,9	83958,9	90643,3	103911,5	113386,0	121380,6	113119,2	126793,0	136577,4	139860,9
Portugalija	37717,0	38399,9	39463,8	40896,0	42570,0	42668,7	47613,9	51206,4	51158,8	45572,9	50230,7	53846,1	55605,1
Rumunija	15026,4	16815,5	19689,6	21516,8	24540,1	26401,1	29157,3	31442,9	34049,1	31854,5	36062,8	39787,0	38526,7
Slovėnija	12271,1	13051,4	13932,8	14368,6	16157,0	17864,3	20103,6	22864,6	23777,6	19805,1	21813,0	23347,0	23411,4
Slovakija	19053,2	20371,9	21439,7	24856,7	26690,0	29348,7	35498,4	40573,1	41848,2	35033,6	40647,0	45793,1	49738,0
Suomija	55076,0	56019,7	57895,5	56793,2	61433,0	65744,0	73734,9	79762,1	84404,8	66419,9	71405,0	73446,2	72432,7
Švedija	115101,9	115820,3	117339,2	122269,5	135511,5	144496,3	157436,7	166438,6	169342,0	145924,1	162542,3	174024,4	175314,7
Didžioji Britanija	406543,4	415905,0	423887,4	435707,0	456501,5	497841,5	558298,8	544447,9	551006,1	505827,6	538086,3	562537,8	561579,2

Šaltinis: Eurostat ir EconomyWatch

ES šalių prekių ir paslaugų importas milijonais eurų

Šalys	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Belgija	200747,2	201118,8	202448,8	203464,8	215946,2	226802,0	238175,9	251215,6	259888,4	232356,2	253052,7	267240,3	266966,6
Bulgarija	8630,4	9862,4	10536,3	12290,9	13996,7	12936,5	19100,8	20939,6	21825,5	17248,0	17663,3	19216,7	19932,8
Čekija	43801,2	49266,4	51590,5	55417,1	60972,0	64558,5	71501,1	80660,0	82820,9	72839,6	84316,0	89984,6	91665,8
Danija	70867,0	72210,3	77626,6	76351,6	82239,7	91414,6	103679,6	108125,4	111738,0	98036,2	101194,3	106852,6	109695,1
Vokietija	662139,5	670330,9	662300,1	698679,6	756180,1	803080,0	898164,7	946751,0	978793,9	900654,2	1000396,8	1074842,3	1094437,4
Estija	5530,2	5795,9	6212,5	6905,6	7920,0	9417,0	10729,5	11410,4	10614,6	7218,3	8732,5	10917,1	11910,2
Airija	88709,0	95155,6	97455,3	96241,7	104659,4	113457,0	121236,9	130845,7	126968,5	114597,2	118686,3	118273,0	118637,5
Graikija	58597,2	59274,3	58531,6	60267,5	63682,4	62740,7	69712,2	79820,2	80536,6	64262,0	60297,8	55870,9	48178,8
Ispanija	206797,2	216129,8	224210,2	238164,9	261116,3	281289,0	310025,0	334704,6	317399,4	262837,0	287016,6	284474,4	270370,6
Prancūzija	395565,8	404461,8	411472,0	414875,0	439281,9	463750,0	487192,9	514009,1	518745,1	468749,4	510303,0	535548,6	533689,6
Italija	329151,0	335484,0	336170,0	343336,1	359960,3	372505,4	401947,2	422937,2	410432,7	355555,5	400256,3	402093,0	370976,6
Kipras	5799,7	6106,2	6096,7	6081,2	6706,7	6955,8	7427,2	8420,7	9138,9	7441,1	7797,8	7741,8	7183,9
Latvija	4471,3	5111,2	5349,9	6050,3	7054,6	8098,0	9667,7	11223,1	10015,6	6677,8	7440,6	9132,3	9411,4
Lietuva	6611,8	7773,9	9218,5	10034,9	11561,3	13507,2	15353,2	16988,0	18729,7	13460,5	15883,1	18064,4	19076,8
Liuksemburgas	29653,9	31440,0	31682,6	33875,3	37871,0	39445,8	44497,6	48640,8	51630,7	44363,4	49734,3	53988,9	52477,2
Vengrija	40234,4	42415,5	45255,0	49453,9	56505,7	60408,5	69544,1	78447,0	82735,9	70516,4	79477,0	83420,8	83521,0
Malta	3857,1	3427,6	3443,9	3577,4	3744,2	3850,2	4471,8	4493,0	4551,0	4176,0	4706,8	4611,7	4814,7
Olandija	269229,0	275829,0	276541,0	281603,0	297647,0	313688,0	341387,0	360618,0	368988,0	342881,0	377703,0	391398,0	403695,0
Austrija	95283,5	100642,9	100151,8	104639,0	114894,5	122265,5	128672,6	137749,6	137752,5	119373,7	129845,4	139254,2	140357,5

Lenkija	71437,4	67632,0	69507,1	76205,4	88273,2	92454,9	108495,4	123311,2	133221,7	116657,9	132848,1	140108,1	137507,4
Portugalija	51942,0	52457,5	52213,7	51978,3	55921,5	57190,5	61292,8	64673,0	66185,9	59555,9	64329,0	60535,9	56332,3
Rumunija	15698,8	18628,6	20918,5	24371,3	29746,3	34512,3	42326,4	53897,9	58157,6	46210,4	51328,8	56483,0	55752,2
Slovėnija	12897,5	13297,0	13948,9	14877,5	16858,5	17981,5	20168,1	23532,4	24399,9	19639,6	21186,8	22281,2	21317,8
Slovakija	20123,2	22828,0	23822,4	25592,2	27722,4	31144,2	36689,6	40069,7	41312,8	33518,0	38506,3	42388,6	43589,4
Suomija	45888,5	46506,4	48008,3	49546,5	53211,6	59301,0	63968,1	68455,7	73560,3	60896,7	65068,8	69024,2	66479,0
Švedija	105479,7	103668,0	102366,7	106194,7	113254,1	121153,1	132053,4	143953,7	148939,8	127693,9	143017,4	152081,3	151974,3
Didžioji Britanija	424890,6	445190,4	468437,7	480754,4	514206,6	549666,6	604984,7	594699,0	584122,0	519686,6	561080,4	561180,7	576163,3

Šaltinis: Eurostat ir EconomyWatch

Nedarbo lygis ES šalyse

Šalys	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Belgija	6,9	6,6	7,5	8,2	8,4	8,5	8,3	7,5	7,0	7,9	8,3	7,2	7,6
Bulgarija	16,4	19,5	18,2	13,7	12,1	10,1	9,0	6,9	5,6	6,8	10,3	11,3	12,3
Čekija	8,8	8,1	7,3	7,8	8,3	7,9	7,1	5,3	4,4	6,7	7,3	6,7	7,0
Danija	4,3	4,5	4,6	5,4	5,5	4,8	3,9	3,8	3,4	6,0	7,5	7,6	7,5
Vokietija	8,0	7,9	8,7	9,8	10,5	11,3	10,3	8,7	7,5	7,8	7,1	5,9	5,5
Estija	13,6	12,6	10,3	10,1	9,7	7,9	5,9	4,6	5,5	13,8	16,9	12,5	10,2
Airija	4,2	3,9	4,5	4,6	4,5	4,4	4,5	4,7	6,4	12,0	13,9	14,7	14,7
Graikija	11,2	10,7	10,3	9,7	10,5	9,9	8,9	8,3	7,7	9,5	12,6	17,7	24,3
Ispanija	11,7	10,5	11,4	11,4	10,9	9,2	8,5	8,3	11,3	18,0	20,1	21,7	25,0
Prancūzija	9,0	8,2	8,3	8,9	9,3	9,3	9,2	8,4	7,8	9,5	9,7	9,6	10,2
Italija	10,0	9,0	8,5	8,4	8,0	7,7	6,8	6,1	6,7	7,8	8,4	8,4	10,7
Kipras	4,8	3,9	3,5	4,1	4,6	5,3	4,6	3,9	3,7	5,4	6,3	7,9	11,9
Latvija	13,7	12,9	12,8	11,3	11,2	9,6	7,3	6,5	8,0	18,2	19,8	16,2	14,9
Lietuva	16,4	17,4	13,8	12,4	11,3	8,0	5,2	3,8	5,3	13,6	18,0	15,3	13,3
Liuksemburgas	2,2	1,9	2,6	3,8	5,0	4,6	4,6	4,2	4,9	5,1	4,6	4,8	5,1
Vengrija	6,3	5,6	5,6	5,8	6,1	7,2	7,5	7,4	7,8	10,0	11,2	10,9	10,9
Malta	6,7	7,6	7,4	7,7	7,2	7,3	6,9	6,5	6,0	6,9	6,9	6,5	6,4
Olandija	3,1	2,5	3,1	4,2	5,1	5,3	4,4	3,6	3,1	3,7	4,5	4,4	5,3
Austrija	3,6	3,6	4,2	4,3	4,9	5,2	4,8	4,4	3,8	4,8	4,4	4,2	4,3
Lenkija	16,1	18,3	20,0	19,8	19,1	17,9	13,9	9,6	7,1	8,1	9,7	9,7	10,1
Portugalija	4,5	4,6	5,7	7,1	7,5	8,6	8,6	8,9	8,5	10,6	12,0	12,9	15,9
Rumunija	6,8	6,6	7,5	6,8	8,0	7,2	7,3	6,4	5,8	6,9	7,3	7,4	7,0
Slovėnija	6,7	6,2	6,3	6,7	6,3	6,5	6,0	4,9	4,4	5,9	7,3	8,2	8,9
Slovakija	18,9	19,5	18,8	17,7	18,4	16,4	13,5	11,2	9,6	12,1	14,5	13,6	14,0
Suomija	9,8	9,1	9,1	9,0	8,8	8,4	7,7	6,9	6,4	8,2	8,4	7,8	7,7
Švedija	5,6	5,8	6,0	6,6	7,4	7,7	7,1	6,1	6,2	8,3	8,6	7,8	8,0
Didžioji Britanija	5,4	5,0	5,1	5,0	4,7	4,8	5,4	5,3	5,6	7,6	7,8	8,0	7,9

Šaltinis: Eurostat ir EconomyWatch

Realusis BVP ES šalyse milijonais eurų

Šalys	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Belgija	280340,0	282604,3	286447,0	288758,4	298213,1	303435,0	311525,8	320508,0	323665,6	314679,8	322297,3	328046,8	327393,4
Bulgarija	17812,3	18551,7	19414,4	20483,3	21865,6	23255,8	24769,9	26367,2	27999,4	26466,1	26570,0	27059,2	27269,0
Čekija	85627,2	88279,3	90176,7	93572,9	98010,7	104628,8	111974,2	118396,0	122065,1	116563,5	119468,8	121723,2	120166,6
Danija	194829,6	196202,8	197116,8	197873,4	202417,5	207366,9	214406,5	217801,1	216093,8	203849,3	207064,5	209351,3	208157,2
Vokietija	2159225,1	2191923,8	2192146,2	2183915,9	2209274,1	2224400,0	2306702,8	2382110,0	2407913,0	2284458,8	2379440,7	2451511,2	2467749,4
Estija	7914,5	8411,7	8963,5	9659,6	10272,3	11181,7	12310,8	13233,1	12683,8	10898,9	11261,9	12194,6	12587,8
Airija	127691,0	134453,7	142033,8	147551,3	153988,6	163037,1	171848,2	181205,5	177384,7	167705,9	166420,9	168801,9	170385,1
Graikija	158377,0	165023,3	170700,0	180846,7	188745,5	193049,7	203688,2	210890,8	210439,5	203840,9	193764,8	179998,3	168514,7
Ispanija	774475,1	802893,9	824653,8	850131,0	877839,3	909298,0	946363,0	979288,7	988021,0	951022,0	947980,4	951941,7	938899,5
Prancūzija	1586561,5	1615685,5	1630692,8	1645360,8	1687229,9	1718047,2	1760429,0	1800658,6	1799206,0	1742583,7	1771563,3	1801639,3	1801003,4
Italija	1367800,9	1393277,9	1399567,7	1398915,8	1423126,4	1436379,5	1467964,4	1492671,1	1475412,4	1394347,2	1418375,8	1423673,7	1389948,0
Kipras	11606,7	12073,7	12330,7	12561,0	13093,0	13598,2	14159,7	14881,0	15414,6	15128,7	15326,7	15408,3	15034,6
Latvija	8707,4	9347,2	10022,5	10784,2	11739,4	12927,8	14369,8	15749,4	15233,5	12532,7	12414,7	13094,7	13825,2
Lietuva	14412,8	15378,4	16429,9	18118,3	19453,4	20969,1	22606,5	24821,1	25544,0	21751,5	22082,3	23377,6	24223,1
Liuksemburgas	25398,6	26038,1	27103,1	27554,5	28758,8	30269,5	31763,6	33856,2	33607,5	32237,1	33176,8	33726,4	33793,8
Vengrija	72381,9	75068,9	78451,6	81472,3	85380,6	88765,5	92221,8	92323,6	93148,2	86844,5	87988,1	89436,3	87888,8
Malta	4627,5	4627,4	4740,0	4774,0	4760,3	4930,9	5058,2	5264,1	5468,5	5324,8	5478,0	5570,0	5615,5
Olandija	480825,0	490085,0	490459,0	492105,0	503111,0	513407,0	530833,0	551645,0	561597,0	541000,0	549814,0	555271,0	549959,0
Austrija	225655,0	227589,7	231444,5	233448,6	239493,9	245243,4	254243,3	263665,5	267452,4	257335,6	262613,3	269694,5	271829,7
Lenkija	209984,3	212515,2	215582,9	223919,8	235887,9	244420,1	259641,3	277258,7	291472,5	296218,5	307696,2	320991,2	327555,2
Portugalija	148038,9	150962,3	152116,3	150730,3	153082,2	154268,7	156503,0	160204,8	160191,2	155532,3	158544,0	156080,5	151135,3

Rumunija	60434,5	63866,5	67109,0	70623,3	76619,4	79801,9	86086,1	91524,3	98250,3	91789,3	90734,7	92692,6	92996,1
Slovėnija	24051,5	24758,6	25706,0	26459,2	27623,9	28730,9	30411,5	32528,2	33628,8	30992,1	31376,2	31564,4	30826,8
Slovakija	30293,1	31347,9	32784,6	34350,0	36087,4	38489,1	41701,2	46077,3	48726,9	46321,9	48351,8	49911,8	50923,4
Suomija	138259,2	141416,7	144010,4	146908,6	152968,4	157429,0	164372,6	173142,2	173650,5	158823,1	164102,7	168660,6	168308,2
Švedija	261261,0	264558,9	271129,0	277461,8	289211,9	298353,3	311174,1	321487,1	319515,1	303450,7	323347,5	335332,9	338172,8
Didžioji Britanija	1595833,5	1641879,3	1681824,8	1745984,7	1796760,1	1846607,2	1894626,9	1963452,5	1944448,6	1867168,0	1900764,4	1919625,7	1924860,1

Šaltinis: Eurostat ir EconomyWatch

Grandininiai RBVP augimo tempai

Šalys	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Belgija	-	0,008	0,014	0,008	0,033	0,018	0,027	0,029	0,010	-0,028	0,024	0,018	-0,002
Bulgarija	-	0,042	0,047	0,055	0,067	0,064	0,065	0,064	0,062	-0,055	0,004	0,018	0,008
Čekija	-	0,031	0,021	0,038	0,047	0,068	0,070	0,057	0,031	-0,045	0,025	0,019	-0,013
Danija	-	0,007	0,005	0,004	0,023	0,024	0,034	0,016	-0,008	-0,057	0,016	0,011	-0,006
Vokietija	-	0,015	0,000	-0,004	0,012	0,007	0,037	0,033	0,011	-0,051	0,042	0,030	0,007
Estija	-	0,063	0,066	0,078	0,063	0,089	0,101	0,075	-0,042	-0,141	0,033	0,083	0,032
Airija	-	0,053	0,056	0,039	0,044	0,059	0,054	0,054	-0,021	-0,055	-0,008	0,014	0,009
Graikija	-	0,042	0,034	0,059	0,044	0,023	0,055	0,035	-0,002	-0,031	-0,049	-0,071	-0,064
Ispanija	-	0,037	0,027	0,031	0,033	0,036	0,041	0,035	0,009	-0,037	-0,003	0,004	-0,014
Prancūzija	-	0,018	0,009	0,009	0,025	0,018	0,025	0,023	-0,001	-0,031	0,017	0,017	0,000
Italija	-	0,019	0,005	0,000	0,017	0,009	0,022	0,017	-0,012	-0,055	0,017	0,004	-0,024
Kipras	-	0,040	0,021	0,019	0,042	0,039	0,041	0,051	0,036	-0,019	0,013	0,005	-0,024
Latvija	-	0,073	0,072	0,076	0,089	0,101	0,112	0,096	-0,033	-0,177	-0,009	0,055	0,056
Lietuva	-	0,067	0,068	0,103	0,074	0,078	0,078	0,098	0,029	-0,148	0,015	0,059	0,036
Liuksemburgas	-	0,025	0,041	0,017	0,044	0,053	0,049	0,066	-0,007	-0,041	0,029	0,017	0,002
Vengrija	-	0,037	0,045	0,039	0,048	0,040	0,039	0,001	0,009	-0,068	0,013	0,016	-0,017
Malta	-	0,000	0,024	0,007	-0,003	0,036	0,026	0,041	0,039	-0,026	0,029	0,017	0,008
Olandija	-	0,019	0,001	0,003	0,022	0,020	0,034	0,039	0,018	-0,037	0,016	0,010	-0,010

Austrija	-	0,009	0,017	0,009	0,026	0,024	0,037	0,037	0,014	-0,038	0,021	0,027	0,008
Lenkija	-	0,012	0,014	0,039	0,053	0,036	0,062	0,068	0,051	0,016	0,039	0,043	0,020
Portugalija	-	0,020	0,008	-0,009	0,016	0,008	0,014	0,024	0,000	-0,029	0,019	-0,016	-0,032
Rumunija	-	0,057	0,051	0,052	0,085	0,042	0,079	0,063	0,073	-0,066	-0,011	0,022	0,003
Slovėnija	-	0,029	0,038	0,029	0,044	0,040	0,058	0,070	0,034	-0,078	0,012	0,006	-0,023
Slovakija	-	0,035	0,046	0,048	0,051	0,067	0,083	0,105	0,058	-0,049	0,044	0,032	0,020
Suomija	-	0,023	0,018	0,020	0,041	0,029	0,044	0,053	0,003	-0,085	0,033	0,028	-0,002
Švedija	-	0,013	0,025	0,023	0,042	0,032	0,043	0,033	-0,006	-0,050	0,066	0,037	0,008
Didžioji Britanija	-	0,029	0,024	0,038	0,029	0,028	0,026	0,036	-0,010	-0,040	0,018	0,010	0,003

Šaltinis: Pagal Eurostat ir EconomyWatch duomenis sudaryta darbo autoriaus

Baziniai RBVP augimo tempai

Šalys	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Belgija	0	0,008	0,022	0,030	0,064	0,082	0,111	0,143	0,155	0,122	0,150	0,170	0,168
Bulgarija	0	0,042	0,090	0,150	0,228	0,306	0,391	0,480	0,572	0,486	0,492	0,519	0,531
Čekija	0	0,031	0,053	0,093	0,145	0,222	0,308	0,383	0,426	0,361	0,395	0,422	0,403
Danija	0	0,007	0,012	0,016	0,039	0,064	0,100	0,118	0,109	0,046	0,063	0,075	0,068
Vokietija	0	0,015	0,015	0,011	0,023	0,030	0,068	0,103	0,115	0,058	0,102	0,135	0,143
Estija	0	0,063	0,133	0,220	0,298	0,413	0,555	0,672	0,603	0,377	0,423	0,541	0,590
Airija	0	0,053	0,112	0,156	0,206	0,277	0,346	0,419	0,389	0,313	0,303	0,322	0,334
Graikija	0	0,042	0,078	0,142	0,192	0,219	0,286	0,332	0,329	0,287	0,223	0,137	0,064
Ispanija	0	0,037	0,065	0,098	0,133	0,174	0,222	0,264	0,276	0,228	0,224	0,229	0,212
Prancūzija	0	0,018	0,028	0,037	0,063	0,083	0,110	0,135	0,134	0,098	0,117	0,136	0,135
Italija	0	0,019	0,023	0,023	0,040	0,050	0,073	0,091	0,079	0,019	0,037	0,041	0,016
Kipras	0	0,040	0,062	0,082	0,128	0,172	0,220	0,282	0,328	0,303	0,321	0,328	0,295
Latvija	0	0,073	0,151	0,239	0,348	0,485	0,650	0,809	0,749	0,439	0,426	0,504	0,588
Lietuva	0	0,067	0,140	0,257	0,350	0,455	0,569	0,722	0,772	0,509	0,532	0,622	0,681
Liuksemburgas	0	0,025	0,067	0,085	0,132	0,192	0,251	0,333	0,323	0,269	0,306	0,328	0,331
Vengrija	0	0,037	0,084	0,126	0,180	0,226	0,274	0,276	0,287	0,200	0,216	0,236	0,214
Malta	0	0,000	0,024	0,032	0,029	0,066	0,093	0,138	0,182	0,151	0,184	0,204	0,214
Olandija	0	0,019	0,020	0,023	0,046	0,068	0,104	0,147	0,168	0,125	0,143	0,155	0,144

Austrija	0	0,009	0,026	0,035	0,061	0,087	0,127	0,168	0,185	0,140	0,164	0,195	0,205
Lenkija	0	0,012	0,027	0,066	0,123	0,164	0,236	0,320	0,388	0,411	0,465	0,529	0,560
Portugalija	0	0,020	0,028	0,018	0,034	0,042	0,057	0,082	0,082	0,051	0,071	0,054	0,021
Rumunija	0	0,057	0,110	0,169	0,268	0,320	0,424	0,514	0,626	0,519	0,501	0,534	0,539
Slovėnija	0	0,029	0,069	0,100	0,149	0,195	0,264	0,352	0,398	0,289	0,305	0,312	0,282
Slovakija	0	0,035	0,082	0,134	0,191	0,271	0,377	0,521	0,609	0,529	0,596	0,648	0,681
Suomija	0	0,023	0,042	0,063	0,106	0,139	0,189	0,252	0,256	0,149	0,187	0,220	0,217
Švedija	0	0,013	0,038	0,062	0,107	0,142	0,191	0,231	0,223	0,161	0,238	0,284	0,294
Didžioji Britanija	0	0,029	0,054	0,094	0,126	0,157	0,187	0,230	0,218	0,170	0,191	0,203	0,206

Šaltinis: Pagal Eurostat ir EconomyWatch duomenis sudaryta darbo autoriaus

Grandininiai valstybės skolos augimo tempai

Šalys	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Belgija	-	0,02	0,00	-0,02	0,01	0,02	0,01	0,01	0,10	0,06	0,04	0,06	0,05
Bulgarija	-	0,01	-0,13	-0,09	-0,07	-0,15	-0,10	-0,07	-0,08	0,05	0,15	0,07	0,16
Čekija	-	0,59	0,20	0,08	0,17	0,10	0,13	0,11	0,07	0,18	0,18	0,06	0,13
Danija	-	-0,02	0,03	-0,03	0,00	-0,12	-0,10	-0,12	0,27	0,16	0,11	0,11	0,03
Vokietija	-	0,01	0,04	0,07	0,05	0,05	0,03	0,01	0,04	0,07	0,16	0,01	0,03
Estija	-	0,06	0,34	0,10	-0,01	0,05	0,16	0,00	0,25	0,34	-0,03	0,02	0,65
Airija	-	0,11	0,01	0,03	0,02	0,00	-0,02	0,08	0,68	0,31	0,38	0,17	0,13
Graikija	-	0,08	0,05	0,06	0,09	0,07	0,15	0,07	0,10	0,14	0,10	0,08	-0,15
Ispanija	-	0,01	0,01	0,00	0,02	0,01	0,00	-0,02	0,14	0,29	0,14	0,14	0,11
Prancūzija	-	0,03	0,07	0,10	0,07	0,06	0,00	0,05	0,09	0,13	0,07	0,08	0,06
Italija	-	0,05	0,01	0,02	0,04	0,05	0,05	0,01	0,04	0,06	0,05	0,03	0,05
Kipras	-	0,11	0,10	0,12	0,11	0,06	0,00	-0,01	-0,10	0,18	0,08	0,20	0,18
Latvija	-	0,30	-0,04	0,10	0,15	0,01	0,06	0,12	1,35	0,51	0,19	0,07	0,02
Lietuva	-	0,09	0,06	0,04	0,01	0,09	0,13	0,12	0,04	0,55	0,34	0,13	0,10
Liuksembur-gas	-	0,05	0,07	0,04	0,10	0,06	0,23	0,10	1,16	0,02	0,39	0,02	0,18
Vengrija	-	0,17	0,25	0,03	0,19	0,07	0,15	0,07	0,10	0,04	0,04	-0,08	0,08
Malta	-	0,14	-0,01	0,15	0,06	0,04	-0,03	0,04	0,07	0,09	0,07	0,08	0,06
Olandija	-	0,01	0,04	0,05	0,04	0,03	-0,04	0,01	0,34	0,00	0,07	0,06	0,06

Austrija	-	0,04	0,02	0,01	0,03	0,04	0,03	0,02	0,09	0,06	0,08	0,06	0,04
Lenkija	-	0,18	0,01	0,00	0,23	0,16	0,10	0,12	-0,02	0,15	0,17	-0,01	0,12
Portugalija	-	0,12	0,10	0,07	0,08	0,13	0,07	0,04	0,06	0,14	0,15	0,14	0,09
Rumunija	-	0,45	-0,01	-0,04	0,14	0,05	0,02	0,17	0,16	0,63	0,34	0,19	0,04
Slovėnija	-	0,10	0,11	0,03	0,07	0,04	0,07	-0,03	0,02	0,52	0,10	0,23	0,02
Slovakija	-	0,08	-0,01	0,09	0,16	-0,08	0,10	0,11	0,14	0,20	0,21	0,11	0,22
Suomija	-	0,02	0,01	0,09	0,04	-0,03	0,00	-0,04	0,00	0,19	0,16	0,07	0,07
Švedija	-	0,00	0,01	0,03	0,02	0,00	-0,01	-0,10	-0,14	0,13	0,14	0,03	0,04
Didžioji Britanija	-	-0,01	-0,02	0,02	0,10	0,12	0,10	-0,01	-0,07	0,35	0,26	0,14	0,09

Šaltinis: Pagal Eurostat ir EconomyWatch duomenis sudaryta darbo autoriaus

Baziniai valstybės skolos augimo tempai

Šalys	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Belgija	0	0,02	0,00	-0,02	0,01	0,02	0,01	0,01	0,10	0,06	0,05	0,08	0,07
Bulgarija	0	0,01	-0,14	-0,08	-0,06	-0,11	-0,07	-0,04	-0,04	0,03	0,07	0,04	0,10
Čekija	0	0,59	0,32	0,15	0,36	0,23	0,34	0,34	0,23	0,65	0,76	0,30	0,68
Danija	0	-0,02	0,03	-0,03	0,00	-0,12	-0,09	-0,09	0,19	0,14	0,11	0,12	0,04
Vokietija	0	0,01	0,04	0,07	0,06	0,06	0,04	0,01	0,06	0,09	0,24	0,02	0,05
Estija	0	0,06	0,35	0,14	-0,01	0,08	0,25	0,00	0,46	0,80	-0,11	0,06	2,00
Airija	0	0,11	0,01	0,04	0,03	0,01	-0,02	0,10	0,87	0,67	1,07	0,67	0,58
Graikija	0	0,08	0,05	0,06	0,11	0,09	0,20	0,11	0,17	0,26	0,21	0,19	-0,39
Ispanija	0	0,01	0,01	0,00	0,02	0,01	0,00	-0,02	0,15	0,34	0,21	0,25	0,22
Prancūzija	0	0,03	0,07	0,11	0,09	0,08	0,01	0,07	0,13	0,21	0,12	0,15	0,12
Italija	0	0,05	0,01	0,02	0,04	0,06	0,05	0,01	0,05	0,08	0,06	0,04	0,07
Kipras	0	0,11	0,11	0,14	0,15	0,09	-0,01	-0,02	-0,15	0,25	0,14	0,35	0,38
Latvija	0	0,30	-0,05	0,12	0,20	0,02	0,09	0,20	2,55	2,25	1,24	0,58	0,19
Lietuva	0	0,09	0,06	0,04	0,01	0,11	0,17	0,17	0,07	0,96	0,91	0,48	0,42
Liuksemburgas	0	0,05	0,07	0,05	0,12	0,07	0,32	0,17	2,13	0,10	1,58	0,10	1,02
Vengrija	0	0,17	0,29	0,05	0,29	0,13	0,30	0,15	0,24	0,11	0,10	-0,22	0,21
Malta	0	0,14	-0,02	0,17	0,08	0,06	-0,04	0,06	0,11	0,14	0,13	0,15	0,13
Olandija	0	0,01	0,04	0,06	0,04	0,04	-0,05	0,01	0,39	0,00	0,10	0,10	0,10

Austrija	0	0,04	0,02	0,01	0,04	0,04	0,03	0,03	0,11	0,08	0,11	0,08	0,06
Lenkija	0	0,18	0,01	-0,01	0,27	0,23	0,17	0,21	-0,04	0,31	0,40	-0,04	0,32
Portugalija	0	0,12	0,12	0,08	0,11	0,19	0,11	0,06	0,12	0,26	0,33	0,36	0,25
Rumunija	0	0,45	-0,02	-0,06	0,19	0,08	0,02	0,29	0,32	1,43	1,26	0,96	0,26
Slovėnija	0	0,10	0,12	0,04	0,09	0,05	0,09	-0,04	0,04	0,78	0,23	0,59	0,05
Slovakija	0	0,08	-0,01	0,09	0,18	-0,11	0,12	0,15	0,21	0,34	0,43	0,27	0,61
Suomija	0	0,02	0,01	0,09	0,05	-0,03	0,00	-0,04	0,00	0,21	0,21	0,10	0,11
Švedija	0	0,00	0,01	0,03	0,03	0,00	-0,01	-0,10	-0,14	0,11	0,13	0,03	0,04
Didžioji Britanija	0	-0,01	-0,02	0,02	0,10	0,13	0,13	-0,01	-0,09	0,44	0,44	0,30	0,23

Šaltinis: Pagal Eurostat ir EconomyWatch duomenis sudaryta darbo autoriaus

BVP pokyčiai (nuo 1995 metų) milijonais eurų

Šalys	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Belgija	-	- 287,5 0	3153,7 0	7961, 50	10478 ,80	13666 ,00	7260, 00	8817, 00	7537, 00	15130 ,00	12148 ,00	15394 ,00	16986, 00	10560 ,00	- 5598,0 0	15348, 00	13711, 00	7004,0 0
Bulgarija	-	- 2884, 70	1835,5 0	2734, 40	753,1 0	1605, 90	1517, 20	1474, 60	1347, 50	2013, 50	2867, 90	3220, 90	4295,7 0	4658, 10	- 497,70	1119,6 0	2452,5 0	1162,8 0
Čekija	-	6920, 20	1337,0 0	4728, 30	1075, 60	5492, 90	8115, 30	11477 ,90	1059, 10	7439, 90	12779 ,30	13662 ,00	13617, 80	22361 ,10	- 12072, 70	8077,8 0	5942,0 0	- 3388,8 0
Danija	-	6194, 70	5090,2 0	4749, 00	8036, 80	10397 ,90	5628, 30	5517, 50	3756, 70	8569, 60	10297 ,00	11380 ,50	8786,5 0	7599, 10	- 11557, 20	12901, 30	3975,7 0	3610,9 0
Vokietija	-	- 9022, 30	- 16172, 80	42186 ,30	53734 ,60	47300 ,00	54400 ,00	30300 ,00	15300 ,00	48200 ,00	28700 ,00	89500 ,00	114600 ,00	45300 ,00	- 99300, 00	121700 ,00	96400, 00	51300, 00
Estija	-	836,9 0	735,20	538,0 0	358,7 0	801,3 0	811,1 0	805,4 0	942,6 0	966,4 0	1496, 40	2209, 10	2678,6 0	165,7 0	- 2473,4 0	561,00	1628,7 0	1046,8 0
Airija	-	6514, 10	13348, 60	7011, 30	11865 ,90	15091 ,90	11868 ,20	13234 ,60	9950, 00	9366, 90	12842 ,80	14692 ,10	11000, 00	- 9847, 60	- 17606, 50	- 4788,4 0	2506,0 0	4602,7 0
Graikija	-	9017, 30	10202, 80	2048, 50	9950, 90	5994, 00	8497, 50	10186 ,70	15817 ,50	12833 ,90	7784, 00	15572 ,60	14537, 80	10037 ,60	- 2116,5 0	- 8929,7 0	- 13619, 80	- 14782, 70
Ispanija	-	33981 ,50	14961, 60	31479 ,40	43024 ,80	49965 ,00	50490 ,00	48861 ,00	53824 ,00	58212 ,00	68004 ,00	76249 ,00	67614, 00	34627 ,00	- 39728, 00	823,00	14472, 00	- 14864, 40
Prancūzija	-	36675 ,70	15516, 20	58030 ,30	54274 ,70	72598 ,70	55950 ,20	47374 ,70	44974 ,30	67669 ,00	62475 ,60	80068 ,30	88676, 60	46402 ,90	- 47432, 00	51498, 00	59322, 10	33294, 30

15 Priedo tęsinys

Italija	-	131971,40	60673,90	35770,50	40083,80	64293,80	57445,90	46135,20	39977,10	55878,20	38651,20	56651,80	61167,60	20945,00	-55448,80	32190,50	26611,50	-12581,00
Kipras	-	290,90	468,60	681,70	654,80	841,30	770,60	361,50	573,10	941,80	1002,20	1072,30	1231,00	1255,60	-303,60	552,50	573,30	-92,50
Latvija	-	654,70	1072,20	650,00	677,60	1574,40	782,60	599,40	126,90	1212,10	1773,20	3054,10	5044,60	1863,30	-4368,50	-482,40	2172,40	2046,70
Lietuva	-	1490,30	2295,10	1107,00	253,30	2157,50	1195,40	1488,30	1443,10	1668,70	2724,30	3135,10	4634,60	3675,50	-5759,90	953,10	3199,40	1974,90
Liuksemburgas	-	404,20	127,30	951,80	2592,50	2113,80	571,60	1411,60	1840,50	1622,40	2825,00	3644,60	3582,70	-125,30	-1345,00	3879,00	2719,10	1594,20
Vengrija	-	1375,10	4881,30	1668,50	2537,30	5062,40	8529,20	11598,00	3421,10	8231,80	6650,70	824,40	9832,90	6113,00	-14120,40	5170,00	3233,50	-2062,60
Malta	-	160,30	322,70	183,20	283,80	586,50	116,50	159,40	-13,80	30,00	261,00	275,80	368,70	388,10	5,70	347,40	239,70	199,60
Olandija	-	8813,30	11823,10	18720,10	26334,30	31767,00	29771,00	17483,00	11731,00	14239,00	22223,00	26809,00	31557,00	22708,00	-21246,00	15505,00	13233,00	-1335,00
Austrija	-	2482,00	-1468,00	7135,50	8659,70	9207,20	5727,30	6328,30	4466,80	9711,80	10535,60	13791,10	14985,30	8724,40	-6593,20	10245,90	14315,50	9188,50
Lenkija	-	17072,90	15269,70	14724,00	4040,40	28244,00	26580,00	-2676,40	-17973,60	12592,70	40183,60	27668,80	38912,80	52173,60	-52493,90	43934,70	15049,70	11695,60
Portugalija	-	5662,70	6645,90	7602,50	8948,70	8655,50	7154,20	6095,70	2904,90	5840,80	4956,20	6586,70	8463,80	2663,90	-3453,90	4330,30	-1794,70	-5655,60

Rumunija	-	289,3 0	2460,3 0	5951, 00	- 3670,3 0	6885,2 0	4705,5 0	3258, 10	3961,6 0	8487,4 0	18738 ,00	17949, 10	26977, 50	15036, 90	- 21569, 40	6131,7 0	6999, 30	412,60
Slovėnija	-	641,2 0	1351,5 0	1412, 10	1422,8 0	681,00	1294,8 0	1768, 90	1222,1 0	1408,3 0	1503, 40	2319,8 0	3542,9 0	2650,8 0	- 1688,3 0	50,90	564,8 0	- 705,50
Slovakija	-	1686, 90	2203,7 0	1074, 60	- 748,10	2854,7 0	1526,0 0	2398, 80	3517,5 0	4505,4 0	4494, 50	6012,6 0	10309, 10	9602,7 0	- 1619,1 0	3075,1 0	3238, 80	2354,7 0
Suomija	-	1075, 30	7437,8 0	7345, 50	6407,0 0	9874,0 0	7093,0 0	4358, 00	1885,0 0	6735,0 0	5163, 00	8336,0 0	14065, 00	5840,0 0	- 13352, 00	6478,0 0	10693 ,00	4980,0 0
Švedija	-	23818 ,20	5706,2 0	3687, 70	15671, 10	25457, 10	- 14509, 40	12996 ,60	12174, 20	12720, 10	6719, 20	19817, 50	19773, 40	- 4688,5 0	- 40783, 60	57473, 00	37650 ,90	20871, 20
Didžioji Britanija	-	73678 ,80	23826 0,30	97922 ,80	10602 1,70	18922 6,60	39747, 00	59391 ,10	- 56841, 30	12551 1,40	78592 ,30	10894 2,70	10792 5,90	- 253897 ,50	- 236113 ,20	13614 1,60	36980 ,40	15441 4,30

Šaltinis: Pagal Eurostat ir EconomyWatch duomenis sudaryta darbo autoriaus

Valstybės skolos pokyčiai (nuo 1995 metų) milijonais eurų

Šalys	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Belgija	-	- 11423,00	- 2234,60	1106,90	1682,80	889,80	4460,70	1068,90	- 6079,10	2244,00	5133,10	1399,30	1693,10	26851,70	17064,60	14210,80	21392,20	19297,60
Bulgarija	-	0,00	0,00	- 141,10	521,60	521,10	101,30	- 1379,60	- 763,70	- 600,30	- 1137,60	- 667,60	- 424,10	- 449,40	261,20	747,40	427,90	989,50
Čekija	-	-5,90	102,50	2244,30	938,90	2104,90	6773,80	3706,60	1697,10	4125,80	2702,00	3964,50	3938,80	2657,20	7469,70	8760,90	3479,10	7805,70
Danija	-	- 1693,70	- 1873,60	- 1886,90	- 1295,50	- 3816,20	- 1858,40	2398,60	- 2585,20	132,70	- 10746,20	- 8014,30	- 8524,50	16868,20	12460,50	10006,10	10798,30	3439,70
Vokietija	-	34584,20	29509,20	54450,60	39823,50	6980,10	10885,70	52165,50	88463,40	70349,00	70686,20	49014,20	9844,70	68599,60	116324,00	290370,20	29042,80	62484,50
Estija	-	44,50	31,00	-12,70	47,60	-32,40	17,90	112,00	44,20	-3,00	24,60	79,40	1,50	145,20	253,90	-34,60	18,00	630,10
Airija	-	3631,10	- 777,80	- 2496,40	899,80	- 5424,90	4261,90	458,90	1417,20	952,00	188,20	- 677,80	3573,20	32269,20	25023,00	39596,00	25005,00	21722,40
Graikija	-	12653,10	7197,90	814,70	6655,70	18636,30	10898,00	7345,00	8811,00	15132,00	12264,00	28783,00	15096,00	23984,00	36398,00	29831,00	26145,00	- 54465,20
Ispanija	-	28713,50	7284,50	14763,60	15807,00	12258,00	4214,00	5188,00	- 1403,00	7110,00	3355,00	- 1442,00	- 8748,00	54677,00	128098,00	79610,00	91776,00	80696,00
Prancūzija	-	36412,10	33775,90	41301,10	17886,00	21896,00	25185,00	59297,00	92477,00	73581,00	68422,00	4583,00	61626,00	107038,00	174840,00	101593,00	121932,00	101181,00

Italija	-	157282,40	6691,80	19888,80	27161,60	18297,00	58503,80	10536,70	25275,60	51694,90	72697,90	69225,40	17345,40	65866,60	98233,00	81991,00	55521,00	88405,00
Kipras	-	306,70	581,90	503,50	435,20	514,10	636,60	678,70	847,10	870,00	527,40	-45,70	-137,70	-919,10	1476,30	812,10	2100,80	2265,00
Latvija	-	63,00	-1,60	-46,00	331,10	106,30	301,50	-49,50	125,80	202,40	21,10	94,50	204,30	2581,90	2278,30	1256,20	590,60	191,30
Lietuva	-	343,50	477,90	184,50	886,90	431,80	273,10	180,50	121,50	33,20	324,60	481,50	509,60	196,00	2782,70	2648,40	1400,10	1208,60
Liuksemburgas	-	18,20	19,20	33,10	42,50	78,20	67,50	93,30	63,10	161,20	96,00	428,40	236,10	2892,90	132,30	2145,30	131,60	1383,30
Vengrija	-	2219,20	206,10	458,20	2543,20	359,00	4742,60	8078,50	1318,50	8155,10	3722,70	8263,60	4059,60	6593,30	2986,50	2725,80	6214,80	5812,10
Malta	-	208,80	391,40	221,60	355,80	191,90	331,90	-37,20	389,70	189,60	143,50	-101,80	131,50	247,40	330,10	295,10	349,70	293,10
Olandija	-	3698,90	8169,30	7340,70	2098,00	11320,00	2331,00	7994,00	12919,00	9595,00	8456,00	10144,00	3066,00	88543,00	759,00	23500,00	22413,00	23491,00
Austrija	-	-151,70	6621,80	6666,40	9504,70	4848,70	5119,30	2905,90	839,70	5010,30	5558,70	3964,30	3630,90	15451,50	10594,10	15017,40	11694,90	8850,00
Lenkija	-	22,30	6112,80	131,10	6191,60	7793,70	12645,90	1004,10	-402,20	19035,20	16541,20	12136,70	15223,40	-2653,30	22006,40	28761,40	-2723,30	22660,10
Portugalija	-	2494,90	158,40	1492,30	3845,40	3510,00	7818,00	7521,90	5363,70	7224,00	11965,30	7282,50	4096,60	7515,60	16923,70	21304,20	23169,40	16303,60

Rumunija	-	0,00	2000,60	517,60	1675,30	1005,40	3384,40	-160,10	-447,60	1459,20	628,90	188,00	2177,40	2395,60	10796,90	9470,70	7248,90	1942,80
Slovėnija	-	752,40	374,90	513,60	492,10	562,60	551,90	672,30	233,70	483,90	261,90	517,10	-223,50	199,20	4269,40	1287,20	3217,70	262,30
Slovakija	-	1751,30	1263,20	-16,80	3254,00	1204,40	904,10	-58,60	991,10	1970,60	-1162,40	1298,80	1627,90	2298,70	3707,70	4667,10	2912,90	6508,80
Suomija	-	1186,50	-256,30	-1042,60	-526,80	2004,90	1249,40	425,40	5211,00	2809,00	-1935,00	44,00	-2471,00	-210,00	11982,00	11977,00	5875,00	6145,00
Švedija	-	6017,10	218,70	-8624,10	11525,70	-22354,70	-55,80	1972,90	4814,10	3502,90	188,00	-1243,70	-14248,50	-18806,80	14599,60	17887,50	4117,20	5690,90
Didžioji Britanija	-	100577,80	75807,60	-38256,10	71016,90	-10607,30	-8352,40	-14139,50	11867,90	66050,90	80669,90	81462,80	-7621,50	-60645,60	279468,90	282243,90	193819,30	144617,90

Šaltinis: Pagal Eurostat ir EconomyWatch duomenis sudaryta darbo autoriaus

Belgijos, Čekijos ir Danijos regresinės analizės rezultatai

Belgija				Čekija			Danija		
Determinacijos koef.		0,008		0,045			0,034		
Koeficientų reikšmingumas									
	Fα=4,54	F=0,115		Fα=4,54	F=0,7		Fα=4,6	F=0,49	
	T=2,49	t=0,339	nereikšmingas	T=2,49	t=-0,841	nereikšmingas	T=2,5	t=-0,7	nereikšmingas
Paklaidų normalumas									
Asymp. Sig. (2-tailed)	>0,05	0,929	normalus		0,987	normalus		0,778	normalus
Autokoreliacija									
Durbin-Watson	1,38<1,67<2,62		Nėra	1,38<2,099<2,62		Nėra	1,371<1,474<2,629		Nėra
Heteroskedastiškumas									
$\chi^2(\alpha; k)>LM$	6	0,19	Homo	6	0,78	Homo	6	1,58	Homo
RSS/RSS<F1-α;(n-c)/2-k;(n-c)/2-k	4,428	3,78	Hetero	1,37	3,78	Homo	13,92	4,28	Hetero

Šaltinis: sudaryta darbo autoriaus

Airijos, Graikijos ir Ispanijos regresinės analizės rezultatai

Airija				Graikija			Ispanija		
Determinacijos koef.		0,708		0,209			0,792		
Koeficientų reikšmingumas									
	Fα=4,54	F=36,34		Fα=4,6	F=3,7		Fα=4,54	F=57,174	
	T=2,49	t=-6,028	nereikšmingas	T=2,5	t=-1,924	reikšmingas	T=2,49	t=-7,56	reikšmingas
Paklaidų normalumas									
Asymp. Sig. (2-tailed)	>0,05	0,551	normalus		0,256	normalus		0,711	normalus
Autokoreliacija									
Durbin-Watson	1,38<1,871<2,62		Nėra	1,371<0,84<2,629		Yra	1,381<1,472<2,619		Nėra
Heteroskedastiškumas									
$\chi^2(\alpha; k)>LM$	6	4,13	Homo	6	2,46	Homo	6	2,46	Homo
RSS/RSS<F1-α;(n-c)/2-k;(n-c)/2-k	6,8	3,78	Hetero	8,3	3,78	Hetero	0,07	3,78	Homo

Šaltinis: sudaryta darbo autoriaus

Prancūzijos, Italijos ir Kipro regresinės analizės rezultatai

Prancūzija				Italija			Kipras		
Determinacijos koef.		0,348		0,45			0,517		
Koeficientų reikšmingumas									
	Fα=4,54	F=8		Fα=4,6	F=11,44		Fα=4,54	F=16,04	
	T=2,49	t=-2,8	reikšmingas	T=2,5	t=3,4	reikšmingas	T=2,49	t=-4	reikšmingas
Paklaidų normalumas									
Asymp. Sig. (2-tailed)	>0,05	0,922	normalus		0,949	normalus		0,91	normalus
Autokoreliacija									
Durbin-Watson	1,381<1,682<2,619		Nėra	1,371<1,897<2,629		Nėra	1,381<1,463<2,619		Nėra
Heteroskedastiškumas									
χ2(α; k)>LM	6	5,39	Homo	6	7,23	Hetero	6	2,52	Homo
RSS/RSS<F1-α;(n-c)/2-k;(n-c)/2-k	1,03	3,78	Homo	3,71	4,28	Homo	1,95	3,78	Homo

Šaltinis: sudaryta darbo autoriaus

Latvijos, Lietuvos ir Liuksemburgo regresinės analizės rezultatai

Latvija				Lietuva			Liuksemburgas		
Determinacijos koef.		0,054		0,019			0,166		
Koeficientų reikšmingumas									
	Fα=4,66	F=0,747		Fα=4,66	F=0,277		Fα=4,84	F=2,187	
	T=2,53	t=-0,864	nereikšmingas	T=2,53	t=-0,526	nereikšmingas	T=2,593	t=1,48	nereikšmingas
Paklaidų normalumas									
Asymp. Sig. (2-tailed)	>0,05	0,624	normalus		0,91	normalus		0,709	normalus
Autokoreliacija									
Durbin-Watson	1,350<1,440<2,65		Nėra	1,361<0,813<2,639		Yra	1,340<2,43<2,66		Nėra
Heteroskedastiškumas									
$\chi^2(\alpha; k)>LM$	6	0,38	Homo	6	2,79	Homo	6	1,51	Homo
$RSS/RSS<F_{1-\alpha;(n-c)/2-k;(n-c)/2-k}$	4,72	4,28	Hetero	2,09	4,28	Homo	3,623	5,05	Homo

Šaltinis: sudaryta darbo autoriaus

Vengrijos, Maltos ir Olandijos regresinės analizės rezultatai

Vengrija				Malta			Olandija		
Determinacijos koef.		0,041		0,029			0,086		
Koeficientų reikšmingumas									
	Fα=454	F=0,636		Fα=4,54	F=0,441		Fα=4,6	F=1,324	
	T=2,49	t=0,798	nereikšmingas	T=2,49	t=-0,664	nereikšmingas	T=2,5	t=-1,151	nereikšmingas
Paklaidų normalumas									
Asymp. Sig. (2-tailed)	>0,05	0,307	normalus		0,999	normalus		0,563	normalus
Autokoreliacija									
Durbin-Watson	1,381<2,115<2,619		Nėra	1,381<1,904<2,619		Nėra	1,371<2,216<2,629		Nėra
Heteroskedastiškumas									
$\chi^2(\alpha; k)>LM$	6	0,56	Homo	6	0,09	Homo	6	0,86	Homo
$RSS/RSS<F_{1-\alpha;(n-c)/2-k;(n-c)/2-k}$	9,87	3,78	Hetero	0,662	3,78	Homo	0,112	4,28	Homo

Šaltinis: sudaryta darbo autoriaus

Airijos, Lenkijos ir Portugalijos regresinės analizės rezultatai

Austrija				Lenkija			Portugalija		
Determinacijos koef.		0,091		0			0,531		
Koeficientų reikšmingumas									
	Fα=4,54	F=1,5		Fα=4,54	F=0,002		Fα=4,54	F=16,975	
	T=2,49	t=1,224	nereikšmingas	T=2,49	t=0,046	nereikšmingas	T=2,49	t=-4,120	reikšmingas
Paklaidų normalumas									
Asymp. Sig. (2-tailed)	>0,05	0,477	normalus		0,59	normalus		0,787	normalus
Autokoreliacija									
Durbin-Watson	1,381<1,458<2,619		Nėra	1,381<2,516<2,619		Nėra	1,381<1,710<2,619		Nėra
Heteroskedastiškumas									
$\chi^2(\alpha; k)>LM$	6	0,21	Homo	6	1,92	Homo	6	8,67	Hetero
$RSS/RSS<F_{1-\alpha;(n-c)/2-k;(n-c)/2-k}$	4	4,28	Homo	2,54	3,78	Homo	0,078	3,78	Homo

Šaltinis: sudaryta darbo autoriaus

Rumunijos, Slovėnijos ir Suomijos regresinės analizės rezultatai

Rumunija				Slovėnija			Suomija		
Determinacijos koef.		0,19		0,452			0,056		
Koeficientų reikšmingumas									
	Fα=4,54	F=3,528		Fα=4,54	F=12,4		Fα=4,67	F=0,777	
	T=2,49	t=-1,878	nereikšmingas	T=2,49	t=-3,5	nereikšmingas	T=2,53	t=-0,882	reikšmingas
Paklaidų normalumas									
Asymp. Sig. (2-tailed)	>0,05	0,927	normalus		0,533	normalus		0,722	normalus
Autokoreliacija									
Durbin-Watson	1,361<1,905<2,639		Nėra	1,381<2,223<2,619		Nėra	1,361<1,905<2,639		Nėra
Heteroskedastiškumas									
$\chi^2(\alpha; k)>LM$	6	3,13	Homo	6	1,62	Homo	6	3,13	Homo
RSS/RSS<F1-α;(n-c)/2-k;(n-c)/2-k	2,06	4,28	Homo	0,55	3,78	Homo	2,06	4,28	Homo

Šaltinis: sudaryta darbo autoriaus

Švedijos, Didžiosios Britanijos ir Slovakijos regresinės analizės rezultatai

Švedija				Didžioji Britanija			Slovakija			
Determinacijos koef.		0,006		0,139			0,296			
Koeficientų reikšmingumas										
	Fα=4,5 4	F=0,08 5		Fα=4,6	F=2,253			Fα=3,6 8	F=2,946	
	T=2,49	t=0,291	nereikšmingas	T=2,5	t=1,5	nereikšmingas	skola	T=2,49	t=-1,941	Nereikšmingas
							laikas		t=2,313	Nereikšmingas
Paklaidų normalumas										
Asymp. Sig. (2-tailed)	>0,05	0,626	normalus		0,778	normalus		0,593	normalus	
Autokoreliacija										
Durbin-Watson	1,381<2,223<2,6 19		Nėra	1,371<1,993<2,6 29		Nėra	1,54<1,837<2,46			nėra
Heteroskedastiškumas										
							$\chi^2(\alpha; k)>LM$	11,1	5,37	
$\chi^2(\alpha; k)>LM$	6	9,23	Hetero	6	5,02	Homo	RSS/RSS<F1-α;(n-c)/2-k;(n-c)/2-k	4,17	3,78	Hetero
RSS/RSS<F1-α;(n-c)/2-k;(n-c)/2-k	4,929	3,78	Hetero	0,27	4,28	Homo	RSS/RSS<F1-α;(n-c)/2-k;(n-c)/2-k	8,83	3,78	Hetero

Šaltinis: sudaryta darbo autoriaus

Bulgarijos, Vokietijos ir Estijos regresinės analizės rezultatai

Bulgarija				Vokietija			Estija		
Determinacijos koef.		0,274		0,658			0,417		
Koeficientų reikšmingumas									
	Fα=3,68	F=1,898		Fα=3,8	F=11,53		Fα=3,88	F=11,53	
Skola	T=2,49	t=-1,8	nereikšmingas	T=2,53	t=-2,86	reikšmingas	T=2,56	t=0,884	nereikšmingas
Laikas		t=1,77			t=4,47			t=2,6	
Paklaidų normalumas									
Asymp. Sig. (2-tailed)	>0,05	0,958	normalus		0,935	normalus	0,897		normalus
Autokoreliacija									
Durbin-Watson	1,54<1,593<2,46		Nėra	1,54<1,841<2,46		Nėra	1,551<1,974<2,449		nėra
Heteroskedastiškumas									
$\chi^2(\alpha; k)>LM$	11,1	7,5		11,1	6,72		11,1	2,28	
RSS/RSS<F1-α;(n-c)/2-k;(n-c)/2-k	1,844	3,78	Homo	0,064	4,28	Homo	0,63	5,05	Homo
RSS/RSS<F1-α;(n-c)/2-k;(n-c)/2-k	0,97	3,78	Homo	2,1	4,28	Homo	16,5	5,05	Hetero

Šaltinis: sudaryta darbo autoriaus